

Załącznik do Uchwały nr XXI/157/2016

Rady Miejskiej w Paczkowie

z dnia 28 kwietnia 2016 r.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI GMINY PACZKÓW
NA LATA 2016-2019**

Paczków 2016

SPIS TREŚCI

1. Wstęp
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce
  - 3.1. Akty prawne
  - 3.2. Organy ochrony zabytków
  - 3.3. Zadania i kompetencje organów gminy w zakresie opieki nad zabytkami
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
  - 4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
  - 4.2. Relacje Gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
  - 5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2016-2019 z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.
  - 5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy
    - 5.2.1. Charakterystyka ogólna gminy Paczków
    - 5.2.2. Zarys historii gminy Paczków
    - 5.2.3. Krajobraz kulturowy:
      - I. Zabytki nieruchome
        - układy urbanistyczne i ruralistyczne
        - architektura sakralna
        - architektura rezydencjonalna
        - architektura obronna
        - budownictwo użyteczności publicznej
        - zabytki techniki
        - cmentarze i mogiły
        - parki
      - II. Zabytki ruchome
      - III. Zabytki archeologiczne
      - IV. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych
      - V. Dziedzictwo niematerialne
  - 5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony
    - 5.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków
    - 5.3.2. Zabytki archeologiczne
    - 5.3.3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków
    - 5.3.4. Zabytki uznane za Pomnik Historii
    - 5.3.5. Zabytki objęte ochroną na mocy ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
  - 5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków
  - 5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.
7. Założenia programowe
  - 7.1. Priorytety i kierunki działań gminnego programu opieki
  - 7.2. Zadania gminnego programu opieki
8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

- 10 Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków
12. Część graficzna - załączniki:

Załącznik nr 1	Rejestr zabytków ruchomych
Załącznik nr 2	Rejestr zabytków nieruchomych
Załącznik nr 3	Gminna Ewidencja Zabytków Nieruchomych

1. WSTĘP

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Paczków na lata 2016 – 2019 (GPONZ) stanowi kontynuację Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Paczków na lata 2010-2013, który został przyjęty uchwałą Rady Miejskiej w Paczkowie nr XLVI/330/2010 z dnia 27.05.2010 r.

Program został zweryfikowany i zaktualizowany w zakresie zasobów zabytkowych i form ochrony zabytków wprowadzonych w okresie od 2010 r. do 2016 r. oraz dostosowany do obowiązujących przepisów prawnych dotyczących ochrony zabytków oraz aktualnych źródeł finansowania. W oparciu o obecną diagnozę stanu zachowania zabytków i wiarygodne dane dotyczące dziedzictwa kulturowego gminy wskazuje działania służące poprawie stanu zachowania zabytków, ich adaptacji i rewaloryzacji oraz zwiększenia do nich dostępności mieszkańców i turystów.

Przedmiotem opracowania jest dziedzictwo kulturowe zlokalizowane w granicach administracyjnych gminy, na które składają się pojedyncze obiekty zabytkowe i zespoły budowli, dzieła sztuki, elementy zagospodarowania przestrzeni, krajobraz miejski i wiejski, zabytki archeologiczne oraz dziedzictwo niematerialne. Są to obiekty i obszary kształtujące świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców, zdefiniowane poprzez wpis do rejestru zabytków, uznanie z Pomnik Historii, ujęcie w gminnej ewidencji zabytków i ochronę w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Podmiotem programu jest społeczność lokalna. Jest on adresowany do mieszkańców gminy, w tym do właścicieli zabytków, władz samorządu terytorialnego, miejscowych organizacji i osób zainteresowanych dziedzictwem kulturowym, mogących w praktyce zastosować się do nakreślonych postulatów i możliwości działań. Zapewnienie warunków trwania i zachowania dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń oraz wykorzystanie zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne przyczynia się do wzmocnienia świadomości wspólnoty kulturowej i lokalnej tożsamości. Dziedzictwo kulturowe posiada potencjał, który poprzez wyznaczone działania może przyczynić się do wzrostu atrakcyjności ekonomicznej regionu m.in. poprzez rozwój turystyki. Gminny program opieki nad zabytkami ma za zadanie pełnić ważną rolę społeczną, dążyć do zachowania ciągłości tradycji i kultury regionu, a jego konsekwentna realizacja stać się ma istotnym czynnikiem rozwoju gminy.

Celem Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Paczków jest określenie zasadniczych kierunków działania i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami oraz upowszechniania i promowania wyjątkowo bogatego dziedzictwa kulturowego gminy Paczków. Wskazane w Programie działania mają na celu poprawę stanu zabytków zachowania zabytków, ich restaurację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców i turystów. Opracowanie „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami” powinno służyć rozwojowi gminy poprzez dążenie do eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne. Działania te winny korespondować z działaniami gospodarczymi i społecznymi gminy oraz zapewniać ochronę dziedzictwa kulturowego środkami prawnymi, takimi jak odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz finansowymi poprzez przeznaczenie części budżetu gminy na ochronę zabytków.

Intencją Programu, opracowanego w oparciu o Gminną Ewidencję Zabytków, jest stworzenie całościowej i wieloletniej strategii ochrony zabytków, znajdujących się na terenie gminy Paczków, realizowanej w 4-letnich cyklach, środkami optymalnymi, dostępnymi przez gminę, zarówno prawnymi (zapisy dotyczące ochrony zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego) jak też finansowymi (przeznaczenie części budżetu gminy na ochronę zabytków).

Program określa również kierunek podejmowanych przez gminę działań, mających na celu szeroko pojętą ochronę dziedzictwa kulturowego.

Głównym zadaniem Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Paczków jest wzmocnienie ochrony i opieki nad zabytkami. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, jak również uwzględnianie uwarunkowań ochrony dziedzictwa kulturowego łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej przyczyni się do poprawy stanu zabytków w gminie.

Niniejsze opracowanie oparte jest na wytycznych Narodowego Instytutu Dziedzictwa zawartych w poradniku metodycznym do sporządzania Gminnych Programów Opieki nad Zabytkami opracowanym w 2008 r.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Paczków na lata 2016 – 2019 (GPONZ) jest dokumentem utworzonym na podstawie przepisu art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. 2014 poz. 1446 z późn. zm. zwanej dalej u.o.z.), która mówi że:

- 1) *Wójt, burmistrz lub prezydent miasta sporządza na okres 4 lat program opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 1 cyt. wyżej ustawy)*
- 2) *Gminny program opieki nad zabytkami podlega uchwaleniu przez radę (miasta, gminy, powiatu) po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków (ust. 3 cyt. wyżej ustawy)*
- 3) *Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym (ust. 4 cyt. wyżej ustawy)*
- 4) *Z realizacji programu wójt, burmistrz lub prezydent sporządza, co dwa lata, sprawozdanie, które przedstawia Radzie (ust. 5 cyt. wyżej ustawy)*

W przypadku programów na poziomie gminnym podstawą ich sporządzenia jest Gminna Ewidencja Zabytków założona w oparciu o art. 21 u.o.z.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Paczków jest jednocześnie wypełnieniem art. 7 ust. 1 pkt. 9 ustawy z 8 marca 1990 o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.), który mówi, że „Zaspakajanie potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne gminy obejmują sprawy: kultury, w tym bibliotek gminnych, i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Zgodnie z tą delegacją organy samorządowe różnego szczebla mają obowiązek kierowania ochroną dziedzictwa kulturowego na podległych im terenach.

Ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami uwzględnione zostają w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art. 19 ust. 2 ww. ustawy).

Celem GPONZ w świetle art. 87 ust 2 ustawy z dnia 21 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest:

1. Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego

i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;

3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania
4. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
5. Podejmowanie zadań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

3.1. Akty prawne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 1997, nr 78, poz. 483, z późn.zm.)

Ochrona dziedzictwa kulturowego została zadeklarowana, jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela (art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji RP).

art. 5: „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”

art. 6 ust. 1: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym.”

art. 86: „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (u.o.z.) (t.j. Dz.U. 2014 poz. 1446 z późn. zm.)

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest ww. ustawa. Reguluje ona kwestie związane z:

- formami i sposobami ochrony zabytków,
- zagospodarowaniem zabytków,
- prowadzeniem badań, prac i robót oraz podejmowaniem innych działań przy zabytkach,
- nadzorem konserwatorskim,
- wywozem zabytków za granicę,
- restytucją zabytków wywiezionych niezgodnie z prawem z terytorium państwa członkowskiego Unii Europejskiej
- zasadami finansowania opieki nad zabytkami,
- krajowym programem ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz ochroną zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych,
- organizacją organów ochrony zabytków,
- przepisami karnymi.

Ustawa w art. 3 definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku. Art. 3 pkt 1 mówi iż: zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Ustawa wprowadziła pojęcia ochrony i opieki nad zabytkami. Ochrona zabytków (art. 4) polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”

Opieka (art. 5) nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega w szczególności na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury”

Ponadto u.o.z. definiuje podstawowe pojęcia z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami oraz przedmiot, zakres, formy i sposób ich ochrony.

W myśl tejże ustawy (art. 6), ochronie i opiece podlegają (bez względu na stan zachowania):

- zabytki nieruchome będące w szczególności:
  - a) krajobrazami kulturowymi,
  - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
  - c) dziełami architektury i budownictwa,
  - d) dziełami budownictwa obronnego,
  - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
  - f) cmentarzami,
  - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
  - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

- zabytki ruchome będące w szczególności:
  - a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
  - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje
  - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
  - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
  - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539, z 1998 r. Nr 106, poz. 668 z 2001 r., Nr 129, poz. 1440 oraz z 2002 r. Nr 113, poz. 984),
  - f) instrumentami muzycznymi,
  - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
  - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytki archeologiczne będące w szczególności:
  - a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
  - b) cmentarzyskami,
  - c) kurhanami,
  - d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej” (art. 6.1.).
- ponadto ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (art. 6.2.).

W art.7 Ustawa określa także formy i sposób ochrony zabytków.

Formami ochrony zabytków są:

1. **Wpis do rejestru zabytków**, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków (art. 8).
- Do rejestru zabytków wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także jego nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna (art.9)
  - Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy (art. 10) na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę. Sprawy te reguluje w/w ustawa oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 26.05.2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. Nr 113, poz. 661)

2. **Uznanie za pomnik historii** zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego (po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków) (art.15)
3. **Utworzenie parku kulturowego** w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej; park kulturowy może utworzyć na podstawie uchwały rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Uchwała określa nazwę parku kulturowego, jego granice, sposób ochrony, a także zakazy i ograniczenia. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, sporządza plan ochrony parku kulturowego, który wymaga zatwierdzenia przez Radę Gminy (art.16). Na terenie parku kulturowego mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia (art. 17) związane z: prowadzeniem robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmianami sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, umieszczeniem tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, w wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowaniem lub magazynowaniem odpadów.
4. **Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego** (art. 19). Punkt ten dotyczy zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru, a także innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, dla których w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego w razie potrzeby ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy (art. 18), mające na celu ich ochronę

Ustawa definiuje obowiązki oraz kompetencje samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

- Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza (na okres 4 lat) program opieki nad zabytkami (art. 87);
- Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, w tym zabytków nieruchomych znajdujących się w rejestrze, wojewódzkiej ewidencji oraz innych wskazanych przez wójta/burmistrza/prezydenta miasta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków (art. 22, ust. 4 i 5). Ujęcie zabytku nieruchomego w gminnej ewidencji zabytków samo w sobie nie stanowi formy jego ochrony, jednakże – obok zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia oraz parków kulturowych – stanowi podstawę do objęcia tych zabytków ochroną w formie zapisu w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzji o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii

kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Ponadto, w myśl art. 19 ust.1a ustawy (u.o.z.)ochroną w w/w decyzjach obejmuje się zabytki nieruchome znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

- Rada Gminy tworzy na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, park kulturowy. Park kulturowy, przekraczający granice gminy może być utworzony i zarządzany na podstawie zgodnych uchwał Rad Gmin (związku gmin), na terenie których ten park ma być utworzony (art. 16).
- Na podstawie art. 18 i 19 u.o.z. ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.
- Organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa może udzielić dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale (art. 81).
- Na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków wojewoda może powierzyć gminie prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych (art. 96).

Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 roku (t.j. Dz. U. 2016, poz. 446)

- Art. 7, ust. 1, pkt 9 mówi, iż wykonanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym obowiązkiem samorządów: do zadań własnych gminy zaliczono „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty (...). W szczególności zadania własne gminy obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

W polskim ustawodawstwie zagadnienia związane z zabytkami regulują także następujące akty prawne:

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz.U. 2015, poz. 199 z późn. zm.)

- zgodnie z art. 1 ust. 2, pkt. 4 ustawy planowanie i zagospodarowanie przestrzenne musi uwzględnić m.in.: wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.
- ustawa określa, iż studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powinno w swej treści zawierać następujące elementy:
  - uwzględnianie stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust.1, pkt. 4)

- określenie obszarów i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 10, ust. 2, pkt. 4)

- w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego określa się obowiązkowo:
  - zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego (art. 15, ust. 2, pkt. 3)
  - zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej (art. 15, ust. 2, pkt. 4). Wyznaczenie obszarów chronionych odbywa się poprzez określenie w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, granic stref ochrony konserwatorskiej, oznaczonych literami: A, B, E, K, OW, W.
  - określa się w zależności od potrzeb granice pomników zagłady oraz ich stref ochronnych, a także ograniczenia dotyczące prowadzenia na ich terenie działalności gospodarczej, określone w ustawie z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (art. 15, ust. 3, pkt. 6)
- ustawa nakłada na wójta, burmistrza albo prezydenta miasta obowiązek zawiadomienia m.in. wojewódzkiego konserwatora zabytków o przystąpieniu do sporządzania studiów, planów zagospodarowania przestrzennego i występowania o opinie i wnioski, jak również opiniowania (studia) lub uzgadniania (art. 17, ust. 2 i 6 pkt. b)

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (t.j. Dz.U. 2016, poz. 290)

- przepisy tej ustawy nie naruszają przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego (art. 2, ust 2 pkt. 3).
- ustawa mówi, że obiekt budowlany należy projektować i budować zapewniając „ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską” (art. 5, ust 1 pkt. 7).
- dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków lub zlokalizowanych na obszarze wpisanym do rejestru zabytków Ustawa nakazuje wymóg uzyskania pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przed wydaniem pozwolenia na budowę (art. 39, ust.1)
- w stosunku do obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków pozwolenie na budowę lub rozbiórkę wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Natomiast pozwolenie na rozbiórkę obiektu budowlanego wpisanego do rejestru zabytków może być wydane po uzyskaniu decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków po skreśleniu tego obiektu z rejestru zabytków (art. 39 ust. 2 i 3)
Budynki „podlegające ochronie na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami”, nie wymagają świadectwa charakterystyki energetycznej.
- Właściwy organ może nałożyć, w drodze decyzji, obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia, jeżeli ich realizacja może naruszać ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy lub spowodować pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków (ar. 30, ust. 7, pkt.2).

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. 2013, poz. 1232 z późn. zm.).

- zgodnie z zapisami art. 71 ust. 3 tej ustawy przeznaczenie i sposób zagospodarowania terenu powinny w jak największym stopniu zapewniać zachowanie jego walorów krajobrazowych. Dotyczy to także krajobrazu kulturowego.
- art. 101 ust 1 określa, iż ochrona powierzchni ziemi polega m. in. na zachowaniu wartości kulturowych, z uwzględnieniem zabytków archeologicznych.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. 2015, poz. 1651),

- jednym z celów ochrony przyrody jest ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień (art. 2, ust. 2, pkt. 5).
- art. 5, pkt. 21 wprowadza definicję terenów zieleni, jako m.in. „(...) parki, zieleńce, promenady, bulwary (...) zabytkowe oraz cmentarze”, pkt 23 określa walory krajobrazowe - wartości ekologiczne, estetyczne lub kulturowe obszaru oraz związane z nim rzeźbę terenu, twory i składniki przyrody, ukształtowane przez siły przyrody lub działalność człowieka;
- w art. 6, ust 1, pkt. 3 wymieniono jako jedną z form ochrony przyrody park krajobrazowy
- zgodnie z art. 16, ust. 1 park krajobrazowy obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.
- w art. 83, ust. 2 znajduje się informacja na temat zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów z terenu nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, które wydaje wojewódzki konserwator zabytków. Zasada ta dotyczy również drzew owocowych.

Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U 2015, poz. 909)

- w rozumieniu ustawy „Nie uważa się za grunty rolne gruntów znajdujących się pod parkami i ogrodami wpisanymi do rejestru zabytków” art. 2, ust. 3
- „w stosunku do gruntów na których znajdują się zabytki archeologiczne, wojewódzki konserwator zabytków może określić w drodze decyzji zakres i sposób eksploatacji takich gruntów” art. 30

Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U 2014, poz. 1153)

- art. 3, pkt 1) „lasem w rozumieniu ustawy jest grunt o zwartej powierzchni co najmniej 0,10 ha, pokryty roślinnością leśną (uprawami leśnymi) – drzewami i krzewami oraz runem leśnym – lub przejściowo jej pozbawiony:
  - a) przeznaczony do produkcji leśnej lub
  - b) stanowiący rezerwat przyrody lub wchodzący w skład parku narodowego albo
  - c) wpisany do rejestru zabytków
- art. 7 ust. 3. Gospodarka leśna w lasach wpisanych do rejestru zabytków i w lasach, na terenie których znajdują się zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków, prowadzona jest w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, z uwzględnieniem przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

- art. 40 ust. 1. Dyrektor Generalny, na wniosek zainteresowanego ministra lub organu wykonawczego jednostki samorządu terytorialnego, może przekazać w użytkowanie wskazanej przez wnioskodawcę jednostce organizacyjnej lub Agencji Mienia Wojskowego lasy, grunty oraz inne nieruchomości bez zmiany ich dotychczasowego przeznaczenia, jeżeli za tym przejawiają względy (...) pkt. 8) opieki nad zabytkami.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. 2015, poz. 782)

- w rozumieniu Ustawy „opieka nad nieruchomościami stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami” jest celem publicznym wymienionym w art. 6 pkt. 5.
- art. 13, ust. 4 określa, że: sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego oraz wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych do spółek, wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.
- art. 96, ust. 1 pkt 1a podział nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków dokonuje się na podstawie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.
- oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości gruntowej, na której zlokalizowane są obiekty wpisane do rejestru zabytków może wiązać się z wprowadzeniem przy określaniu sposobu korzystania nabywcy z tej nieruchomości obowiązku odbudowy lub remontu położonych na niej zabytkowych obiektów budowlanych, w terminie określonym w umowie (art. 29, ust. 2).
- cenę nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków obniża się o 50 %. Właściwy organ może, za zgodą odpowiednio wojewody albo rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę (art. 68, ust. 3). Identyczny zapis stosuje się w przypadku opłaty z tytułu użytkowania wieczystego jeżeli nieruchomość gruntowa została wpisana do rejestru zabytków (art. 73, ust 4) oraz w przypadku opłaty z tytułu trwałego zarządu (art. 84, ust 4).
- w przypadku sprzedaży (bądź prawa użytkowania wieczystego) nieruchomości wpisanej w rejestr zabytków prawo pierwokupu przysługuje gminie (art. 109, ust. 1, pkt 4).

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz. U. 2012, poz. 406 z późn. zm.)

- zgodnie z art. 1 ust. 2 ustawy zarówno państwo jak i organy jednostek samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4) sprawują mecenat nad działalnością kulturalną polegającą m.in. na wspieraniu i promocji opieki nad zabytkami.
- art. 9, ust. 2 Ustawy mówi „prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym”, natomiast państwo, jako mecenas, wspiera tę działalność, a minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może wspomóc finansowo realizację planowanych na dany rok zadań (art. 9a).

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j. Dz. U. 2016, poz. 239)

W myśl ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe. Do strefy zadań organizacji pożytku publicznego (Fundacje i Stowarzyszenia) można zaliczyć działalność na rzecz kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (art.4, ust.1, pkt. 16), które wymienione są w statucie organizacji. Na rzecz działalności statutowej organizacje takie mogą uzyskać w drodze otwartego konkursu ofert zlecenie na realizację zadania publicznego, związanego z ochroną i opieką nad zabytkami, rozumianą zarówno jako dbanie o fizyczny stan zachowania obiektów, jak też ich promocję, popularyzację i działalność edukacyjno – społeczną, opartą o regionalne i ponadregionalne dziedzictwo kulturowe.

Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (t.j. Dz. U. z 2014 poz. 849 z późn. zm.)

- na podstawie art. 7, ust. 1, pkt. 6 ustawa zwalnia od podatku od nieruchomości: grunty i budynki wpisane indywidualnie do rejestru zabytków, pod warunkiem ich utrzymania i konserwacji, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków, z wyjątkiem części zajętych na prowadzenie działalności gospodarczej.

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. Dz. U. 2012, poz. 987 z późn. zm.)

Ustawa określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania muzeów, którym został przypisane zadanie trwałej ochrony dóbr kultury, informowania o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechniania podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwienia kontaktu ze zbiorami.

Muzeum realizuje powyższe cele poprzez:

1. gromadzenie dóbr kultury w statutowo określonym zakresie,
2. katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych muzealiów,
3. przechowywanie gromadzonych dóbr kultury, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych,
4. zabezpieczanie i konserwację muzealiów, oraz w miarę możliwości, zabezpieczanie stanowisk archeologicznych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody,
5. urządzanie wystaw,
6. organizowanie i prowadzenie badań, ekspedycji naukowych oraz prac wykopaliskowych,
7. prowadzenie działalności edukacyjnej,
8. udostępnianie zbiorów do celów naukowych i edukacyjnych,
9. zapewnienie właściwych warunków zwiedzania i korzystania ze zbiorów,
10. prowadzenie działalności wydawniczej.

Gmina jako podmiot tworzący (lub przejmujący muzeum) zobowiązana jest do:

1. zapewnienia środków potrzebnych do utrzymania i rozwoju muzeum,
2. zapewnienia bezpieczeństwa zgromadzonym zbiorom,
3. sprawowania nadzoru nad muzeum.

Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. 2012, poz. 642 z późn. zm.)

Ustawa mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz.U. z 2015, poz. 1446).

Akty wykonawcze do ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Rozporządzenia:

1. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 października 2015 r. sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych, a także innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. 2015, poz. 1789).
2. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661)
3. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 399).
4. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153).
5. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1304)

6. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r. Nr 89, poz. 510).
7. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259).
8. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650).

Inne:

Ratyfikowane i opublikowane w Dzienniku Ustaw RP umowy międzynarodowe należą do źródeł prawa powszechnie obowiązującego (art. 87 ust. 1 Konstytucji RP), co oznacza, że stają się źródłem praw i obowiązków konkretnych adresatów w krajowym porządku prawnym. Obowiązek ich przestrzegania dotyczy zarówno wszystkich organów administracji publicznej, jak i obywateli. Ratyfikowane umowy międzynarodowe, w tym w szczególności Konwencje UNESCO oraz Rady Europy w dziedzinie kultury, wskazują cele i zadania, do realizacji których zostaliśmy zobowiązani wobec całej społeczności międzynarodowej. Determinują one w związku z tym kierunki działań podejmowanych przez administrację w ramach Krajowego Programu. Podstawowe znaczenie dla formułowania celów i kierunków działania w ochronie zabytków mają ratyfikowane przez Polskę konwencje międzynarodowe, dotyczące zarówno ochrony zabytków ruchomych, jak i nieruchomości. Wśród Konwencji UNESCO są to:

- *Konwencja o ochronie dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego (tzw. Konwencja Haska) wraz z I Protokołem (1954) i II Protokołem (1999),*
- *Konwencja dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury (1970),*
- *Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego (1972),*
- *Konwencja UNESCO w sprawie ochrony kulturowego dziedzictwa niematerialnego (2003),*
- *Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego (2005).*

Do ratyfikowanych Konwencji Rady Europy należą:

- *Europejska Konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (La Valetta, 1992),*
- *Konwencja o ochronie dziedzictwa architektonicznego Europy (Grenada, 1985), Europejska - Konwencja Krajobrazowa (Florencja, 2000).*

Aktualnym wyzwaniem administracji jest ocena efektywności wdrożenia poszczególnych obowiązków wynikających z niniejszych Konwencji do polskiego porządku prawnego. W szczególności bardzo poważne wątpliwości budzi sposób ochrony zabytków ruchomych, zwłaszcza w świetle Konwencji Haskiej (1954), która wymaga podejmowania określonych działań inwentaryzacyjnych oraz przygotowywania planów ochrony na wypadek konfliktu zbrojnego oraz Konwencji w sprawie środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności 12 Dz. U. z 1957 r. Nr 46, poz. 212. 13 Dz. U. z 2012 r., poz. 248. 14 Dz. U. z 1974 r. Nr 20, poz. 106. 15 Dz. U. z 1976 r. Nr 32, poz. 190. 16 Dz. U. z 2011 r. Nr 172, poz. 1018. 17 Dz. U. z 2007 r. Nr 215, poz. 1585. 18 Dz. U. z 1996 r. Nr 120, poz. 564. 19 Dz. U. z 2012 r., poz. 210. 20 Dz. U. z 2006 r. Nr 14, poz. 98. 10 | S t r o n a dóbr kultury (1970), która dotyczy ukształtowania systemu kontroli wywozu zabytków za granicę oraz determinuje funkcję zabytków ruchomych. Niezależnie należy wskazać, na konwencje ratyfikowane w ostatnim czasie, które nadal czekają na implementację, a ich obowiązki na wdrożenie. Chodzi tu w szczególności o II Protokół do Konwencji Haskiej oraz Konwencję o ochronie dziedzictwa architektonicznego.

Zmiana paradygmatu ochrony jest również konieczna wobec ratyfikacji w 2011 r. Konwencji w sprawie ochrony kulturowego dziedzictwa niematerialnego oraz Europejskiej Konwencji Krajobrazowej (Florencja, 2000). Wskazane regulacje wymagają systemowych zmian w ochronie zabytków, odnoszących się zarówno do stosowania prawa, jak i kształtu przyjętej podstawy normatywnej. Wśród nieratyfikowanych jak dotąd Konwencji UNESCO znajduje się Konwencja o ochronie podwodnego dziedzictwa kulturowego (2001), której włączenie do polskiego porządku prawnego doprowadziłoby do uzupełnienia systemu ochrony o brakujących element. Należy również wskazać na znaczenie nieratyfikowanej przez Polskę Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa (Faro 2005). Obok ratyfikowanych umów międzynarodowych, zgodnie z zasadą przychylności polskiego porządku prawnego wobec norm prawa międzynarodowego, na określenie celów i kierunków działań w obszarze ochrony zabytków wpływ mają również akty o charakterze soft law. W sposób szczególny należy mieć na względzie bogaty dorobek UNESCO. Ważnym źródłem standardów jest tu m.in. Rekomendacja w sprawie ochrony piękna i charakteru krajobrazów oraz miejsc (1962), Rekomendacja dotycząca ochrony dóbr kultury zagrożonych przez prace publiczne lub prywatne (1968), Rekomendacja dotycząca ochrony dziedzictwa kulturowego i naturalnego na poziomie narodowym (1972), Rekomendacja w sprawie ochrony i współczesnego znaczenia miejsc historycznych (1976), Rekomendacja dotycząca ochrony zespołów zabytkowych i tradycyjnych oraz ich roli w życiu współczesnym tzw. „Rekomendacje Warszawskie” (1976), Rekomendacja w sprawie ochrony kultury tradycyjnej i folkloru (1989). Niezwykle ważnym dokumentem, w którym skryształizowane zostały poglądy społeczności międzynarodowej co do sposobu ochrony miast historycznych, w tym tzw. podejścia krajobrazowego w tej ochronie, zostały zawarte w Rekomendacji w sprawie historycznego krajobrazu miejskiego (2011). Rekomendacja ta wprowadza pojęcie tzw. podejścia krajobrazowego, które jest stosowane w celu rozpoznania, ochrony i zarządzania w odniesieniu do obszarów historycznych, poprzez uwzględnienie współzależności form materialnych, organizacji przestrzennej i powiązań cech przyrodniczych i kontekstu, a także wartości społecznych, kulturowych i ekonomicznych. Istotą wskazanej przez UNESCO nowej filozofii ochrony, odniesionej w Rekomendacji do miast historycznych, winno być więc wykorzystanie dziedzictwa jako potencjału prorozwojowego, zakorzenionego w harmonijnej i zrównoważonej relacji między środowiskiem miejskim i przyrodniczym oraz między potrzebami obecnych i przyszłych pokoleń a spuścizną przeszłości.

3.2. Organy ochrony zabytków.

Organami ochrony zabytków są, zgodnie z art. 89 u.o.z., minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego oraz wojewodowie.

Organem pierwszej instancji jest wojewódzki konserwator zabytków, a organem wyższego stopnia minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego w sprawach określonych w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz w odrębnych przepisach.

Organ wyższego stopnia

W imieniu ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonuje Generalny Konserwator Zabytków, który jest sekretarzem lub podsekretarzem stanu w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Generalny Konserwator Zabytków realizuje przypisane mu zadania przy pomocy Departamentu Ochrony Zabytków. Wspecjalizowanym podmiotem wspierającym działania GKZ w tym zakresie jest Narodowy Instytut Dziedzictwa, państwowa instytucja kultury właściwa w zakresie ochrony zabytków.

Organ pierwszej instancji

Zgodnie z treścią art. 93 u.o.z. organami pierwszej instancji są:

- wojewódzki konserwator zabytków w sprawach określonych w ustawie i w odrębnych przepisach;
- dyrektor właściwego terytorialnie urzędu morskiego w sprawach, o których mowa w art. 36 ust. 2 i art. 48 u.o.z.;
- dyrektor Biblioteki Narodowej w sprawach o wydawanie pozwoleń, określonych w art. 51 ust. 1 i 3 u.o.z., na wywóz zabytków będących materiałami bibliotecznymi za granicę. W imieniu wojewodów zadania i kompetencje w zakresie ochrony zabytków wykonują wojewódzcy konserwatorzy zabytków, powoływani i odwoływani przez wojewodę, za zgodą lub na wniosek Generalnego Konserwatora Zabytków, którzy wchodzi w skład rządowej administracji zespolonej w województwie.

Działania organów pierwszej instancji Ważnym obszarem działania wojewódzkich konserwatorów zabytków jest wydawanie decyzji, postanowień, uzgodnień, zaleceń, wytycznych itp., co wynika z realizacji przepisów następujących aktów prawnych: ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane, ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody, ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami, ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych, ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach, ustawy z dnia 31 stycznia 1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych, ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego.

Przekazywanie zadań z zakresu ochrony zabytków organu pierwszej instancji innym podmiotom.

Na podstawie art. 96 ust. 2 u.o.z. Wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć, w drodze porozumienia, prowadzenie niektórych spraw z zakresu swojej właściwości, w tym wydawanie decyzji administracyjnych, gminom i powiatom, a także związkom gmin i powiatów, położonym na terenie województwa. Przekazaniu nie mogą podlegać jedynie kwestie dotyczące prowadzenia rejestru zabytków i wojewódzkiej ewidencji zabytków.

3.3. Zadania i kompetencje organów gminy w zakresie opieki nad zabytkami.

Za realizację zadań związanych z ochroną zabytków odpowiedzialna jest zarówno administracja rządowa (wojewódzcy konserwatorzy zabytków oraz Generalny Konserwator Zabytków), jak również jednostki samorządu terytorialnego wszystkich szczebli. Zadania odnoszą się zarówno do ochrony zabytków, jak i opieki nad zabytkami, bowiem jednostki samorządu terytorialnego są także właścicielami zabytków nieruchomych i na równi z pozostałymi właścicielami zobowiązane są do opieki nad nimi (art. 5 i art. 71 u.o.z.). W myśl art. 109 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami gminie przysługuje prawo pierwokupu w wypadku sprzedaży

nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków lub prawo użytkowania wieczystego takiej nieruchomości.

Obok zadań własnych, o których mowa w art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, u.o.z. przekazała jednostkom samorządu terytorialnego znaczące kompetencje w realizacji zadań ochronnych. Jednostki samorządu terytorialnego urzeczywistniając postanowienia programów opieki nad zabytkami uzupełniają działania państwa w zakresie prawnej ochrony zabytków (art. 87 u.o.z.): gminy dysponują kompetencjami w zakresie ustanowienia parku kulturowego, prowadzenia gminnych ewidencji zabytków oraz wprowadzania ochrony konserwatorskiej w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art. 16-20 u.o.z.).

Regulacje w zakresie zadań i kompetencji organów samorządu gminnego w dziedzinie ochrony dóbr kultury zawarte są w dwóch ustawach:

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. 2013, poz. 594 z późn. zm.)
2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. 2014 poz. 1446 z późn. zm.)

ad. 1. Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. W art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym zostały określone zadania własne gminy: *„zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”*.

ad. 2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 81 dopuszcza możliwość udzielenia dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru przez organ stanowiący gminy, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane zgodnie z art. 77 może obejmować nakłady konieczne na:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;

- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15;
- 17) zakup i montaż instalacji przeciwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Łączna kwota dotacji nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. **Organy uprawnione do udzielania dotacji prowadzą wykazy udzielonych dotacji oraz informują się wzajemnie o udzielonych dotacjach.**

Podkreślić należy, że jednostkom samorządu terytorialnego powierzona została troska o zachowanie krajobrazów kulturowych. Zostały one wyposażone w kompetencję tworzenia parków kulturowych, w celu ochrony wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Wprowadzenie formy ochrony w postaci parku kulturowego następuje w formie uchwały rady gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4. 1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Paczków zbieżny jest ze strategicznymi celami państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 oraz Uzupełnienia Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004- 2020 przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 roku, rozwinięta w 2005 r. poprzez przygotowanie przez Ministerstwo Kultury Narodowej Strategii Kultury na lata 2004-2020 jest podstawowym dokumentem rządowym, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury.

Oba dokumenty zawierają strategiczne cele polityki państwa i uwarunkowania formalno - prawne w sferze ochrony zabytków. Jednym z czołowych założeń jest ochrona i opieka nad dziedzictwem kulturowym, a jednym z celów strategicznych jest ochrona i rewaloryzacja zabytków. Cel ten stał się jednym z priorytetów *Narodowego Programu Kultury - Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego (dokument wdrożeniowy)*. Celem strategicznym w/w *Programu* jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomych. Celami częściowymi tego *Programu* są:

- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków;

- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne;
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych;
- promocja polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą, w szczególności za pomocą narzędzi społeczeństwa informatycznego;
- rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego;
- tworzenie warunków dla rozwoju i ochrony dziedzictwa kultury ludowej;
- zabezpieczenie zabytków przed nielegalnym wywozem za granice Polski.

W *Uzupełnieniach Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020*, poza przesunięciem daty kierunkowej, wprowadzono programy operacyjne, jako system realizacyjny *Narodowej Strategii Rozwoju Kultury*, powiązane z finansowaniem działalności kulturalnej ze środkami znajdującymi się w dyspozycji Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Dla działań związanych z opieką nad zabytkami powołano Program Operacyjny „DZIEDZICTWO KULTUROWE” następującymi z priorytetami:

1. Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych.
2. Rozwój instytucji muzealnych.
3. Ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju.
4. Ochrona zabytków archeologicznych.
5. Tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego.
6. Ochrona zabytkowych cmentarzy.

Celem ww. Programu jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków oraz rozwój kolekcji muzealnych, gdzie celami częściowymi są:

- poprawa stanu zachowania zabytków;
- zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym dziedzictwa archeologicznego);
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne;
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych;
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji;
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granice oraz na wypadek sytuacji kryzysowej i konfliktu zbrojnego.

Strategia Rozwoju Kraju 2020 - Aktywne społeczeństwo, Konkurencyjna Gospodarka, Sprawne Państwo.

Strategia Rozwoju Kraju 2020 została uchwalona przez Radę Ministrów w dniu 25 września 2012 r. Jest to główna strategia rozwojowa w średnim horyzoncie czasowym, wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe. Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne, w których będą się koncentrować główne zadania:

1. Sprawne i efektywne państwo;
2. Konkurencyjna gospodarka;
3. Spójność społeczna i terytorialna.

W Strategii pojawiają się zapisy mówiące o wprowadzeniu obowiązku sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących obszary miejskie, a w szczególności metropolitalne, tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną między innymi dziedzictwa kulturowego (Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem, Priorytet I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego).

Drugim ważnym, podkreślonym przez strategię obszarem jest digitalizacja zasobów dziedzictwa narodowego oraz zapewnienie właściwego ich przechowywania (Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych, Priorytet II.5.3. Zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych; Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych, Priorytet III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych).

Ponadto wspierany będzie rozwój infrastruktury społecznej - w tym infrastruktury kulturalnej- oraz działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, co stanowi ważny czynnik rozwoju i podnoszenia atrakcyjności gminy (Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych, Priorytet III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich).

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020

Strategia rozwoju kapitału społecznego 2020 została przyjęta uchwałą nr 104 przez Radę Ministrów dnia 18 czerwca 2013 r. Jest jedną z dziewięciu tzw. strategii zintegrowanych, służących wdrożeniu SRK 2020. Jako cel główny wskazano w niej wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski, w którego ramach określono cztery cele szczegółowe. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można czwarty z celów „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, a zwłaszcza jego priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej”. Wytyczone tutaj kierunki działań to:

- 4.1.1. Tworzenie warunków wzmacniania tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym.
- 4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.
- 4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Walory i potencjał tkwiący w dziedzictwie kulturowym są postrzegane w strategii jako „kluczowy element potencjału kulturowego”, a tym samym jedna z „szans rozwojowych dla całego społeczeństwa”. W strategii podnosi się także kwestię znaczenia aktywnej partycypacji społecznej w ochronie zabytków i opiece nad nimi.

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami 2014 – 2017

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014 – 2017 przyjęty został w dniu 24 czerwca 2014 r. przez Radę Ministrów. Program stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego, zawartego w art. 84 i 85 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Natomiast obowiązek opracowania Krajowego Programu przez Generalnego Konserwatora Zabytków wynika z przepisu art. 90 ust. 2 pkt 1 tej ustawy. Jednocześnie wpisuje się w system dokumentów planistycznych państwa, określony w 2009 r. w Planie uporządkowania

strategii rozwoju, jako instrument wykonawczy dla Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020. Dokument ma usprawnić nadzór nad służbami konserwatorskimi oraz określić źródła finansowania inwestycji i procedur administracyjnych związanych z wydawaniem decyzji oraz przyznawaniem funduszy na prace podejmowane w obiektach zabytkowych.

Jednym ze strategicznych założeń Krajowego Programu (przyjętych na etapie prac nad dokumentem i odzwierciedlonych w brzmieniu jednego z celów szczegółowych) jest wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków, **w tym tworzenie podstaw współdziałania z organami samorządu terytorialnego**. Jest ono wyrazem przekonania, iż jakościowa przemiana w zakresie ochrony zabytków w Polsce może nastąpić jedynie dzięki łączeniu zasobów, lepszemu sieciowaniu struktur i działań organów ochrony zabytków. Jednocześnie, odwołując się do kompetencji Generalnego Konserwatora Zabytków należy wskazać, iż rolą Krajowego Programu jest tworzenie warunków dla wypracowania rozwiązań modelowych oraz ich upowszechnienie np. poprzez system konferencji i spotkań z przedstawicielami jednostek samorządu terytorialnego. Natomiast od stopnia zaangażowania tych podmiotów będą zależały realne efekty podejmowanych działań

Krajowy Program jest opracowywany na cztery kolejne lata. Tym samym zadania w nim wskazane nie wyczerpują katalogu wszystkich ważkich zagadnień związanych z problematyką ochrony zabytków w Polsce.

Uzupełnieniem Krajowego Programu jest, oparty na przepisach rozdziału 7 u.o.z., system współfinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków. Wspomniany system jest jednym z priorytetów w programach Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – Priorytet Ochrona zabytków w ramach Programu Dziedzictwa kulturowe. Współfinansowanie różnego typu działań przy obiektach zabytkowych (prace konserwatorskie, adaptacyjne do funkcji kulturalnych) odbywa się także w ramach Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Norweskiego Mechanizmu Finansowego oraz Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, dla których operatorem jest urząd obsługujący ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

W Krajowym Programie dokonano diagnozy stanu ochrony zabytków w Polsce w trzech podstawowych płaszczyznach:

- organizacji i zadań organów ochrony zabytków w Polsce,
- stanu zachowania zabytków w Polsce, w tym roli i znaczenia rejestru zabytków oraz systemów informacji o zabytkach,
- komunikacji, porozumienia i współpracy w obszarze ochrony zabytków w Polsce.

W oparciu o Diagnozę przeprowadzono analizę SWOT i w ścisłym powiązaniu z jej wynikami oraz w powiązaniu z celem 4 Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego (Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego) sformułowano cel główny Krajowego Programu: **Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków**. Dla realizacji celu głównego opracowano trzy cele szczegółowe:

- wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,
- wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków,
- tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji, które z kolei realizowane będą w ramach szczegółowych zadań.

Uchwalony program jest pierwszym dokumentem porządkującym działania organów sprawujących opiekę nad zabytkami. Z programu będą pochodzić fundusze między innymi na szkolenia dla urzędników i ujednoczenie kwestii formalnych. Wśród zadań uwzględnionych w przyjętym dokumencie znalazło się porządkowanie rejestru zabytków oraz przygotowanie zasad oceny stanu zachowania zabytków nieruchomych.

Program ma na celu także zwiększenie społecznego zaangażowania w ochronę zabytków i opieki nad zabytkami poprzez promowanie takich narzędzi jak konkursy, konsultacje z mieszkańcami i współpraca z mediami. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego zamierza przeznaczyć na jego realizację 26,5 mln zł. Dokument doprecyzowuje ponadto kompetencje samorządów w zakresie realizowania projektów konserwatorskich i rewitalizacyjnych. Zgodnie z nowymi ustaleniami Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków, w ciągu najbliższych 3 lat zaangażowanie samorządów w opiekę nad zabytkami powinno znacznie wzrosnąć.

Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030 (KPZK 2030)

Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030, przyjęta została uchwałą nr 239 Rady Ministrów dnia 13 grudnia 2011 r. Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnia problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano: - ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,

- wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
- wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich;
- wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, pokolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.2 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Paczków uwzględnia uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikające z dokumentów opracowanych na poziomie wojewódzkim:

- Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2011-2014
- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego,
- Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku,
- Studium zagospodarowania przestrzennego pogranicza polsko-czeskiego z czerwca 2005 r.

- Strategia Rozwoju Euroregionu Nysa 2014-2020
- Strategia Rozwoju Wspólnoty Międzygminno – Powiatowej Ziemi Nyskiej na lata 2004-2015
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2007-2013

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2011-2014

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Paczków zgodny jest w swych założeniach z: *Programem Opieki nad Zabytkami Województwa Opolskiego na lata 2011-2014* przyjętym uchwałą nr V/76/2011 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 29 marca 2011 r., w którym zawarto cele strategiczne i priorytety:

Cel strategiczny: utrzymanie i zarządzanie zasobem regionalnego dziedzictwa;

Priorytety: realizacja zadań własnych samorządu wojewódzkiego.

- poprawa stanu zachowania krajobrazu i dziedzictwa regionalnego oraz odnowa wsi;
- rewaloryzacja miast
- ochrona dziedzictwa archeologicznego;
- rozwój instytucji opieki nad zabytkami;
- rozwój muzealnictwa i wystawiennictwa;

Cel strategiczny: ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego;

Priorytety: dziedzictwo kulturowe jako czynnik stymulujący rozwój gospodarczy.

- wstrzymanie procesu degradacji założeń parkowo- pałacowych;
- wspieranie inicjatyw mających na celu podniesienie rangi obiektów i zespołów zabytkowych;
- wspieranie funkcjonowania istniejących szlaków oraz inicjatyw na rzecz tworzenia nowych, obejmujących cenne zespoły i obiekty zabytkowe;

Cel strategiczny: rozwój turystyki związanej z regionalnym dziedzictwem kulturowym i rozwojem tożsamości regionalnej;

Priorytety: podnoszenie poziomu edukacji społeczeństwa dot. regionalnego dziedzictwa kulturowego

- promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego i rozwój tożsamości regionalnej;
- powołanie nowych instytucji do spraw dziedzictwa i współpraca z już istniejącymi;
- współpraca między regionami.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego, przyjęty uchwałą nr XLIX/357/2002 z dnia 24 września 2002 r. zmieniony uchwałą Sejmiku Województwa Opolskiego NR XLVIII/505/2010 28 września 2010 r. Jest on podstawowym dokumentem określającym zasady organizacji struktury przestrzennej województwa oraz zasady i kierunki zagospodarowania przestrzennego w przekroju podstawowych komponentów przestrzeni, a przypadku dziedzictwa kulturowego wskazuje obszary i działania, które tworzą zasady i kierunki dla programu rewaloryzacji przestrzeni historycznej w układzie lokalnym, regionalnym i krajowym. Realizacja polityki przestrzennej wyrażona w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Opolskiego winna doprowadzić do uzyskania przestrzeni o wysokich walorach estetycznych architektury i krajobrazu, czerpiących z dziedzictwa przyrody i kultury oraz nadający przestrzeni indywidualny wyraz.

W celu skutecznej ochrony krajobrazu kulturowego plan przewiduje następujące kierunki działań:

- ograniczenie rozpraszania zabudowy poprzez rozwój budownictwa na zasadzie dogęszczania istniejących jednostek osadniczych;

- nie wprowadzanie obiektów agresywnych krajobrazowo tzn. o dużych kubaturach, wysokich kominach itp.;
- preferowanie zabudowy nawiązującej do cech regionalnych (układ kalenicy, pokrycie dachu, kształt bryły budynku, zagospodarowanie działki) i krajobrazu;
- utrzymanie regionalno - historycznej skali i struktury jednostek osadniczych;
- stosowanie szczegółowych wytycznych architektonicznych dla nowopowstającego budownictwa zagrodowego, mieszkaniowego oraz usługowego i ich egzekwowanie;
- izolowanie zielenią obiektów dyszarmicznych;
- łączenie ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego poprzez ochronę krajobrazu naturalnego związanego przestrzennie z historycznym założeniem architektonicznym.

W celu skutecznej ochrony zabytkowych układów staromiejskich plan przewiduje następujące kierunki działań:

- opracowanie planów szczegółowych i rewaloryzacji zabytkowych układów przestrzennych, w szczególności w miastach zabytkowych o randze krajowej, uwzględniających ochronę przed uciążliwościami wynikającymi z prowadzenia działalności gospodarczej i układów komunikacyjnych;
- wykonanie prac dokumentacyjnych archiwizujących rozwój przestrzenny miejscowości;
- rygorystyczne realizowanie wytycznych konserwatorskich w zakresie rewaloryzacji i użytkowania obiektów zabytkowych;
- preferowanie nowej zabudowy nawiązującej do stylu regionalnego i istniejącej zabudowy;
- objęcie szczególną ochroną panoram miast poprzez wyznaczenie strefy ekspozycji oraz chronionych osi widokowych, eksponowanie i odtwarzanie w sylwetkach miejscowości dominant architektonicznych: wież kościołów, zamków, ratuszy;
- utrzymanie historycznego rozplanowania oraz podkreślenie i uczytelnienie ukształtowania przestrzennego miast;
- konsekwentne modernizowanie bądź likwidowanie elementów dyszarmicznych położonych w zabytkowych centrach miast;
- utrzymanie ulic w ich dzisiejszym przebiegu oraz liniach rozgraniczających;
- utrzymanie mieszkalno - usługowego charakteru centrum miast;
- wprowadzanie do obiektów zabytkowych funkcji zgodnych z ich pierwotnym przeznaczeniem bądź nie kolidujących z ich zabytkowym charakterem;
- działania związane z ochroną przeciwpowodziową nie powinny wpływać niekorzystnie na obraz i ukształtowanie obszarów miejskich położonych nad rzeką Odrą;
- konserwację, rewaloryzację i adaptację w odniesieniu do obiektów i terenów zabytkowych w uzgodnieniu z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;
- podporządkowanie wytycznym konserwatorskim rewaloryzacji i użytkowania obiektów zabytkowych;
- wykonanie dla obiektów zabytkowych prac dokumentacyjnych archiwizujących historię, przekształcenia i podstawowe historyczne elementy konstrukcyjne wraz z detalami architektonicznymi;
- wprowadzanie do obiektów zabytkowych funkcji zgodnych z ich pierwotnym przeznaczeniem bądź nie kolidujących z ich zabytkowym charakterem;
- oznaczenie i opisanie obiektów zabytkowych w celu uświadomienia społeczności znaczenia zabytków w historii regionu;

- utrzymanie istniejących muzeów regionalnych jako szczególnie cennych miejsc zachowania dziedzictwa kulturowego.

Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.

Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r. została przyjęta uchwałą nr XV/325/2012 Sejmiku Województwa Opolskiego z dnia 28 października 2012 r. Strategia rozwoju województwa jest najważniejszym regionalnym dokumentem strategicznym. Powstała z myślą o optymalnym wykorzystaniu potencjałów i szans rozwojowych regionu woj. opolskiego. Wśród celów, jakie wyznacza znajdują się odniesienia do dziedzictwa kulturowego tj.:

- dbałość o instytucje kultury na terenie województwa opolskiego oraz konieczność stworzenia systemu ochrony dóbr kultury;
- ochrona dziedzictwa kulturowego, wielu obiektów zabytkowych przed zniszczeniem i dewaluacją, jako obowiązek społeczności regionu i powinności wobec przyszłych pokoleń;
- w sferze kultury przyjęto zasadę kreowania dobrego wizerunku regionu; kultura, jako czynnik integracji społecznej, musi znaleźć miejsce w planach rozwojowych;
- tworzenie warunków trwałego zrównoważonego rozwoju poprzez rewitalizację i ochronę środowiska w tym krajobrazu kulturowego;
- działania na rzecz zachowania i wykorzystania zasobów kulturowych i przyrodniczych wsi;
- tworzenie warunków do rozwoju wielokulturowości regionalnej;

Studium zagospodarowania przestrzennego pogranicza polsko- czeskiego z czerwca 2005 r. zostało wykonane na zlecenie Departamentu Spraw Przestrzennych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego z listopada 2005 r. ze strony Republiki Czeskiej oraz Departamentu Ładu Przestrzennego Ministerstwa Infrastruktury z marca 2005 ze strony Rzeczypospolitej Polskiej.

Celem opracowania było wyłonienie wspólnych idei i priorytetów współpracy w zakresie planowania przestrzennego na pograniczu polsko-czeskim. Celem dokumentu było przygotowanie planistyczne regionu pogranicza do korzystania ze środków przeznaczonych na wspomaganie realizacji celów polityk Unii Europejskiej. W skład pogranicza wchodzi 8 powiatów województwa opolskiego: brzeski, głubczycki, kędzierzyńsko-kozielski, krapkowicki, nyski, opolski, prudnicki i Opole. Powiaty te wchodziły w skład podobszaru polsko-łomunieckiego i Euroregionu Pradziad

Za zasadnicze cele rozwojowe pogranicza polsko-czeskiego uznano:

- Wspieranie spójności zewnętrznej obszaru – cel ten odnosi się do uczestnictwa obszaru w globalnych i kontynentalnych procesach rozwojowych, w tym do powstawania regionalnych ognisk wzrostu;
- Wspieranie spójności wewnętrznej obszaru – cel ten dotyczy funkcjonowania obszaru jako spójnego regionu transgranicznego, w tym przełamania opóźnienia cywilizacyjnego obszaru;
- Ochrona i przywracanie wartości zasobom naturalnym i kulturowym – cel uwzględnia konieczność ochrony dziedzictwa naturalnego i kulturowego.

W dokumencie stwierdzono, że wysokie walory przyrodnicze, krajobrazowe oraz kulturowe stwarzają dogodne warunki do rozwoju turystyki i rekreacji na pograniczu polsko-czeskim wskazując m.in. na bogactwo dziedzictwa kulturowego gminy Paczków. W celu skutecznej ochrony krajobrazu kulturowego plan przewiduje następujące kierunki działań:

- działania na rzecz wzmocnienia i zachowania regionalnych tradycji architektonicznych;

- podnoszenie świadomości społecznej i edukacji z zakresu ochrony środowiska naturalnego i kulturowego;
- rewitalizacja krajobrazu kulturowego w rejonach wiejskich;
- zabiegi organizacyjno - techniczne na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.

Strategia Rozwoju Euroregionu Nysa 2014-2020

Cele, jakie postawiono i uwzględniono w Strategii rozwoju Euroregionu Nysa to:

- Określenie priorytetów współpracy w jego ramach, tj. wyznaczenie tych obszarów, w których dalsza współpraca powinna być rozwijana i wspierana przez Euroregion Neisse-Nisa-Nysa jako instytucję. Priorytety te określono także dla każdej dziedziny tematycznej, w której funkcjonują grupy robocze;
- Uzyskanie możliwie największego wpływu na ustalenie zasad udzielania dofinansowania na współpracę transgraniczną oraz na formę konkretnych programów współpracy transgranicznej w okresie 2014-2020 dotyczących obszaru ERN. Strategia, na podstawie analizy i ogólnego konsensusu między wszystkimi kluczowymi aktorami, podsumowuje priorytety współpracy na okres zgodny z okresem programowania UE. ERN włączony jest w przygotowania przyszłych programów i jest w stanie przekazać w ten sposób informacje dotyczące jego obszaru zarówno do części analitycznej, jak i projektowej przyszłych programów;
- Zidentyfikowanie w obszarach kluczowych projektów pilotażowych (które zostaną ujęte w Planie działań strategii) oraz przygotowanie ich do dofinansowania już na początku następnego okresu programowania. Choć istnieje prawdopodobieństwo, że nie wszystkie z nich i nie wszystkie dziedziny zostaną przyjęte do sfinansowania z przyszłych programów współpracy transgranicznej, to ERN będzie podejmował starania, aby dofinansować te projekty z innych programów pomocowych lub środków innych instytucji.

Euroregion Neisse-Nisa-Nysa to obszar, który rozwija się dzięki współpracy transgranicznej pomiędzy władzami samorządowymi, organizacjami i ludźmi w każdej dziedzinie życia ludzkiego. Dzięki temu jego mieszkańcy korzystają ze wszystkich udogodnień i możliwości, jakie daje im położenie obszaru przygranicznego.

Strategia Rozwoju Wspólnoty Międzygminno – Powiatowej Ziemi Nyskiej na lata 2004-2015 - Uchwała Nr XX/174/04 Rady Powiatu w Nysie z dnia 18 czerwca 2004 r

Misją Ziemi Nyskiej jest stworzenie warunków do wykorzystania posiadanych bogactw, zasobów i walorów, do zwiększenia własnej atrakcyjności dla współpracy międzyregionalnej w ramach integrującej się Europy w celu wzbudzenia trwałego, zrównoważonego rozwoju gospodarczego i społecznego poprzez realizację wspólnych projektów przy współfinansowaniu ze środków polskich oraz funduszy strukturalnych.

Strategia proponuje podjęcie działań na rzecz renowacji, konserwacji i utrzymania zabytków poprzez:

- Wspieranie działań stowarzyszeń zajmujących się ochroną zabytków na terenie powiatu nyskiego,
- Powołanie i organizacja Regionalnego Centrum Konserwacji i Renowacji Zabytków,

- Opracowanie projektów rekonstrukcji zabudowy staromiejskiej miast Ziemi Nyskiej ze szczególnym uwzględnieniem Starówki Paczkowa.

Strategia rozwoju wspólnoty międzygminno – powiatowej Ziemi Nyskiej na lata 2004-2015 z założenia jest dokumentem otwartym, mogącym podlegać modyfikacjom w zależności od bieżącej sytuacji społecznej oraz gospodarczej powiatu nyskiego jak również od czynników makroekonomicznych.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego na lata 2007-2013 (RPO WO 2007-2013) został przyjęty przez Komisję Europejską Decyzją nr **CC 2007 PL 161 PO 012** z dnia 1 października 2007 r. oraz Uchwałą Zarządu Województwa Opolskiego nr 1070/2007 z dnia 29 października 2007 r.

Głównym celem RPO WO 2007-2013 jest zwiększenie konkurencyjności oraz zapewnienie spójności społeczno - gospodarczej i przestrzennej dla podniesienia atrakcyjności województwa opolskiego, jako miejsca do inwestowania, pracy i zamieszkania.

Program skierowany jest m.in. do przedsiębiorców, instytucji otoczenia biznesu, jednostek samorządu terytorialnego, instytucji kultury, ochrony zdrowia, uczelni wyższych, organizacji pozarządowych, stowarzyszeń i fundacji.

W ramach RPO WO 2007-2013 wspierane będą działania z zakresu m.in. innowacyjności, rozwoju i zwiększania konkurencyjności przedsiębiorstw, budowy społeczeństwa informacyjnego, infrastruktury edukacyjnej, komunikacyjnej, ochrony środowiska i ochrony zdrowia, rewitalizacji, turystyki i kultury.

Kwestie ochrony dziedzictwa kulturowego zostały uwzględnione w *Osiach priorytetowych* nr 5 rozwój kultury oraz ochrona dziedzictwa kulturowego i 6 aktywizacja obszarów miejskich i zdegradowanych.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2016-2019 z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.

Kwestie ochrony i opieki nad zabytkami w gminie Paczków omawiają szerzej następujące dokumenty:

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Paczków, przyjęte uchwałą Rady Miejskiej w Paczkowie nr XXVII/225/2001 z dnia 31.05.2001 r. Zmienione uchwałą Rady Miejskiej w Paczkowie nr XIV/91/2015 z dnia 29 października 2015r o przystąpieniu do opracowania zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz uchwałą Rady Miejskiej w Paczkowie nr XXXVII/318/2014 z dnia 27 lutego 2014 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Paczków dla działek nr 1176 i 1177/5 w obrębie miasta Paczkowa.

W Studium wymienia się obiekty i strefy podlegające ochronie konserwatorskiej i określa zasady ich ochrony; zgodnie z obowiązującymi przepisami. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego musi być zgodny z zapisami studium, a naruszenie zasad i trybu sporządzania studium lub planu miejscowego powoduje nieważność uchwały Rady Gminy w całości lub części. Studium

uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uwzględnia ochronę zewidencjonowanych zabytków, lecz nie posiada mocy prawnej. Brak tej podstawy nie nakłada obowiązku uzgadniania ani konsultowania z organem konserwatorskim zadań przy tego typu obiektach. W tym przypadku właściwe użytkowanie i należyta opieka nad obiektami zewidencjonowanymi zależy przede wszystkim od dobrej woli i świadomości właścicieli i użytkowników. Jest to dokument niezbędny do koordynowania działań związanych z zagospodarowaniem terenów na obszarze gminy. Wskazuje szanse poprawy sytuacji ekonomiczno - gospodarczej w oparciu o rolniczy charakter gminy, walory środowiska przyrodniczego, położenie geograficzne i dobrze zachowane zasoby kultury.

W części IV *Kierunki i zasady ochrony wartości kulturowych* zwrócono uwagę na wartości, które powinny być brane pod uwagę w planach zagospodarowania przestrzennego gminy:

- konserwację i rewaloryzację w odniesieniu do obiektów i terenów zabytkowych;
- adaptację w odniesieniu do obiektów i terenów o potencjalnych wartościach kulturowych;
- modernizację w odniesieniu do obiektów nie mających cech zabytkowych, a dysharmonizujących obszar o wartościach kulturowych;
- utrwalenie dotychczasowej formy przestrzennej w danej miejscowości w sytuacji niewielkiego nawarstwienia w stosunku do formy pierwotnej;
- ochronę terenów osadniczych przed niekontrolowaną, pod względem estetyki architektonicznej, zabudową niedostosowaną do środowiska kulturowego;
- eliminację czynników degradujących układy historyczne jednostek osadniczych;
- adaptację i modernizację elementów zabudowy i krajobrazu do potrzeb współczesnych;
- zagospodarowanie obiektów opuszczonych;
- rewaloryzację wartości krajobrazowych, zachowaniem i adaptacją dawnych zagród chłopskich i folwarków stanowiących wartości historyczne i krajobrazowe;
- eksponowanie regionalnej odrębności terenu;
- bezwzględna ochronę historycznego układu przestrzennego i komunikacyjnego jednostek osadniczych;
- projektowanie nowej zabudowy indywidualnie, w dostosowaniu do otoczenia oraz zachowania równowagi elementów krajobrazu historycznego regionu.

Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego miasta Paczków (MPZP) przyjęty uchwałą nr XXX/181/04 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 30 grudnia 2004 roku.

Zgodnie z Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego miasta Paczków działania inwestycyjno - budowlane polegać będą na :

- restauracji i rekonstrukcji historycznego układu urbanistycznego, zachowaniu i konserwacji istniejących elementów zabytkowych, na odtworzeniu ważniejszych fragmentów zniszczonych i zniekształconych oraz na kształtowaniu nowych elementów układu przestrzennego w dostosowaniu do historycznej koncepcji urbanistycznej; w działaniach tych uwzględnić należy szczególnie zachowanie historycznego układu ulic oraz ich przekroju poprzecznego (szerokości i wysokości pierzei obrzeżnych kwartałów zabudowy, linii rozgraniczających równoważnych liniom zabudowy, zachowywaniu lub odtwarzaniu historycznych nawierzchni jezdni, placów i chodników);

- restauracji z dopuszczeniem ograniczonej przebudowy konstrukcji i przebudowy infrastruktury technicznej obiektów zabytkowych, wytyczne określające zakres tej przebudowy wydaje OWKZ na wniosek uprawnionego projektanta;
- dopuszczeniu ewentualnej rekonstrukcji fragmentów historycznej zabudowy (dotyczy brakujących elementów wewnątrz urbanistycznych);
- dopuszczeniu nowej zabudowy plombowej i uzupełniającej (w tym na w/w terenach) która swą wysokością, rozczłonkowaniem, ukształtowaniem brył oraz podziałami architektonicznymi ma być podporządkowana zachowanej stylowej zabudowie historycznej, przy czym podporządkowanie to nie musi obejmować detalu architektonicznego;
- wprowadzaniu „detalu urbanistycznego” jednolitego stylistycznie, dostosowanego do historycznego charakteru starego miasta;
- ograniczaniu umieszczania reklam poziomych na wysokość maksymalną pasów podokiennych 2 kondygnacji przyziemia; usunięciu form dysharmonizujących.

oraz fragmentaryczne plany miejscowe dla miasta Paczków:

- uchwała nr XXXVIII/276/09 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 29 października 2009 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego działkę nr ewid. 469/2, położoną w Paczkowie
- uchwała nr XXXVIII/277/09 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 29 października 2009r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego działki nr ewid. 330, 389/3, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 464, 535/5, 554, 567, 568, 584, 609/6 cz., 609/7, 609/8, 614/5, 643, 644, 645, 646/13, 680/1, 701/3, 701/4, 701/5, 701/8, 701/9, 701/10, 701/11, 701/12, 879/1, 919/4, 919/6, 992/7, 1181/6, 1195, 1216/1, położone w Paczkowie
- uchwała Nr XXXIII/283/2013 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 31 października 2013 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru miasta Paczków, obejmującego działki nr 427/10, 277/2, 418/17, 418/3, 418/5, 418/6, 418/12, 418/13, 418/14 i 418/16.

Strategia Rozwoju Gminy Paczków

W 1998 r. Rada Miejska w Paczkowie uchwaliła program gospodarczy: „Strategia Rozwoju Gminy”. Program ten obejmował oprócz założeń długofalowych, również działania krótkoterminowe. Poniżej podano analizę realizacji założeń 5-letnich w poszczególnych polach rozwoju. W strategii założono wizję Gminy Paczków w 2020 r. Ma to być obszar:

- **społecznie zintegrowany** (aktywny, twórczy, niekonfliktowy),
- posiadający dobrze rozwinięte kontakty z otoczeniem bliższym i dalszym, krajowym i zagranicznym,
- **rozwinięty gospodarczo w dziedzinie turystyki** (agroturystyki), przemysłu zabezpieczającego turystykę i jej potrzeby, wyspecjalizowane przedsiębiorstwa produkcyjne – przetwórcze i wytwórcze,
- wykorzystujący własne zasoby surowcowe i rolnictwo,
- otwarty na napływ i wchłanianie kapitału,
- dobrze zagospodarowany przestrzennie, u nowoczesny pod względem infrastruktury komunikacyjnej, komunalnej, technicznej, zarządzanej przez podmioty sprywatyzowane,
- dający zatrudnienie wszystkim potrzebującym w szczególności ludności wykształconej, aktywnej, młodej generacji,

- zapewniający godne i dostatnie życie pod względem materialnym, kulturalnym, rekreacyjnym i sportowym,
- czysty ekologicznie, dbający o środowisko i zdrowie mieszkańców, u estetycznie zadbane (miasto i sołectwa),
- rozslawiony i znany w Polsce i Europie ze swojego wspaniałego położenia, unikalnych zabytków i troski o nie.

Plan Rozwoju Lokalnego na lata 2004-2013 uchwała nr XXXIII/195/05 Rady Miejskiej w Paczkowie z dnia 24 lutego 2005 r. Plan ten oprócz bardzo krótkiej oceny stanu obiektów dziedzictwa kulturowego, przede wszystkim zajmuje się planowaniem inwestycji. Wśród działań powodujących poprawę środowiska kulturowego, turystyki znajduje się:

- renowacja, konserwacja i ekspozycja świetlna zabytkowych zabudowań w mieście (w tym: stopniowa wymiana pokryć dachowych, stopniowe malowanie elewacji, renowacja baszt i murów obronnych, oświetlenie wieży kościelnej i baszt oraz remont Ratusza);
- renowacja i rozbudowa cmentarzy w Wilamowej i Paczkowie.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Paczków na lata 2007-2013 przyjęty uchwałą Rady Miejskiej w Paczkowie nr XXXII/234/09 z dnia 23.04.2009

Lokalny Program Rewitalizacji przygotowano w celu wzmocnienia potencjału rozwojowego gminy poprzez rewitalizację przestrzeni publicznych i nadanie im nowych funkcji turystycznych, rekreacyjnych i sportowych oraz aktywizację społeczności lokalnej. Wyzaczył on długofalowe działania poprzez wskazanie zadań inwestycyjnych, określenie kosztów oraz wzajemne powiązanie ich z polityką regionalną. Celem rewitalizacji jest nowy rozwój miejscowości, zapewniający lepsze warunki życia mieszkańców, zachowanie substancji zabytkowej miejscowości i w konsekwencji przyciągnięcie turystów i inwestorów. W ramach *Lokalnego Programu Rewitalizacji* przewidziano realizację projektów dotyczących:

- rewitalizacji Historycznego Centrum Miasta Paczków w granicach murów miejskich, wraz z otaczającą zielenią. Granica obszaru biegnie wzdłuż następujących ulic: wschodnią stroną ul. Staszica, od strony północno-wschodniej i wschodniej wzdłuż zieleni miejskiej otaczającej mury obronne aż do ul. Wojska Polskiego, następnie w kierunku południowym, plantami miejskimi, aż do ul. Sienkiewicza, ulicą Sienkiewicza do zbiegu z ul. Staszica i ul. Daszyńskiego;
- renowacja zabytkowej struktury mieszkalnej;
- remont konserwatorski elewacji budynku głównego oraz wieży ratusza;
- rewitalizacja murów obronnych wraz z terenem plantów miejskich;
- remont oświetlenia, świetlna wizualizacja obiektów zabytkowych w Paczkowie oraz instalacja systemu monitoringu ulicznego;
- wymiana zdegradowanej infrastruktury technicznej w rejonie Rynku obejmująca wymianę nawierzchni, sieci wodociągowej, kanalizacji sanitarnej, kanalizacji deszczowej;
- renowacja i modernizacja zabytkowej struktury mieszkalno – usługowej.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Paczków na lata 2007-2013 wpisuje się w cele Strategii Rozwoju Gminy Paczków, których realizacja pozwoli na stworzenie obszaru miasta i gminy wskazanych w powyższych akapitach. A w szczególności zaś w obszarach, które zostały wyróżnione.

Program Ochrony Środowiska dla Gminy Paczków na lata 2009-2012 z perspektywą na lata 2013-2016.

Program ochrony środowiska przedstawia aktualny stan środowiska, określa hierarchię niezbędnych działań zmierzających do poprawy tego stanu, umożliwia koordynację decyzji administracyjnych oraz wybór decyzji inwestycyjnych podejmowanych przez różne podmioty i instytucje. Sam program nie jest dokumentem stanowiącym, ingerującym w uprawnienia poszczególnych jednostek administracji rządowej i samorządowej oraz podmiotów użytkujących środowisko. Należy jednak oczekiwać, że poszczególne jego wytyczne i postanowienia będą respektowane i uwzględniane w planach szczegółowych i działaniach inwestycyjnych w zakresie ochrony środowiska. Zakłada się, że kształtowanie polityki ekologicznej w Gminie Paczków będzie miało charakter procesu ciągłego, z jednoczesnym zastosowaniem metody programowania "kroczącego", polegającej na cyklicznym weryfikowaniu perspektywicznych celów w przekrojach etapowych i wydłużaniu horyzontu czasowego Programu w jego kolejnych edycjach.

5.2 Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.

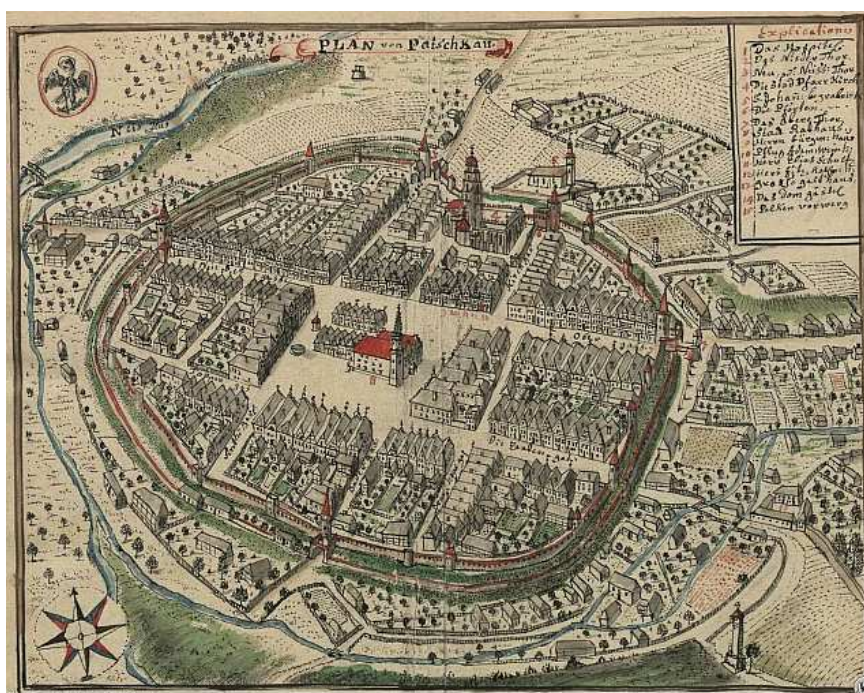
Gmina Paczków charakteryzuje się cennym krajobrazem kulturowym, będącym spuścizną po wiekach wcześniejszych, na który składają się, oprócz tworców przyrody, dzieła rąk ludzkich - wytwory cywilizacji. Zasoby krajobrazu kulturowego regionu podlegają ochronie i wymagają podejmowania działań strukturalnych oraz organizacyjnych, które w połączeniu z właściwie prowadzoną opieką przez właścicieli i użytkowników zabytków dadzą efekt w postaci prawidłowo utrzymanych obiektów i obszarów zabytkowych.

5.2.1. Charakterystyka ogólna gminy Paczków.

Gmina miejska Paczków położona jest na podsudeckim szlaku wiodącym z Nysy do Kłodzka. Siedzibą gminy jest miasto Paczków. Gmina zajmuje powierzchnię 79,69 km², a zamieszkuje ją blisko 13 481 osób. Znajduje się w granicach administracyjnych powiatu nyskiego. Gmina Paczków graniczy z gminą Otmuchów, natomiast w granicach sąsiedniego województwa dolnośląskiego graniczy z gminami powiatu ząbkowickiego: Złoty Stok, Kamieniec Ząbkowicki, Ziębice. Od strony południowej miasta graniczy ono z Republiką Czeską. Pod względem przestrzenno – geologicznym Gmina Paczków położona jest w granicach makroregionu Przedgórze Sudeckie, nad Nysą Kłodzką, pomiędzy jeziorem Otmuchowskim i Zalewem Paczkowskim. W skład gminy wchodzi: miasto Paczków oraz sołectwa: Dziewiętlice, Gościce, Kamienica, Kozielno, Lisie Kąty, Stary Paczków, Trzeboszowice, Wilamowa, Ujeździec, Unikowice, Ścibórz, Frydrychów.

Gmina Paczków wchodzi w skład Euroregionu „Pradziad”. Euroregion ten to ponadgraniczne porozumienie samorządów lokalnych południowo-zachodniej części województwa opolskiego oraz czeskich stowarzyszeń gmin z dawnych powiatów Bruntal i Jeseník. Teren gminy przecinają dwie ważne drogi krajowe. Pierwsza z nich to tzw. trasa podsudecka, biegnąca z Gliwic przez Nysę i Kudowę Zdrój do Czech, natomiast druga prowadzi do Wrocławia przez Ząbkowice Śląskie i Świdnicę. Przechodząca przez miasto i gminę linia kolejowa łączy Gliwice z Jaworzyną Śląską i Kłodzkiem. Gmina Paczków to rejon przemysłowo-rolniczy. Grunty rolne zajmują ponad 80% powierzchni gminy i są to przeważnie dobrze utrzymane gleby III i IV klasy. W granicach administracyjnych gminy znajdują się także parki: w Paczkowie przy ul. Jagiellońskiej, we Frydrychowie oraz w Ujeźdźcu. Przez teren Gminy Paczków przepływają rzeki: Nysa Kłodzka, Biała Woda, Świdna, Średnica, potoki: Tarnawka, Potok Głośny, Szronka, Młynówka oraz cieki wodne: Czerwona Woda, Olchowiec, Raczyna.

5.2.2. Zarys historii gminy Paczków.

Miasto Paczków (od imienia Pakosław) pojawiło się na ziemi śląskiej, wśród wcześniejszych osad słowiańskich plemienia Ślęzan, w połowie XIII w.

Biskup wrocławski Tomasz I 8 marca 1254 r., wydał zgodę na lokację miasta, zawierając umowę z dwoma nyskimi Flamandami - Henrykiem i Wilhelmem - w sprawie założenia nowej osady targowej. Dokument spisano w Nysie, która już wówczas pełniła funkcję ośrodka administracyjnego. Nowa osada swoją nazwę wzięła od istniejącej już wsi Paczków, którą odtąd nazywano Starym Paczkowem. Miasto stało się nie tylko miejscem targowym, ale i obronnym. Paczków od samego początku był grodem warownym, który miał za zadanie chronić południowo-zachodniej granicy księstwa biskupiego.

W XIII wieku miasto chronił również zamek, zbudowany przez Bolka Wysokiego nad rzeką od strony Kozielna. Warowna budowla nie przetrwała do dziś - została zniszczona na początku XV w.

Ze względu na obronny charakter miasta Paczków prawdopodobnie już od czasów lokacji był ufortyfikowany. Pierwotnie były to przypuszczalnie umocnienia drewniano - ziemne. Około 1350 r. biskup Przeclaw otoczył miasto podwójnym, kamiennym murem. Pierwszy, wewnętrzny mur, zbudowany był z kamienia polnego i miał 30 okrągłych, łupinowych baszt. W odległości 7 - 8 metrów dalej wzniesiono mur zewnętrzny, przy budowie którego, oprócz kamienia, zastosowano także cegłę. W murach były 3 bramy: Dolna (Wrocławska), Górna (Kłodzka) i Łaziebna (Ząbkowicka). Czwartą bramę miasta (Nyską) założono dopiero w czasach renesansu. Dodatkowo, obok kościoła parafialnego, przekuto tzw. Furtę Zmarłych, prowadzącą do położonego w pobliżu cmentarza.

W tym samym czasie rozpoczęto budowę kościoła, który, zbudowano w miejscu rozebranej drewnianej świątyni. Prace rozpoczęto w 1350 roku, a promotorem budowy był najprawdopodobniej również biskup Przeclaw z Pogorzeli.

Postawienie murów miejskich najprawdopodobniej sprowokowane zostało wydarzeniami z 1318 r., kiedy do Paczkowa wkroczył zbrojny oddział Jana Wustehube z Chałupek. Zbójnicy wdarli się nawet do kościoła, mordując, w czasie odbywającego się właśnie nabożeństwa, kilka osób.

Ze zmiennym szczęściem toczyły się losy miasta i jego mieszkańców na przestrzeni wieków. Ze względu na swoje położenie i związki z biskupstwem wrocławskim, Paczków na przestrzeni wieków przechodził pod panowanie czeskie, austriackie i pruskie.

W pierwszych wiekach swojego istnienia miasto przeżywało typowe dla okresu średniowiecza klęski: głód (1325), powódź (1333) i zarazę (1438). W 1428 r. Paczków został zajęty przez wojska husyckie, które dały się we znaki mieszkańcom i spowodowały wiele zniszczeń.

Druga połowa XV wieku przyniosła miastu szybki rozwój gospodarczy, do czego znacznie przyczynili się biskupi za sprawą przywilejów nadawanych miastu. Zaczęły na nowo powstawać cechy: tkaczy (1464 r. i 1476), rzeźników i piekarzy (1471 r.), kuśnierzy (1481), kowali (1483). W roku 1483 w Paczkowie powstał także targ solny.

Koniec XV wieku i połowa XVI to okres wzmożonych prac przy fortyfikacji miasta. W 1526 roku Paczków wraz z całym Śląskiem dostał się pod panowanie Habsburgów austriackich. Miasto przeżywało wówczas okres swej największej świetności będąc ważnym ośrodkiem wyrobu sukna i handlu, które stanowiły podstawę zamożności miejscowego kupiectwa. Paczków otrzymał prawo odbywania czterech jarmarków w ciągu roku i zaczął się intensywnie rozbudowywać. Obok partycjuszowskich kamienic stawianych w miejsce dawnych, drewnianych domów, zaczęły powstawać obiekty publiczne, np. browar (1551) i szkoła katolicka (1557 r.). Pod koniec XVI wieku miasto otrzymało też dwie linie wodociągów.

Kres znaczeniu i bogactwu miasta przyniosła epidemia cholery, która w latach 1603-1607 zdziesiątkowała mieszkańców grodu, a okres pomyślności Paczkowa zakończyła definitywnie wojna trzydziestoletnia (1618-1648). Liczba mieszkańców spadła do 700 osób. Dodatkowo miasto zostało zniszczone także przez pożar w 1634 roku następnie zaś, w czasie jednego z oblężeń, został zrujnowany gospodarczo. W zasadzie przestały w mieście istnieć handel i rzemiosło.

Gdy w drugiej ćwierci XVI w. mieszkańcy Śląska zaczęli przygotowywać się do odparcia ewentualnego najazdu tureckiego, postanowiono przekształcić murowany kościół w rodzaj cytadeli - ośrodek ostatecznej obrony. Zrealizowano to w latach trzydziestych XVI w. Przebudowę kościoła przeprowadził najprawdopodobniej słynny architekt Jakub Parr.

Wojny niweczyły gospodarkę, rujnowały domostwa, wyludniały miasto. Istniejące w XVII w. przysłowie: „Szukaj mnie w Paczkowie” oznaczało wyludnione miejsce, gdzie trudno znaleźć jakiegось człowieka. Pojawiały się również żywioły, wobec których ludzie byli bezradni. Czas jednak zacierał ślady klęsk, nowe pokolenia odbudowywały zniszczenia, umacniały fortyfikacje, ulepszały budowle miejskie. Znowu terkotały młyny, stawy zapełniały się rybami, słychać było stukot warsztatów tkackich, pracowali szewcy, garncarze, rzeźnicy i piekarze. Kupcy przywozili i sprzedawali towary. A przed ratuszem znowu można było wywieszać kapelusze - znak rozpoczęcia miejskiego jarmarku.

Paczków pozostawał własnością biskupów wrocławskich i częścią biskupiego księstwa nyskiego aż do czasów sekularyzacji tegoż księstwa, tj. do 1810r.

Od pierwszej połowy XIX wieku gród zaczął odżywać. Prężnie rozwijał się paczkowski przemysł. Oprócz od dawna istniejących młynów, garbarni, browaru i warsztatów rzemieślniczych produkcję rozpoczęły nowe przedsiębiorstwa - fabryka świec, zakład produkcji przyborów kreślarskich, fabryka mydła, przedsiębiorstwo produkujące złożone ramy, dwie cegielnie, później gazownia, mleczarnia i wodociągi miejskie. Ożywienie rozwoju gospodarczego spotęgowała jeszcze bardziej w 1874 roku budowa linii kolejowej, która umożliwiła połączenie z Nysą i Kamieńcem Żąbkowickim.

Również w XIX wieku dokonano naprawy i gruntownego uporządkowania miejskich fortyfikacji. W 1846 r. zburzono pozostałości muru zewnętrznego, a rok później rozebrano budynki i mosty bramne oraz zasypano fosę miejską, tworząc na jej miejscu planty miejskie.

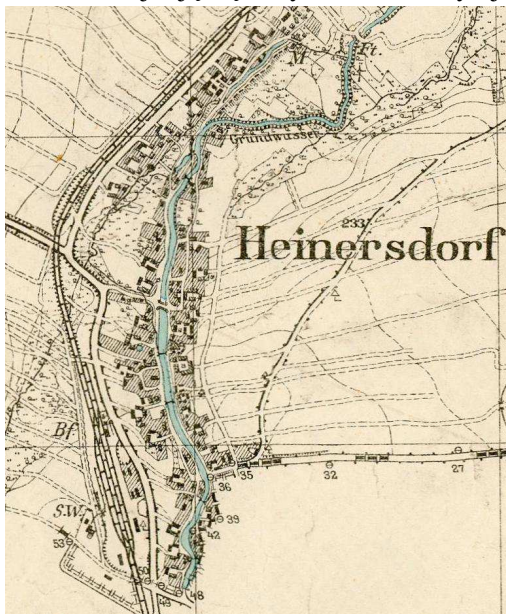
I wojna światowa nie zostawiła w Paczkowie znaczących śladów. Podobnie rozpoczęta 1 września 1939 roku II wojna światowa, która dotarła do Paczkowa tuż przed swoim zakończeniem. Na miasto

spadły w sumie trzy bomby lotnicze, z których jedna zniszczyła cmentarny kościół pw. Św. Jana. W wyniku działań wojennych zabudowa miejska Paczkowa ucierpiała w ilości 15%. To nieporównywalnie mniej niż np. w Nysie - to miasto zostało zniszczone w 55%. W połowie marca 1945 roku, na wieść o zbliżającym się froncie, ewakuowano znaczną część mieszkańców, wielu paczkowian dobrowolnie opuścił miasto. Paczków zdobyły na początku maja 1945r. wojska 59. Armii gen. Iwana Korownikowa (I Front Ukraiński) w toku operacji praskiej Armii Czerwonej. Po przejściu frontu wielu mieszkańców Paczkowa wróciło do swoich domów.

Ostatecznie Paczków, mimo swych burzliwych i często tragicznych dziejów, wreszcie powrócił w granice Polski, jednak powojenny napływ nowych mieszkańców, niezwiązanych emocjonalnie z Paczkowem, spowodował zaniedbania, a nawet zniszczenia zabytkowej substancji miasta. W 1956 roku przyjęto plan odbudowy Paczkowa w oparciu o studium historyczno-urbanistyczne i projekt rekonstrukcji starego miasta. Renowacje zabytków rozpoczęto w latach 1974-75.

Dziewiętlice

Dziewiętlice to wieś o średniowiecznym rodowodzie, pierwsza wzmianki pochodzą z XIII w. Po odzyskaniu wsi przez księcia Henryka Prawego, od biskupów wrocławskich w 1276 r. wymieniona pod nazwą (Henrici Villa tj. wieś Henryka). W 1287 r. ponownie we władaniu biskupstwa wrocławskiego. W 1526 r. cały Śląsk a wraz z nim Dziewiętlice przeszedł we władanie austriackich Habsburgów jako część korony czeskiej. W 1579 r. *Heinersdorf* stał się filią czeskiej wsi Bernartice (*Bernartice*) jedną miejscowość a od 1760 r. część Trzeboszowic pod panowaniem pruskim. XVIII i XIX w. był okresem dynamicznego rozwoju wsi. W latach 1893-1961 przez Dziewiętlice przebiegała linia kolejowa ze stacją Dziewiętlice. Powstały: szkoła zakłady przemysłu drzewnego z parowym tartakiem, piekarnia, rzeźnia, młyn, zakłady: kowalski, stolarski i szewski oraz poczta. We wsi znajdują się zabytkowe obiekty ujęte w ewidencji zabytków.

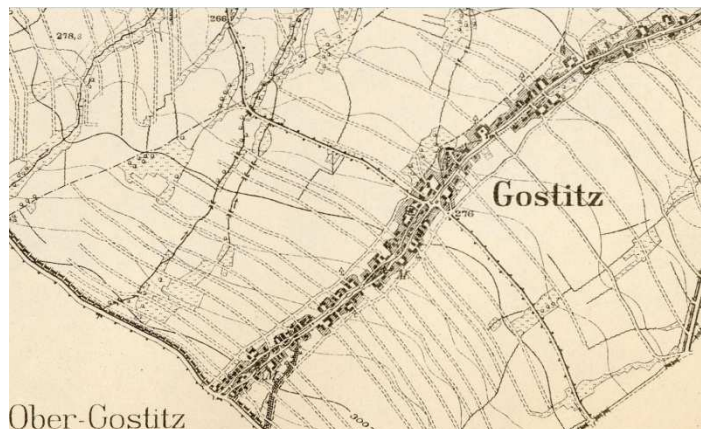
Gościce

Gościce to podgórska miejscowość w gminie Paczków przy granicy z Republiką Czeską. Gościce położone są na Przedgórzu Paczkowskim na wysokości 260-300 m n.p.m. Przez całą wieś przepływa rzeka Tarnawka. Gościce są osadą o zabudowie łańcuchowej. Gospodarstwa otoczone są sadami i ogródkami kwiatowymi. Wieś charakteryzuje się pięknymi widokami na Góry Złote i Góry Rychlebskie, słynie też z gościnności mieszkańców.

Według Hansa Paschala i Josefa Zeha miejscowość Gościce powstała około 1000 roku z folwarku "Gosena", do którego później przyłączono wieś. Wieś posiadała młyn, szynk, dwa duże gospodarstwa rolnicze. W okresie średniowiecza na terenie wsi znajdowało się grodzisko. Podczas wojny trzydziestoletniej wieś została gruntownie splądrowana przez Szwedów, a po I wojnie światowej Gościce zostały podzielone na dwie części. Dolny folwark z zagrodami chłopskimi i kościołem znalazły się w Prusach, górny folwark - część leżąca powyżej drogi Javornik - Bila Voda znalazły się w Austrii i nazwano tą część Ober Gostitz / Horni Hostice.

Posiadłość szlachecka folwarku dolnego była w posiadaniu miasta Paczkowa do 1945 r. W roku 1326 wybudowano w Gościcach. Kościół pod wezwaniem Św. Mikołaja, który służył jako kościół obronny, otoczony murem z ozdobioną attyką bramą wejściową. Najstarsza część kościoła stanowi prezbiterium zbudowane z polnych kamieni.

Miejscowość na przełomie wieków nosiła różne nazwy: Gosteczna, Gostzeczna, Gopsena, Gosticz, Goschwitz, ostatecznie pozostała nazwa Gościce, która obowiązuje po dzień dzisiejszy.

Kamienica

Kamienica (dawna nazwa Kempitz - 1300 r., następnie Kamitz do 1936 r., potem Grenstol) jest najdalej wysuniętą miejscowością na zachodzie województwa opolskiego. Leży na podsudeckim trakcie z Nysy do Kłodzka w odległości 28 km od Nysy, 16 km od Otmuchowa, 25 km od Kłodzka, na pół-zach. od Paczkowa, przy granicy z Czechami.

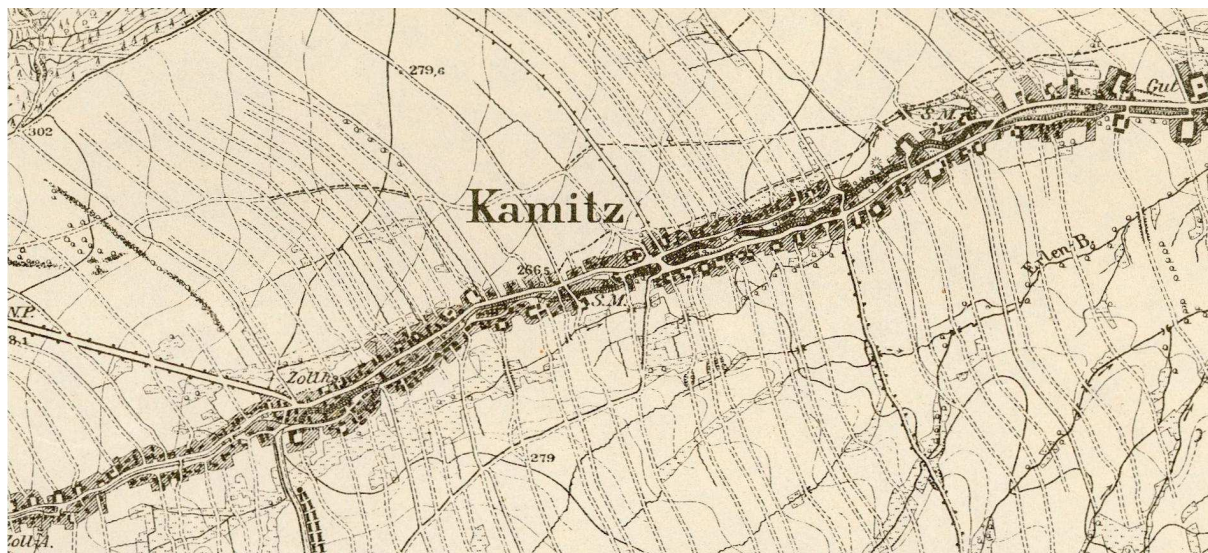
Kamienica jest największą wsią w gminie Paczków pod względem powierzchni jak i liczby mieszkańców. Wieś zamieszkuje 1200 mieszkańców, co stanowi 23% ludności wiejskiej w gminie. Powierzchnia ogółem wynosi 1278 ha (cała gmina 7970 ha) w tym 1174 ha to użytki rolne.

Usytuowana jest na ważnej trasie turystycznej wiodącej z Górnego Śląska do Kotliny Kłodzkiej. Obecnie wieś została odciążona z ruchu samochodowego, dzięki oddanej do użytku w lipcu 1999r. obwodnicy biegnącej poza jej terenem. Wieś ciągnie się na długości 5 km. Leży zaś na wysokości 240- 300 m. n.p.m. Na terenie największej erozyjnej doliny wśród południowych dopływów Nysy Kłodzkiej.

Kamienica wydłużona jest zgodnie z kierunkiem przepływającej przez nią rzeki Kamienicy tj. z południowego- zachodu na północny- wschód. Na całej długości układ rzeki pokrywa się z osią drogi. Rzeka przepływająca przez wieś to ciek trzeciego rzędu a największe jego dopływy to potoki: Olchowiec i Wierzbiца znajdujące się między Gościcami a Kamienicą. Znaczenie drogi biegnącej przez Kamienicę wzrosło od 1917 r, kiedy Paczków uzyskał łączność pocztową z Nysą i Kłodzkiem. Droga otrzymała twardą nawierzchnię ok. 1840 r. W okresie międzywojennym uruchamiano linię autobusową z Paczkowa do Złotego Stoku.

We wsi znajduje się Kościół św. Jerzego, który wewnątrz posiada barokowo-rokokowe wyposażenie z XVIII/XIX w. (ołtarze, obrazy, rzeźby, ambona, organy, chrzcielnica). Kościół otacza mur kamienny z dwiema bramami - jedna z XVI w, przebudowana w XVIII w. z renesansową attyką, druga z XVIII w. ze stojącą obok drewnianą wieżyczką. Przy murze figura św. Jana Nepomucena z roku 1801 i krzyż pokutny. Obok kościoła plebania z 1 poł. XIX w. We wsi są stare domy mieszkalne z 1 poł. XIX w. i dwie barokowe kapliczki figuralne.

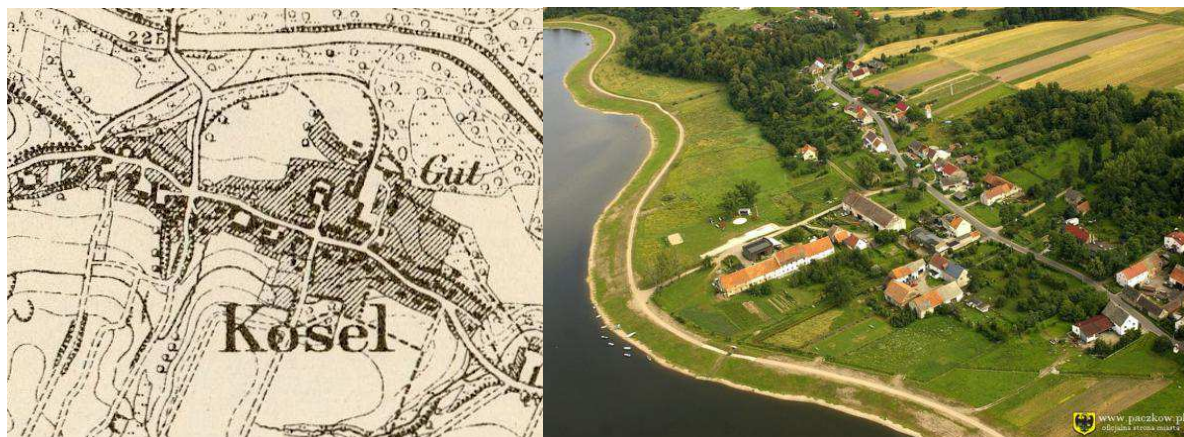

Kozielno

Wioska Kozielno zaliczana jest do najstarszego osadnictwa Opolszczyzny, datowana na lata przed rokiem 1300 świadczy o tym archaiczna budowa nazwy z dawnym formantem -no.

Pierwsza wzmianka o osadzie pochodzi z XV wieku. Wiele cennych informacji dostarcza nam etymologia nazwy Kozielna. Nazwę tej wioski zalicza się do grupy nazw związanych ze światem zwierzęcym. I tak nazwa Cozelno (Kozielno) wywodzi się od wyrazu kozieł (koziół). Budowa słowotwórcza nazwy wskazywałaby na jej przynależność do grupy nazw rozwiniętych tj. charakteryzujących się odpowiednim formatem nazewniczym. W przypadku Kozielna jest to formant -no kozioł kozieł - no. Rodowód tej nazwy przekazuje nam wiele ciekawych informacji o pierwotnym charakterze osady. Była to osada, w której niewątpliwie dominowała hodowla owiec i kóz - stąd też wieś przyjęła nazwę od kozła

Umownie przyjmuje się, iż osada Cozelno powstała w 1254 roku. Powstaniu jej sprzyjały korzystne warunki naturalne. Rzeka Nysa Kłodzka (obecnie Zalew Paczkowski), nad którą usytuowała się wioska, stwarzała dogodne warunki nawodnienia oraz sprzyjające uprawie warunki glebowe. Stary ośrodek osadnictwa ukształtowany na prawobrzeżnych terenach Nysy Kłodzkiej był obszarem stale i silnie kolonizowanym do końca średniowiecza, gdyż tutaj uderzył pierwszy impet kolonizacji niemieckiej od XIII w.

Lisie Kąty

Niewielka wieś położona w zakolu granicy z Republiką Czeską, na Przedgórzu Sudeckim, około pięciu kilometrów na południe od Paczkowa, w sąsiedztwie Jeziora Otmuchowskiego.

W roku 1300 dokumenty podają obszar trzech łąnów z zalesionego rejonu, który prawdopodobnie dotyczył późniejszego majątku Lisie Kąty. Potwierdzone w źródłach przekazy początek miejscowości datują na rok 1379, wymieniając ją pod nazwą Fochswinkel. Pierwszymi właścicielami dóbr byli bracia Genczo, Ruprecht von Logaw oraz ich przyrodni brat Mikołaj, którzy sprzedali posiadłość Lisie Kąty wraz z przynależnościami.

Następny zapis o właścicielu majątku pochodzi z roku 1576, kiedy to znalazł się on w rękach członka rady biskupiej (od 1580 r.) Joachima Tschernina (Czernina) von Gabortzi, syna Hipolita, starosty Zuckmantel (Złotej Góry) i Zigenhals (Głuchołazów). Następnie, w roku 1586, majątek zostaje sprzedany (lub zlicytowany). Nabywcą został Jan Zyrowski z linii dolnośląskiej. W 2 poł. XVII wieku odnotowano Adalberta Fryderyka Hantke, burmistrza Bystrzycy Kłodzkiej, jako kolejnego właściciela Lisich Kątów, po nim przejął je w spadku syn Franciszek Ludwik (w roku 1694) i jego następcy. Pod koniec XVIII wieku dobra należały Marii Anny Frenin von Stillfried. Od maja 1806 roku znajdowały się już w posiadaniu Józefa Brosiga, ojca Moritza Brosiga, późniejszego znanego kompozytora muzyki organowej, profesora i wrocławskiego kapelmistrza, który urodził się w Lisich Kątach. Około połowy XIX wieku majątek znalazł się w rękach pochodzącego z Austrii Pana Skumowitz.

Z początkiem XX wieku właścicielem Lisich Kątów został Albert Fahnel. Gospodarował na 108 ha przede wszystkim ziemi ornej. Uruchomił płatkarnię ziemniaków.

W południowo wschodniej części tej niewielkiej miejscowości znajduje się zespół dworsko folwarczny. W jego skład wchodzi zbudowany około 1600 roku renesansowy dwór oraz XIX wieczne zabudowania gospodarcze. Dwór przebudowano w 2 połowie XIX wieku w stylu neogotyckim, dodając trakt od frontu. W kształtowaniu elewacji zastosowano modne wówczas łuki Tudorów, łuki ostre i gzymsy nadwieszane. Przy nim, od wschodu znajduje się neogotycka kaplica, od północy

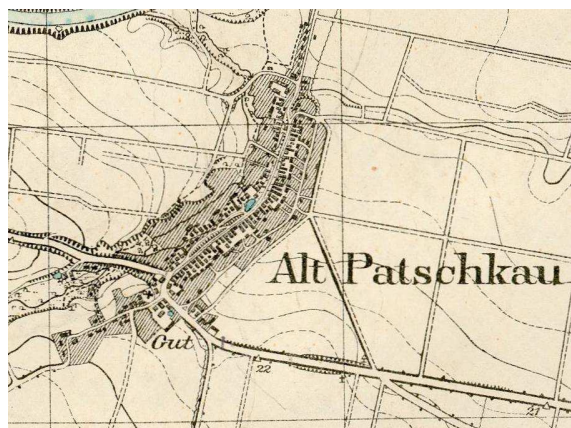
narożna, trójkondygnacyjna, czworoboczna baszta, spełniająca prawdopodobnie rolę obronną. Na dziedzińcu znajduje się gołębnik z poł. XIX w.

Stary Paczków

Od wsi Stary Paczków wywodzi się nazwa miasta Paczków. W XII wieku osada nosiła właśnie taką nazwę i uważana była za niepodległe miasto-państwo. Gdy w 1254 roku w pobliżu wioski rozpoczęto lokację nowego grodu i mianowano go Paczkowem, wieś nazwana została Starym Paczkowem.

Według podań w Starym Paczkowie spędził swoją młodość francuski wicehrabia Narbony Aimery IV, który przywłaszczył sobie tereny wsi, na co nie wyrazili zgody właściciele sąsiadujących ziem. Po kilku latach konflikt zażegnano, a Stary Paczków został zaanektowany przez Polskę. Stary Paczków jest „ulicówką” - wsią o jednodrożnej, zwartej zabudowie po obu stronach drogi, wyglądem przypomina nieco miejską ulicę. Na fragmentach głównej drogi wioski doskonale zachowała się zabytkowa kostka brukowa. We wsi znajduje się zabytkowy kościół parafialny z XV w.

Ścibórz

Wieś o walorach turystycznych usytuowana, w bezpośrednim sąsiedztwie jeziora otmuchowskiego, przy drodze krajowej z Otmuchowa do Paczkowa.

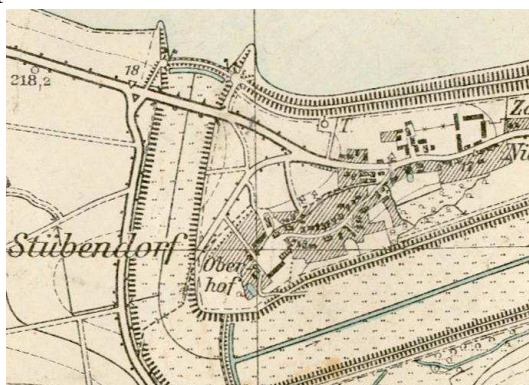
Miejscowość o średniowiecznej metryce, po raz pierwszy wzmiankowana w 1300 r. pod nazwą Stiborndorf, założona na prawie polskim. Następnie odnotowana w 1318 roku w dokumencie sprzedaży posiadłości spadkowych w Karłowicach Małych i Mardewitz podpisanym przez braci Nikolausa i Vinzenza von Stiborndorf. W dokumentach z 1368 roku wieś występuje pod nazwą

Stibordor. W tym czasie wspomina się tutaj nie istniejącą już dzisiaj twierdzę (zamek lub warownię). W 1383 roku w posiadaniu Hankoni von Reno. W 1473 roku przeniesiona na prawo niemieckie. W połowie kolejnego stulecia odnotowano związki Ściborza z rodem von Sitsch. 18 sierpnia 1552 roku urodził się tu Johann VI von Sitsch, biskup wrocławski w latach 1600-1608 i Starosta Generalny Śląska. Po rodzie von Sitschów na kilkadziesiąt lat, obecność swoją zaznaczył tutaj ród von Heymann, pochodzący z księstwa nyskiego, wpisany do czeskiego stanu rycerskiego w roku 1669. Jan Henryk Heymann von Rosenthal w 1664 r. scalił Górny i Dolny Ścibórz. Do jego licznych posiadłości w księstwie nyskim należały także Kamiennik, Frączków, Śliwice i Trzeboszowice. Od 1692 r. w posiadaniu Kaspra Henryka Wolfa Heymanna von Rosenthal. W 1753 r. po bezpotomnej śmierci jego syna majorat podzielono. Ścibórz przypadł rodzinie von Rottenberg. Pod koniec XVIII w. dobra należały do Marii Theresii von Schimonsky. W 1796 r. wieś miała jeden folwark dworski, 22 wolnych zagrodników, 2 chałupników, 1 młyn wodny, 2 kuźnie, 37 zabudowanych parceli. W 1830 r. Ścibórz liczył 48 domów, 2 folwarki, 1 młyn wodny, 305 mieszkańców, w tym 5 ewangelików, parafią katolicką był kościół w Trzeboszowicach. Właścicielką dóbr w 1845 r. była hrabina von Strachwitz, wówczas było tu 51 domów, 315 mieszkańców, w tym 9 ewangelików, 2 folwarki, 1 młyn wodny, 1 garncarz, 1 kowal, trzymano 1000 merynosów, 154 krowy.

W obrębie przynależnego majątkowi terenu funkcjonowały kopalnie łupków pirytu i wytwórnia Witriolu (Witriolejnia służyła do produkcji różnych kwasów, głównie kwasu siarkowego niezbędnego do wytwarzania prochu strzelniczego, a także innych siarkowych związków chemicznych i barwników do tkanin).

W kolejnych latach dobra były dzierżawione aż do pocz. XX w. temu samemu dzierżawcy, a ich kolejni właściciele mieszkali poza Ściborzem. W 1930 r. w związku z budową zbiornika wodnego majątek stanowił już własność państwową (zarząd dróg wodnych) i był dzierżawiony na rzecz cukrowni. W budynku dworu mieściła się szkoła. Po 1945 r. zespół został przejęty przez MSW i przekształcony na ośrodek kolonijno-szkoleniowy. W latach 80-tych XX w. podjęto modernizację dworu, która doprowadziła do bezpowrotnych zniszczeń wielu elementów zabytkowych

Zachowane do dziś budynki: barokowy dwór (1668 r.) oficyna dworska (ok. 1800 r.), stajnia (ok. 1800 r.), oficyna - budynek robotników folwarcznych, ob. dom nr 40 (poł. XIX w.) to jedyne pozostałości tego założenia. Dwór wzniesiony w 1668 roku przez Jana Henryka Heymanna von Rosenthal (być może z wykorzystaniem murów wcześniejszej budowli w części nakrytej sklepieniami kolebkowo-krzyżowymi). Murowany, otynkowany, założony na planie prostokąta, dwukondygnacyjny, częściowo podpiwniczony, kryty wysokim, ceramicznym dachem czterospadowym z facjatą pośrodku. Elewacje artykułowane pilastrami w wielkim porządku, dzielone gzymsem kordonowym. Na osi portal flankowany pilastrami dźwigającymi uproszczone belkowanie i półkolisty naczółek, w którym pierwotnie znajdował się herb J.H. Heymanna. Okna prostokątne w kamiennych (granit), uszaty obramieniach. Wewnątrz obszerna sień, w jej przedłużeniu klatka schodowa z kutą balustradą i dekoracyjną bramką z kartuszem herbowym. W pomieszczeniach parteru oraz piętra sztukaterie sufitowe.

Ścibórz – przysiółek Frydrychów

Wiesь położona na obniżeniu Otmuchowskim, na szlaku turystycznym Nysa-Otmuchów Paczków, w niedalekim sąsiedztwie Jeziora Otmuchowskiego. Pierwsze wzmianki dokumentarne o wsi pochodzą z XVIII w. wieś wchodziła wówczas w skład dóbr biskupich księstwa nyskiego. Istniejący tu folwark miał charakter gospodarczy i nie posiadał siedziby ziemskiej. Po sekularyzacji majątków kościelnych folwark przeszedł w posiadanie rodu von Humboldtów. W 1817 r. w drodze nadania przez króla Fryderyka Wilhelma III, otrzymał go, za zasługi dla państwa niemieckiego, baron Hermann von Humboldt. W 1876 r. właścicielami wsi zostali jego spadkobiercy, w ich rękach pozostawała do 1905 r. Następnie majątek przeszedł na własność Zarządu Państwowych Dróg Wojskowych i Fabryki Cukru w Otmuchowie. Potężny folwark wzniesiono około połowy XIX w. w stylu neogotyckim. W latach 1910-1920 wybudowano dwukondygnacyjny dwór w typie willi neobarokowej.

Trzeboszowice

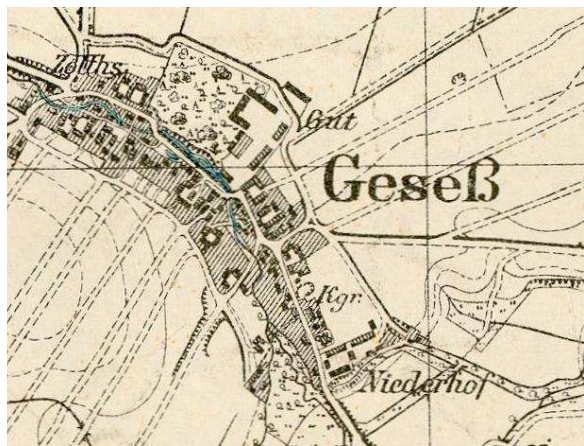
Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w 1293 r. pod nazwą *Swemenicz*. W końcu XIII w. należała do parafii św. Mikołaja w Otmuchowie. Sołtys Trzeboszowic płacił na rzecz kolegiaty w Otmuchowie 10 grzywien renty z dóbr i sądownictwa. W 1305 r. w *Liber foundationis episcopatus Vratislaviensis* (Księga uposażeń biskupstwa wrocławskiego) występuje pod nazwą *Swemmelwitz* lub *Trebeschowitz*. W 1334 r. odnotowano ją pod nazwą *Swemlowitz*, następnie w 1373 *Swemilwitz*. Lokowana na prawie niemieckim w 1358 r. Była wówczas wsią liczącą 59 domostw. Zniszczona w 1428 r. podczas wojen husyckich i czasie wojny trzydziestoletniej (1618-1648). W XVI w. w posiadaniu biskupa Andreasa Jerina, następnie, do 1692 r. w posiadaniu biskupa Jana Henryka Heymanna von Rosenthal oraz Kaspra Henryka Wolf Heymanna von Rosenthal, pochodzącego z tego samego rodu, syna bratanka biskupa. Po bezpotomnej śmierci jego syna, barona Karola Józefa Wolf, w 1753 r., stworzony przez niego majorat senioralny rozpadł się, a dobra podzielono. W 1865 r. jako właściciela majątku w Trzeboszowicach odnotowano Wietzela von Wundersbach. Kościół katolicki pw. św. Jadwigi wzmiankowany w 1334 r. Zapewne przebudowywany, czego dowodem jest barokowe wyposażenie. Obecny zbudowany w l. 1883-1888 w stylu neogotyckim. Rysunki inwentaryzacyjne kościoła z marca 1888 r. przechowywane w Archiwum Państwowym w Opolu.

Ujeździec

Miejscowość o średniowiecznej metryce. Założona w XIII w. w wyniku akcji osadniczej na Śląsku, co potwierdza pochodzący z pocz. XIV w. Rejestr Nyski. Położona w obrębie kasztelani otmuchowskiej, stanowiącej od poł. XII w. własność biskupstwa wrocławskiego. Obszar ten był przedmiotem intensywnej działalności kolonizacyjnej biskupów wrocławskich Zagospodarowywanie kasztelani i zasiedlanie jej osadnikami niemieckimi szczególnie intensywnie przypada na czasy biskupa Wawrzyńca (1207-1237). W rejonie Paczkowa, Jawornika i Widnawy, aż po Jesenik do 1270 r. powstało około 65 wsi. Ujeździec założony na prawie niemieckim reprezentował owalnicowy układ wsi, o zarysie wrzeciona, z wydłużonym placem między dwiema, łukowymi liniami zabudowy. W 1291 r. wieś występowała pod nazwą Geseze, w 1292 r. jako Syeszcz proce Paczcow, w 1296 r. jako Vyeszez, a w 1371 r. Gesese. Po raz pierwszy parafia w Ujeźdźcu wymieniona jest w *Liber fundationis Vratislaviensis* ok. 1305 r. natomiast proboszcz i dochody nowobudowanego kościoła wymienione są w 1416 r. Z 1444 r. pochodzi wzmianka o istniejących we wsi „urządzeniach obronnych” (być może dotyczyła ona dworu obronnego, którego relikty w formie sklepionych pomieszczeń zachowały się w obecnej budowli dworskiej, dwukrotnie przebudowanej w XIX w.). Wieś składała się z części sołtysiej oraz dóbr rycerskich. W drugiej połowie XVI w. właścicielem dóbr rycerskich Ujeździec był Achilles z czeskiego rodu Baworów. Pod koniec XVI w. wieś stanowiła własność biskupa Andrzeja von Jerin, o czym informuje tablica erekcyjna z datą 1595 r. umieszczona przy wejściu do dworu. W kolejnych latach dobra zmieniały wielokrotnie właścicieli. Na przełomie XVI i XVII w. Wolfgang von Bibritsch (zm. 1609) wzmiankowany był jako posiadacz Ujeźdźca, Mikulovic i Kolnovic koło Głuchołaz, następnie znalazły się w posiadaniu rodziny von Brand, a od 1657 r. ponownie w posiadaniu von Jerinów, jednej z dwóch śląskich linii tego pochodzącego ze Szwabii rodu. Druga linia rezydowała w niedalekich Siestrzechowicach. Założyciel linii z Ujeźdźca - Konstanty Magnus von Jerin, kupił w 1657 r. miejscowość od von Freund, wdowy po Fryderyku von Brand. W 1865 r. właścicielem wsi był kapitan Karl Franz von Jerin (w jego posiadaniu od 1837 r. znajdował się także Stary Paczków). W 1937 r. właścicielem był Konstantin von Jerin starosta powiatu nyskiego. W rękach rodu von Jerinów dobra pozostawały do II wojny światowej. Z lat 1416 i 1516 pochodzą najstarsze zachowane wzmianki na temat kościoła w Ujeźdźcu, stanowiącego od poł. XVI w. filię parafii paczkowskiej. Być może, jak większość ówczesnych kościołów wiejskich, był to kościół drewniany lub kamiennie-drewniany. Reliktem tego założenia jest fragment owalnego, kamiennego muru ogrodzeniowego. Obecny kościół zbudowany w l. 1834-1836 (po zniszczeniu poprzedniej świątyni przez pożar w 1828 r.) w stylu klasycystycznym.

Do zabytków mieszczących się na terenie wsi należy założenie pałacowo parkowe z dworem z 1595 r., gruntownie przebudowanym w pierwszej połowie XIX w., a następnie w 1877 r., w stylu neoklasykistycznym.

Unikowice

Wieś pochodzi z XIII wieku, posiadała wówczas 231 małych łąnów, z których Conradus de Wysbach (z Bilego Potoku) posiadał 8 oraz młyn z dwoma kołami. (łąn flamandzki to 16,8 ha; łąn frankoński to 24,2 ha)

Informację o istnieniu XIII wieku Unikowic potwierdza wzmianka w niemieckich dokumentach, a potężna kamienna siekiera znaleziona tutaj w 1883 r. świadczy o wczesnym osadnictwie. W 1366 wioska należała do szpitala św. Józefa w Nysie. Jako posiadłość księżęco-biskupia była środkiem utrzymania szpitala. Unikowice były wymienione w dokumencie z roku 1373 jako "Heinczindorf prope Paczkow" i obejmowały 22 łąny i 8 prętów.

Jeden z wójtów Paczkowa Andreas Koler posiadał majątek w Unikowicach i dla nowo urządzonego ołtarza w paczkowskim kościele parafialnym przeznaczył 6 grzywien rocznego czynszu. Fundacja ta obciążyła jego dobra - z czego 2,5 łąna bez jednego pręta w Bogunowie oraz 2,5 łąna bez 2,5 pręta w Unikowicach, a także dom i zagrodę w Paczkowie.

W 1544 r. z powodu silnego gradobicia zostały zniszczone uprawy na polach Unikowic i Starego Paczkowa. W XVI w. do Unikowic należały 22 łąny i 8 prętów roli z 21 kmieciami i 18 zagrodnikami. W 1828 r. ksiądz z Paczkowa Franz Stehr przekazał Unikowicom 500 talarów niemieckich. W XIX w. król Fryderyk Wilhelm III podarował Unikowice swojemu ministrowi Humboldtowi.

Ilość mieszkańców w poszczególnych latach:

- 1784 r.- 333 mieszkańców, 46 zagród
- 1845 r. -398 mieszkańców, 54 domy
- 1895 r.- 332 mieszkańców, 48 domów, 73 gospodarstwa domowe
- 1939 r.- 323 mieszkańców, 73 gospodarstwa domowe

Wieś zamieszkiwali katolicy i ewangelicy.

Po raz pierwszy w dokumentach z 1784 r. została wymieniona szkoła. W 1856 r. dla jej potrzeb wybudowano jednopiętrowy budynek, mieszkała w nim rodzina Volkmer.

W 1925 r. jednoklasowa szkoła liczyła 48 dzieci, a 1939 r. 72 uczniów pobierało naukę w trzech klasach.

W szkole w Unikowicach pobierały naukę dzieci z Unikowic i Lisich Kątów, a jej przebudowa trwała 30 lat.

W 1909 r. w Unikowicach uruchomiono produkcję płatków ziemniaczanych w fabryce, która mieściła się w budynku pod numerem 49. W tym czasie w wiosce była także mleczarnia, gospoda Josefa Suchanka stanowiła centralny punkt wsi.

Przed II wojną światową w Unikowicach znajdowały się: 2 kuźnie, 1 stolarnia, kołodziej, 2 młyny, 2 pracownie krawieckie, ogrodnik i szewc.

Unikowicka kaplica pod wezwaniem Św. Trójcy została zbudowana w 1774r. 1 maja 1973 r. Unikowice odłączono od parafii Paczków i przyłączono do parafii Gościce. We wnętrzu kościółka możemy podziwiać obrazy z XVI wieku.

W Unikowicach ciekawym zabytkiem jest krzyż pokutny, wolno stojący w północno-wschodniej części wsi, po lewej stronie drogi Paczków - Ujeździec, obok mostku na strumyku zwanym Tarnawka.

Krzyże pokutne lub inaczej pojednania, najczęściej z granitu lub piaskowca są specyficznymi pomnikami średniowiecznego prawa, milczącymi dowodami popełnionych zbrodni.

Powyżej górnej krawędzi ramion krzyża wyryta jest w prostokątnym obramieniu data 1254.

Wilamowa

Wies powstała około 1300 roku, ale jest prawdopodobieństwo, że założono ją równocześnie z Paczkowem. We wsi znajduje się kościół z 1843 roku, który został zbudowany przez jednego z miejscowych gospodarzy, Henkla. Postawił on świątynię na własnej ziemi, a jej budowę w całości pokrył z własnych środków finansowych. Kościół powiększono i rozbudowano w 1901 roku - powiększono go o ołtarz główny, dwa ołtarze boczne i ambonę, które wykonane zostały w tradycjach barokowych XIX wieku. Z tego samego okresu pochodzi kościelna chrzcielnica marmurowa. Początkowo kościół poświęcony był Pannie Marii z Góry Karmel, obecnie jest pod wezwaniem Matki Bożej Szkaplerznej i należy do Parafii Stary Paczków odległej o 2 km.

W 1864 roku wieś zbudowała na własny koszt parterowy budynek szkolny tworząc jednoklasową szkołę, która w roku 1945 została przeniesiona do budynku Szkoły Podstawowej w Trzeboszowicach.

5.2.3. Krajobraz kulturowy.

Krajobraz kulturowy to świadectwo działalności mieszkańców danego regionu prowadzonej na przestrzeni wieków, dlatego najpełniej stanowi o jego tożsamości. Składa się z elementów przyrodniczych, ale przede wszystkim z wytworów i osiągnięć cywilizacyjnych człowieka. Są to zarówno pojedyncze obiekty i zespoły budowli, dzieła sztuki, elementy zagospodarowania przestrzeni, krajobrazy miejskie i wiejskie, kształtujące świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców. Podstawowymi elementami zachowanego dziedzictwa kulturowego są zabytkowe obiekty, układy przestrzenne i krajobrazowe, zespoły pałacowo – dworsko - parkowe oraz częste układy ulicowe z dość dobrze zachowanymi zagrodami.

I Zabytki nieruchome.

- Układy urbanistyczne i ruralistyczne.

Układ urbanistyczny (założenie miejskie) Starego Miasta Paczków wpisany jest do rejestru zabytków pod numerem 37/49 z dnia 10.06.1049 r.

Staromiejskie założenie przestrzenne miasta Paczków ze względu na znaczne wartości historyczne i kulturowe jest najwartościowszym elementem krajobrazu kulturowego gminy. Miasto ma regularny i przejrzysty układ oparty na prostopadle przecinających się ulicach z centralnie zlokalizowanym prostokątnym rynkiem i ratuszem. Wokół rynku rozciąga się ścisła zabudowa usytuowana na historycznych parcelach, a od jego naroży oraz ze środka dłuższych pierzei odchodzi dziesięć ulic. Plan miasta jest doskonale czytelny do dzisiaj, podział na kwartały przetrwał w niemalże niezmiennym stanie. Większość zachowanych kamienic mieszczańskich pochodzi z XVIII i XIX w., są też pojedyncze przykłady obiektów szesnastowiecznych z dekoracjami w technice sgraffito. Zachowała się też renesansowa wieża przebudowanego w XIX w. ratusza.

1943 r.

2001 r.

Układy ruralistyczne (założenia wiejskie) wsi Kamienica, Kozielno, Stary Paczków i Unikowice ujęte są w gminnej ewidencji zabytków.

Większość wsi w gminie Paczków posiada charakterystyczny układ „ulicówki”. Powstawały one głównie w okresie średniowiecza. Przebiegały zwykle równolegle do istniejącego ciek wodnego, w dolinach i wąwozach. Wzdłuż drogi przylegały z obu stron wąskie działki z domem mieszkalnym od frontu. Zachowała się w bardzo dużej ilości XIX-wieczna zabudowa murowana domów mieszkalnych i zabudowań gospodarczych. Na szczególną uwagę zasługuje zabudowa wsi Stary Paczków, z 2 poł. XIX w. gdzie wzdłuż głównej ulicy znajduje się zwarta zabudowa z domami murowanymi, tynkowanymi. Zagrody złożone były przeważnie z dwóch domów piętrowych z dachami siodłowymi i naczółkowymi, krytymi dachówką. Przeważają układy szczytowe, tworzące zwartą, rytmiczną zabudowę wsi. Występują także zagrody z jednym domem ustawionym kalenicowo, drugim szczytowo, połączone bramą z przejazdem prowadzącym na podwórze gospodarcze.

Kamienica - reprezentuje układ łańcuchowy wsi z luźną zabudową po obu stronach drogi charakterystyczną dla średniowiecznego osadnictwa niemieckiego. Wieś posiada silnie wydłużony kształt (ok. 7 km) i charakterystyczny, łańcuchowy układ pól, wewnątrz których zlokalizowane są zagrody. Wzdłuż drogi płynie ciek o nazwie Kamienica.

Kozielno – wieś o luźnej zabudowie i nieregularnym układzie domów, położona na południowym brzegu zbiornika Kozielno.

Stary Paczków – reprezentuje typ wsi jednostronnej „ulicówki” o zwartej zabudowie po obu stronach drogi. Domy usytuowane głównie szczytowo, w zwartej zabudowie zagrodowej w kształcie litery „U”. Zagroda składa się zazwyczaj z dwóch budynków mieszkalnych zlokalizowanych w części frontowej działki, łączących się w części tylnej z budynkami gospodarczymi. Zagrodę zamyka od strony pól usytuowana prostopadle stodoła.

Unikowice – wieś o układzie owalnicowym z nawsiem o wydłużonym kształcie. Na nawsiu znajduje się zieleń, kaplica i kilka domów. Przeważa układ szczytowy z nielicznymi, dużymi, czworobocznymi zagrodami w południowej części wsi.

- Architektura sakralna

Terminem architektura sakralna określa się budowle kościelne, klasztorne, kaplice i kapliczki. Obiekty tego typu występują na terenie gminy Paczków. W mieście Paczków znajdują się trzy kościoły w Paczkowie, w sołectwach gminy znajduje się siedem kościołów i pięć kaplic.

Paczków - Kościół św. Jana Ewangelisty, nr rej. 17/50 z dnia 22.05.1950 r.- spośród architektury sakralnej na uwagę zasługuje przede wszystkim inkastelowany kościół św. Jana Ewangelisty w Paczkowie (dawniej pw. Świętej Trójcy, Panny Marii i św. Mikołaja), który pełnił ważną rolę obronną. Usytuowany poza rynkiem włączony został w zespół fortyfikacji miejskich w XVI w. w czasie tzw. trwogi tureckiej. Wzniesiony w 1361- 1389 r. w stylu gotyckim, trójnawowy, halowy, z wyjątkowo cennymi sklepieniami sieciowymi i gwiaździstymi wewnątrz oraz wysoką wieżą (64 m). Budowla jest opięta przyporami zewnętrznymi. W XVI w. przystosowana została do funkcji obronnych poprzez wydrążenie studni wewnątrz kościoła, obniżenie dachów i zasłonięcie ich renesansową attyką zabezpieczającą kościół przed wzniesieniem pożaru i stanowiącą ochronę stanowisk strzelniczych. W XIX w. do wnętrza wprowadzono wyposażenie neogotyckie.

Paczków - Kościół Zakonny Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy, nr rej. 83/2009 z dnia 28.02.2009 r. - pierwotnie ewangelicki, zbudowany w latach 1902-1903 w stylu neogotyckim, według projektu Bernarda Nimptscha. Usytuowany poza murami miejskimi, na dawnym Przedmieściu Mikołajewskim. Do 1945 r. kościół nosił nazwę „Kościół Zbawiciela”, po II wojnie światowej przejęty od gminy ewangelickiej przez parafię św. Jana Ewangelisty, następnie przez O.O. Redemptorystów. W dniu 28.04.1946 r. nadano kościołowi wezwanie Matki Bożej Nieustającej Pomocy.

Paczków - Kościół cmentarny św. Jana Ewangelisty (ruina), nr rej. 1116/66 z dnia 05.02.1966 r. Położony na wzniesieniu kościół istniał już w czasie lokacji Paczkowa. Usytuowany poza murami miejskimi, na gruntach dawnej wsi Bogunów. Wzmiankowany w XIII wieku, pierwotnie pod wezwaniem Bożego Ciała oraz św. Jana Ewangelisty, pełnił rolę kościoła miejskiego do czasu postania w pobliżu kościoła farnego. Rozebrany pod koniec wieku XVI. Na jego miejscu zbudowano w latach 1604-1606 kolejny murowany kościół w stylu renesansowym. Po wojnie popadł w ruinę. Obecnie pozostała jedynie wieża oraz mury.

Dziewiętlice- Kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny, wspomniany w Liber fundationis episcopatus Vratislaviensis w 1305 r. Po reformacji był filią Bernartic, a później Trzeboszowic, od 1782 r. z samodzielnym duszpasterzem. Ponowne utworzenie parafii 9 III 1887 r. Obecny kościół zbudowany w XV w., przekształcony w XVII w., powiększony w l. 1929-30 przez dobudowanie transeptu. Pozbawiony cech stylowych. Konsekrowany 22 VII 1930 r.

Gościce - Kościół parafialny pw. św. Mikołaja, nr rej. 18/50 z dnia 20.02.1950 r.- Istnienie kościoła w Gościcach poświadczone jest w 1302-1319. Parafia do 1810 r. znajdowała się w posiadaniu bp. wrocławskich, pierwszy proboszcz wymieniony w 1390 r. Obecny kościół zbudowany na pocz. XVII w. z tego okresu zachowane prezbiterium wzniesione z kamieni polnych. Pełnił funkcję kościoła obronnego. Rozbudowany w 1769 r. w stylu barokowym, otoczony murem, z bramą wejściową z attyką,. Całkowicie odnowiony z dobudową nowej zakrystii w 1914-15 r.,

Kamienica - kościół parafialny pw. św. Jerzego, nr rej. 86/2009 z dnia 24.03.2009 r. Pierwsza wzmianka o kościele pochodzi z 1326 roku i wymienia proboszcza Dythwina z Kamienicy. Reliktem tego założenia jest kamienny mur, przebudowywany w XVI i XVII w. w stylu renesansowym. W 1850 roku istniał tu nowy kościół, wybudowany w miejsce średniowiecznego. Była to budowla murowana, bez wyraźnych cech stylowych, o prostej bryle krytej wysokim dachem dwuspadowym z sygnaturką pośrodku kalenicy, zwieńczoną hełmem baniastym. W 1914 roku po pożarze kościoła wybudowano obecny pod wezwaniem św. Jerzego na planie krzyża greckiego, w typie kościoła centralnego. Posiada on ocalałe z pożaru barokowo - rokowe wyposażenie (ambonę, chrzcielnicę, organy, ołtarze, obrazy).

Stary Paczków - Kościół Wszystkich Świętych, nr rej. 1123/66 z dnia 08.02.1966 r. wzmiankowany w dokumencie z roku 1293. Zniszczony przez husytów w 1428 r. Obecny zbudowany w XV w. gotycki, z neogotycką rozbudową w 1890 r. Od 1450 roku parafia przyłączona do parafii w Paczkowie, od 01 I 1919 roku powtórnie jest samodzielną parafią. Zachowane cenne wyposażenie ze średniowiecznym ołtarzem.

Trzeboszowice - Kościół parafialny pw. św. Jadwigi Śląskiej, nr rej. 235/2015 z 15.07.2015 r. Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w 1293 r. W końcu XIII w. należała do parafii św. Mikołaja w Otmuchowie. Kościół katolicki wzmiankowany w 1334 r. Zapewne przebudowywany, czego dowodem jest barokowe wyposażenie. Obecny zbudowany w l. 1883-1888 w stylu neogotyckim.

Ujeździec – kościół parafialny pw. św. Katarzyny, nr rej. 112/2010 z 18.03.2010 r.

Z lat 1416 i 1516 pochodzą najstarsze zachowane wzmianki na temat kościoła w Ujeźdźcu, stanowiącego od poł. XVI w. filię parafii paczkowskiej. Być może, jak większość ówczesnych kościołów wiejskich, był to kościół drewniany lub kamiennieo-drewniany. Reliktem tego założenia jest fragment owalnego, kamiennego muru ogrodzeniowego. Obecny kościół zbudowany w l. 1834-1836 (po zniszczeniu poprzedniej świątyni przez pożar w 1828 r.) w stylu klasycystycznym.

Wilamowa – kościół parafialny pw. MB Szkaplerznej, nr rej. mmmmm z dnia mmmm zbudowany w 1843 roku w stylu klasycystycznym. Pierwszy pw. „Marii z Góry Karmel” wzniesiony z fundacji Henkla chłopa z Wilamowej. Postawił on świątynię na własnej ziemi, a jej budowę w całości pokrył z własnych środków finansowych. Kościół „powiększono i rozbudowano w 1901 roku, powiększono go o ołtarz główny, dwa ołtarze boczne i ambonę, które wykonane zostały w tradycjach barokowych XIX wieku. Z tego samego okresu pochodzi kościelna chrzcielnica marmurowa. Poświęcony początkowo Pannie Marii z Góry Karmel, obecnie Matce Bożej Szkaplerznej.

- Kaplice:

Paczków - kaplica pw. Św. Mikołaja, nr rej. 1536/66 z dnia 12.08.1966 r. Obecny wygląd i kształt kościółek otrzymał po ostatniej przebudowie przeprowadzonej w 1831 roku. Kościółek jest obiektem wzniesionym na planie prostokąta z półkoliście zamkniętym prezbiterium. Ta murowana i otynkowana świątynia nakryta jest dwuspadowym dachem krytym dachówką, nad którym wznosi się sygnaturka nakryta cebulastym hełmem. Kościółek posiada półkoliście zamknięte okna. Obecnie jest to Kościół Zielonoświątkowy.

Paczków - kapliczki przy ul. Robotniczej - zlokalizowane na końcu ul Robotniczej tuż obok siebie dwie kapliczki: domkowa i słupowa. Pierwsza wzniesiona jest na planie prostokąta zakończonego półkoliście, szczytowa, nakryta dwuspadowym dachem krytym dachówką. Szczyt schodkowy zwieńczony czworoboczną sygnaturką z dachem namiotowym. Wejście i okna w ścianach bocznych zwieńczone łukowo. Obok stoi kapliczka słupowa wzniesiona na planie kwadratu. Zbudowana z cegły, ściany zdobione gzymsami

wykonanymi z lekko wysuniętych cegieł. Ceglany, dwuspadowy dach kapliczki zwieńczony jest metalowym krzyżem. Frontowa ściana kapliczki posiada dwie wnęki: niższą prostokątną oraz wyższą z łukowym zakończeniem i zabezpieczoną przeszklonym okienkiem. Wewnątrz tej wnęki umieszczona jest Pieta.

Kozielno – kaplica położona w centrum wsi, na skraju drogi. Wniesiona XVIII/XIX w. w stylu barokowym, na rzucie prostokąta, szczytowa, murowana, otynkowana i nakryta dwuspadowym dachem. Szczyt z wolutowymi spływami z niewielką wnęką w części środkowej, zwieńczony tympanonem. W ścianie frontowej łukowo zwieńczone wejście do kapliczki zabezpieczone metalową ozdobną kratą. W wnętrzu sklepienie krzyżowe.

Lisie Kąty – kaplica dworska, ob. kościółek pw. MB Królowej Polski, nr rej. 935/64 z dnia 03.06.1064 r. Zlokalizowana we wschodniej części założenia dworsko-folwarcznego, przebudowana w XIX w, w stylu neogotyckim.

Pierwotnie była tu **baszta** i mała **kapliczka dworska**. Obecnie, po przeprowadzonej w XIX w. adaptacji baszty i kaplicy dworskiej, jest niewielki kościół.

Unikowice – kaplica pw. Świętej Trójcy nr rej. 1710/66 z dnia 28.09.1966 r.

Zbudowana w 1774 r. w stylu późnobarokowym. Założona na planie prostokąta z półkolistą apsydą. Kryta dachem siodłowym z drewnianą, czworoboczną sygnaturką z latarnią od frontu zwieńczoną iglicą. Wnętrze nakryte stropem płaskim. Narożniki zaokrąglone, podziały ścian ramowe. Elewacja frontowa rozczłonkowana czterema uproszczonymi pilastrami, dźwigającymi gzyms, ponad którym szczyt ujęty spływami, zwieńczony segmentowo. W szczycie okno czworolistne. Wewnątrz kaplicy nad ołtarzem umieszczony został obraz Św. Trójcy, na uwagę zasługują również dwie rzeźby św. Jana Nepomucena oraz św. Antoniego stojące na przyściennych wspornikach.

Trzeboszowice – dwie późnobarokowe kapliczki wiejskie. Murowane, ze szczytami ujętymi spływami wolutowymi i artykulacją elewacji pilastrami.

Istotnym elementem charakterystycznym dla rolniczych krajobrazów kulturowych są kapliczki i krzyże przydrożne, figury świętych i krzyże pokutne. Ekspozowane w widocznych miejscach przy drogach, wśród pól, na terenie zespołów dworsko-parkowych, stanowią świadectwo kultury, a zarazem są dziełem lokalnych twórców i są jednocześnie istotnym elementem decydującym o tożsamości kulturowej krajobrazu.

Krzyże pokutne (określane również jako krzyże pojednania), wykonane najczęściej z granitu lub piaskowca, są pomnikami średniowiecznego prawa, milczącymi dowodami popełnionych zbrodni. Na całej Opolszczyźnie postawiono 11-12 takich krzyży. Odnalezionych i zabezpieczonych jest obecnie 6, z czego jeden znajduje się przy mostku przed wsią Unikowice, a kolejny w Kamienicy obok kościoła.

- Architektura rezydencjonalna

Na terenie gminy znajdują się zespoły rezydencjonalno-folwarczne. Obszary dawnych majątków ziemskich, spełniając funkcje reprezentacyjne i gospodarcze, składały się z położonej centralnie rezydencji (dworu, pałacu) z założeniem parkowym i zespołu zabudowy folwarcznej z podwórzem (dziedzińcem) gospodarczym. Do dnia dzisiejszego zachowały się murowane dwory w Ściborzu, Ujeźdźcu, Lisich Kątach, Frydrychowie, Trzeboszowicach oraz willa podmiejska w Paczkowie. Poszczególne obiekty powstały na przestrzeni od XVI do XX w. Na skutek zmian geopolitycznych, po 1945 r. przekształcano je w państwowe gospodarstwa rolne co w dużej mierze przyczyniło się do ich destrukcji i dewastacji. Dlatego też różny jest ich stopień zachowania. Współcześnie niektóre z nich są w trakcie rewitalizacji i istnieje szansa na przywrócenie ich do dawnej świetności np. dwór w Ściborzu.

Z dwunastu wsi gminy Paczków w pięciu występują założenia pałacowo (dworsko)–parkowe z folwarkami. Już od czasów średniowiecznych występują informacje o właścicielach ziemskich i ich siedzibach, relikty niektórych (np. Lisie Kąty, Ścibórz) dotrwały do naszych czasów. Struktura przestrzenna folwarku feudalno-pańszczyźnianego ukształtowała się, w XVII i XVIII w., w jego skład wchodziła siedziba właściciela: dwór lub pałac wraz z kompleksem zabudowań gospodarczych. Majątki ziemiańskie występowały prawie w każdej wsi, determinując w znacznym stopniu jej układ przestrzenny. Dwór, który był głównym punktem założenia sytuowano w miejscu ekspozowanym z rozległym widokiem na pola, a w szczególności na zabudowania gospodarcze. W otoczeniu dworu znajdowały się parki ozdobne, najczęściej o charakterze krajobrazowym.. Budynki inwentarskie takie jak obory, stajnie, owczarnie wznoszono zazwyczaj wzdłuż dłuższych boków czworobocznego podwórza gospodarczego, budynki związane z uprawą roli: spichlerze i stodoły zazwyczaj najbliższe pól.

Rozwój założeń rezydencjonalno-folwarcznych nastąpił w połowie XIX w. w efekcie rewolucji agrarnej. Dokonały się wówczas zmiany w kompozycji i strukturze przestrzennej folwarku. Pojawiły się olbrzymie obory, stodoły i spichlerze, zwiększył się obszar dziedzińca gospodarczego (np. Frydrychów). Wzrost zamożności wywołał olbrzymi ruch budowlany który zmienił oblicze rezydencji. Wznoszono nowe dwory i pałace lub przebudowywano stare. Wraz ze zmierzchem form

klasycystycznych architekci coraz częściej sięgali do wzorów historycznych z różnych epok budowlanych, często z repertuaru form gotyku angielskiego (Lisie Kąty) Innym stylem, który ukształtował oblicze architektury rezydencjonalnej był neoklasycyzm z wzorem włoskiej willi (Paczków).

Ścibórz – zespół składa się z części dworskiej, folwarku, parku oraz ogrodów i sadów użytkowych. W jego centrum znajduje się dwór otoczony z trzech stron niewielkim parkiem. Na północ od dworu znajduje się oficyna dworska, na zachód niewielka oficyna-dawna kuchnia, ob. budynek mieszkalny. Park z zachowanym starym drzewostanem bez wyraźnych cech kompozycji, z bud. dworu i zatartym układem dróg. Folwark z zachowanym rozległym majdanem i częścią starej zabudowy folwarczną tj.: oficynami i stajnią

dwór nr rejestru zabytków 928/64

Dwór wzniesiony w 1668 roku w stylu barokowym, fasadą zwrócony jest w stronę podwórza folwarcznego, oddzielony od niego podjazdem wzniesionym na prostokątnym tarasie ziemnym. Murowany, otynkowany, założony na planie prostokąta, dwukondygnacyjny, częściowo podpiwniczony, kryty ceramicznym dachem czterospadowym z facjatą pośrodku. Elewacje artykułowane pilastrami w wielkim porządku, dzielone gzymsem kordonowym. Na osi portal flankowany pilastrami dźwigającymi uproszczone belkowanie i półkolisty naczótek, w którym pierwotnie znajdował się herb J.H. Heymanna. Okna prostokątne w kamiennych (granit), uszaty obramieniach. Wewnątrz obszerna sień, w jej przedłużeniu klatka schodowa z kutą balustradą i dekoracyjną bramką z kartuszem herbowym. W pomieszczeniach parteru oraz piętra sztukaterie sufitowe.

Ścibórz - oficyna dworska (ob. dom nr 39) – nr rejestru zabytków 2346/95

Zlokalizowana po północnej stronie dworu. Zbudowana około 1800 r. gruntownie przebudowana około 1920 r. W budynku na piętrze mieściły się mieszkania służby dworskiej, na parterze pomieszczenia gospodarcze. murowana z cegły, otynkowana. Na rzucie prostokąta, dwukondygnacyjna, kryta wysokim dachem dwuspadowym z ogniomurem pośrodku. Elewacje 5 osiowe o niesymetrycznym układzie otworów okiennych i drzwiowych. Okna prostokątne i zamknięte łukiem odcinkowym, ujęte płaskimi opaskami.

Ścibórz - stajnia, nr rejestru zabytków 2346/95.

Zlokalizowana w części folwarcznej założenia. Zbudowana ok. 1800 r., murowana z cegły, otynkowana gładko. Założona na rzucie prostokąta, parterowa, kryta dachem dwuspadowym. Okna prostokątne. We wnętrzu zachowane układ dwóch rzędów kamiennych kolumn dźwigających ceglane sklepienia żagłowe o odcinkowym przekroju, podzielone na przęsła masywnymi gurtami. Po II wojnie światowej stajnię przebudowano i adaptowano na świetlicę.

Ścibórz – nr rejestru zabytków. 2346/95 z dnia 15.02.1995 r. Park został założony w 1 poł XIX położony po północnej, zachodniej i południowej stronie dworu z pierwszymi nasadzeniami pochodzącymi z końca XVIII. Jego układ kompozycyjny nie nawiązuje wyraźnie do układów naturalistycznych i wcześniejszych form ogrodowych a jest zbiorem przypadkowych nasadzeń nie nawiązujących do jednorodnej kompozycji ogrodowej

Ujeździec – dwór z zabudowaniami, nr rejestru 1027/65 z dnia 09.06.1965

Istniejący dwór został zbudowany w 1595 r. w stylu renesansowym dla biskupa Andrzeja von Jerina. Prawdopodobnie, w Ujeźdźcu, już wcześniej istniała siedziba związana ze wzmiankowanymi w 1444 r. systemami obronnymi. XVI wieczny dwór uległ dwóm zasadniczym przebudowom: w 1 poł. XIX w. dobudowano skrzydło od północy, w 1877 r. został gruntownie przebudowany w stylu neobarokowym, z wnętrzami zaaranżowanymi w duchu neogotyckim. Murowany, otynkowany, założony na planie kwadratu z prostokątnym skrzydłem od północy. Trójkondygnacyjny nakryty ceramicznym dachem czterosпадowym. W centrum połaci dachowych umieszczono facjaty o ozdobnych, neobarokowych, bogato dekorowanych szczytach ze spływami wolutowymi.

Istniejące podwórze gospodarcze postawało w XIX i XX w. Budynki gospodarcze usytuowano wzdłuż trzech boków prostokątnego dziedzińca. W boku wschodnim znajduje się spichlerz z 1 poł. XIX w.

Ujeździec - park – nr rejestru 96/84 z dnia 28.01.1984 r.

Usytuowany na północ i północny zachód od dworu, ukształtowany w 2 ćw. XIX w. w typie założenia swobodnego z wielkimi polanami obsadzonymi klombami drzewnymi. W północnej części parku znajdują się dwa wzgórki widokowe obsadzone drzewami, na jednym z nich zachowały się reliktory dawnej altany.

Lisie Kąty – dwór i baszta z zabudowaniami (kaplica, gołębnik) - nr rejestru 935/64 z dnia 03.06.1964 r.

Nietypowy dwór z wieżową, czworoboczną basztą usytuowany jest w obrębie obszernego podwórze folwarcznego, akcentując jego północny narożnik. Zbudowany około 1600 r. w stylu renesansowym, pierwotnie znacznie mniejszy z sienią pośrodku nakrytą sklepieniami kolebkowo-krzyżowymi i dwiema salami sklepieniami kolebką z lunetami. Otwory okienne i drzwiowe ujmowały kamienne, profilowane obramienia. Rozbudowany w XVII i w 2 poł. XIX w. w stylu neogotyku angielskiego. Obecnie w stanie ruiny. Przysadzista, czworoboczna baszta, spełniająca prawdopodobnie rolę obronną, swoją obecną neogotycką szatę uzyskała w 2 poł. XIX w. Sklepienie przyziemie wieży mieściło funkcję mieszkalną, na wyższych kondygnacjach mieścił się spichlerz.

Dziewiętnastowieczne zabudowania gospodarcze otaczają założony na planie trapezu dziedzińca, w stanie niemal nieprzekształconym zachował się ciąg zabudowań folwarcznych (spichlerz i stajnia) łączący się z basztą.

Frydrychów – zespół dworsko folwarczny z parkiem

Dwór i folwark – nie wpisany do rejestru zabytków

Zespół dworsko-parkowy z folwarkiem składa się z dwóch, niepowiązanych kompozycyjnie części, oddzielonych drogą wiejską na dwie części. Dwór zlokalizowano w zachodniej części naturalistycznego parku zajmującego obszar w kształcie wydłużonego trójkąta. Część folwarczna z oddzielnym wjazdem. Dwór zbudowany w latach 1910-1920 w typie willi neobarokowej, swą formą architektoniczną nawiązuje do najbardziej typowych rozwiązań siedzib wiejskich tego okresu.

Zespół folwarczny posiada kompozycję geometryczną, neogotycką zabudowę gospodarczą, skupioną wokół czworobocznego dziedzińca. Monumentalne budynki ze szczytami schodkowymi, dekoracją maswerkową nawiązują do stylistyki epoki.

Frydrychów - park – nr rejestru 95/84 z dnia 28.01.1984 r.

Park w typie swobodnym, z pojedynczymi drzewami pomnikowymi i dużą polaną.

Trzeboszowice – dwór nr rejestru 1026/65 z dnia 21.05.1965 r.

Zbudowany około 1800 r. w stylu późnobarokowym. Murowany, otynkowany ze skromną dekoracją architektoniczną. Piętrowy, kryty wysokim dachem mansardowym, w którym facjata ze spływami. Elewacja siedmioosiowa, z wejściem pośrodku. Narożniki opięte do wysokości piętra szkarpami.

Paczków – willa z parkiem, ul. Pocztowa 19, nr rejestru 2323/93 z dnia 07.09.1993 r.

Willa podmiejska zbudowana w XIX w. w stylu nawiązującym do willi włoskich w otoczeniu parku krajobrazowego. Dwukondygnacyjna, na wysokich piwnicach. Elewacje otynkowane, naroża zaakcentowane boniowaniem. Obramienia okien zamknięte półkoliście.

- Architektura obronna

Zespół murów miejskich z basztami: wieża Wrocławska, wieża Ząbkowicka i wieża Kłodzka – nr rejestru zabytków 923/64 z dnia 01.06.1964 r.

Mury obronne Paczkowa mają eliptyczny, regularny zarys i mierzą 1200 m w obwodzie, miejscami wysokie na 7 metrów, zbudowane z kamienia łamanego, otaczają miasto regularnym owalem o długości 1200 metrów. To właśnie dzięki murom obronnym Paczków znany jest jako „Polskie Carcassonne“.

Średniowieczne mury wzniesione ok 1350 r. z nakazu biskupa Przeclawa z Pogorzeli. W 1429 r. mury i baszty, z uwagi na zły stan techniczny częściowo zburzono mury i odbudowano je w latach następnych. W 1514r na polecenie biskupa Jana Thurzo naprawiano mury i baszty obwarowań miejskich z użyciem kamienia uzyskanego z jego posiadłości. odtworzono wówczas krenelaż, a kurtynę murów ozdobiono fryzem arkadkowym. W tym samym czasie za fosą, w odległości ok. 10 m dostawiono drugi, zewnętrzny mur o wysokości 4 m. Ta dodatkowa fortyfikacja wyposażona była w liczne stanowiska artyleryjskie, ale nie stanowiła pełnego pierścienia - biegła najprawdopodobniej po północnej stronie, od Wieży Kłodzkiej do baszty łupinowej znajdującej się między Wieżą Wrocławską i basztą Nyską. W XVI w. istniały trzy bramy: Wrocławska, Kłodzka i Ząbkowicka oraz furta cmentarna. Naprawy i gruntownego uporządkowania miejskich fortyfikacji dokonano w XIX wieku. W 1846 r. zburzono pozostałości muru zewnętrznego, a rok później rozebrano budynki i mosty bramne oraz zasypano fosę miejską, tworząc na jej miejscu planty miejskie.

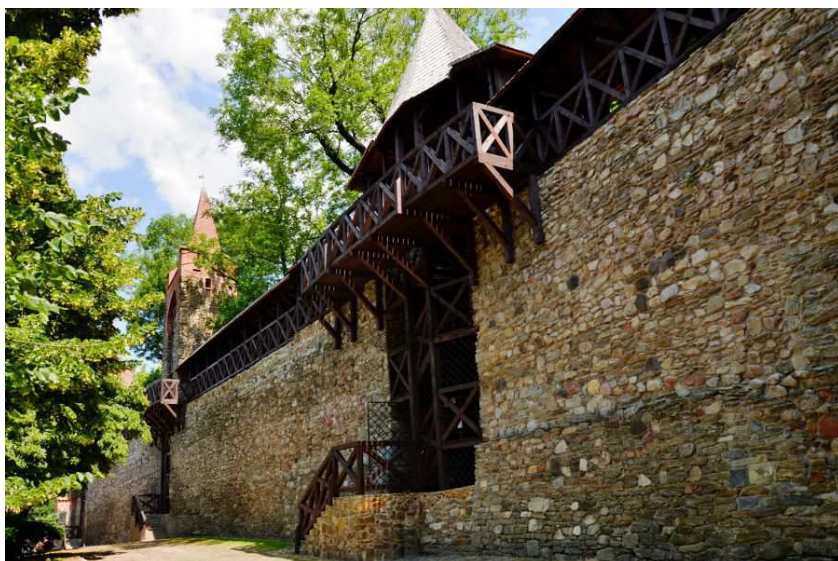

W 1839 r. Rada Miejska zatwierdza rozebranie murów miejskich (przed fosą) i zasypanie fosy od bramy Górnej (Kłodzkiej) do bramy Dolnej (Wrocławskiej), powstaje tam promenada.

Wieże bram Wrocławskiej, Kłodzkiej i Ząbkowickiej zostają wyremontowane w **1840 r.**, wieża Kłodzka otrzymuje połączony szpic, otwarto przejście przez mury miejskie do promenady przy nowo umiejscowionej katolickiej szkole, znajdująca się w tym miejscu część murów miejskich z dwoma bastionami została rozebrana.

Dla poprawy komunikacji w drugiej połowie XIX wieku przebito cztery nowe przejścia w murze: w 1870 r. u wylotu ulic Słowackiego, Piastowskiej i E. Plater, a w 1873 roku także ulicy Kołłątaja. **W 1870 r.** zdecydowano o rozbiórce kolejnych fragmentów murów, decyzja związana była z budową gimnazjum przy ul. Kołłątaja i rozbudową szkoły przy ul. Kościelnej. Wśród zburzonych odcinków znalazło się też pięć baszt. Prace przy fortyfikacjach trwały do początku XX w. Odtworzono wtedy

przejazd bramny przy Wieży Kłodzkiej, później również Wrocławskiej(1921). Dawniej mury sięgały 9 metrów. W ich ciągu osadzone były baszty łupinowe, z których do dziś przetrwało 19 (dawniej było ich 24). Ich wygląd jest różny - niektóre sięgają wysokości murów obronnych, inne wyraźnie je przewyższają. W wielu z nich dobrze zachowały się liczne otwory strzelnicze.

- Architektura użyteczności publicznej.

Na uwagę w gminie zwracają budynki użyteczności publicznej, przede wszystkim:

Paczków - Ratusz z wieżą ratuszową – nr rejestru 924/64 z dnia 02.06.1964 r.

Paczkowski ratusz powstał w połowie XVI wieku z fundacji biskupa Baltazara Promnitza, Przebudowany i rozbudowany w 1821r, odnowiony w 1863 – wieża i w 1911. Późnoklasycystyczny z renesansową wieżą.

Budynek ratusza dwupiętrowy z trzecim piętrem w poddaszu. Układ wnętrza wielotraktowy z obszerną sienią pośrodku, sklepioną kolebkowo z lunetami. Wewnątrz budynku znajduje się piękna, zabytkowa sala posiedzeń rady miejskiej z XIX wieczną dekoracją.

Ratusz z zewnątrz posiada boniowany parter. Elewacje boczne pięcioosiowe, pod oknami drugiego pietra festony stiukowe. Okna ujęte w obramienia z klasycystyczną dekoracją w formie sznurów i girland. Elewacja frontowa z klasycyzującymi podziałami. Oś środkowa ujęta parami uproszczonych pilastrów z rozetami. W parterze portal kolumnowy, na piętrze okno zwieńczone przerywanym naczółkiem, powyżej kartusz z herbem Księstwa Nyskiego. Elewacja zwieńczona półszczytem w nim wnęka półkolista z oknem i dwiema dekoracyjnymi rozetami, zamknięta naczółkiem dachu.

Wieża ratuszowa jest jedną z najlepiej zachowanych wież renesansowych na Śląsku i stanowi znakomity punkt widokowy, z którego roztacza się widok na panoramę całego miasta. Wieża, w dolnej części kwadratowa, w górnej ośmioboczna, ma wewnątrz dziewięć kondygnacji. Ostatnia dostępna kondygnacja obwiedziona gankiem z kamienną balustradą tralkową i sterczynami. Najwyższa część wieży znacznie węższa z attyką z postumentów z piramidkami i esownicami. Hełm mурowany ostrosłupowy dekorowany żabkami i sterczynami zwieńczony iglicą. We wnętrzu wieży znajduje się zabytkowy mechanizm zegarowy wyprodukowany w 1858 roku przez Carla Weissa, uznanego zegarmistrza z Głogowa. Na elewacji południowej renesansowa kamienna tarcza zegara z datą 1552. Są też trzy dzwony: z 1714, 1735 r., trzeci również XVIII-wieczny.

Paczków - Dom Kata, ul. Wojska Polskiego 23, nr rej. 1194/66 z dnia 10.03.1966 r.

Powstał w XVIII wieku, w dolnej kondygnacji murowany z kamienia, otynkowany, piętro zbudowane w konstrukcji szkieletowej. Dwutraktowy z sienią na przestrzał. Przyziemie pięcioosiowe, piętro nieco mniejsze o czteroosiowe o nieregularnym rytmie okien. Dach czterospadowy z wydatnym okapem, kryty gontem.

Według podań mieszkał w nim paczkowski kat wraz z rodziną. Przemawia za tym także jego usytuowanie w pobliżu cmentarza i pierwszej szubienicy.

Ponadto budynkami, które rzutują na sylwetę miejscowości są szkoły i przedszkola np. monumentalny gmach szkoły przy ul. Sienkiewicza 22 w Paczkowie (dawny budynek Królewskiego Preparandium), budynek szkoły przy ul. Kołłątaja 9 w Paczkowie czy budynek szkoły/przedszkola w Dziewiętlicach, wzniesiony z czerwonej cegły w formie nawiązującej do neogotyku oraz nawiązujące do jego formy budynki w Ujeźdźcu i Unikowicach. Zwracają uwagę także: budynek

szpitala przy ul. Staszica 3 w Paczkowie, dawny Dom Biskupi, obecnie Dom Starców przy ul. Wojska Polskiego 21 w Paczkowie oraz budynek prewentorium przy ul. Chrobrego 1 w Paczkowie

Bardziej okazały charakter mają również domy ludowe, gospody, karczmy i zajazdy. Wpisane trwale w krajobraz wsi, pełnią niezmiennie swoją pierwotną funkcję świadcząc o tradycji miejsca i lokalnym kolorycie, domy gminne o klasycystycznej architekturze w Gościcach i Kamienicy oraz najciekawszy z nich w Starym Paczkowie, wzniesiony prawdopodobnie na miejscu dawnego zamku, o nieregularnym układzie wewnątrz i osi zewnętrznych, z późnogotyckim portalem w elewacji tylnej.

- Zabytki techniki

Na terenie gminy Paczków zachowały się przykłady architektury i budownictwa przemysłowego świadczące o rozwoju gospodarczym sięgającym początków XIX wieku. Era XIX-wiecznego postępu technicznego i industrializacji dotarła do Paczkowa dając impuls do ożywienia gospodarczego. W mieście powstały zakłady przemysłowe i obiekty infrastruktury miejskiej. W tej ostatniej dziedzinie Paczków nadążał za przodującymi ośrodkami miejskimi. Pierwsze połączenie kolejowe miasto uzyskało w 1874 r. stając się ważną częścią arterii kolejowej łączącej miasta Pogórza Sudeckiego z miastami Górnego Śląska. Połączenie obejmowało trasę Kamieniec Ząbkowicki-Goświnowice, aktywizując nie tylko Paczków ale i okoliczne miejscowości. Około 1900 r. wzniesiono obecny budynek dworca kolejowego, architekturę utrzymano w obowiązującym wówczas duchu historyzmu. Pod koniec XIX w. zbudowano miejską gazownię mieszczącą się przy obecnej ulicy Pocztowej 6, na początku XX wieku wybudowano stację uzdatniania wody w celu zaopatrzenia miasta w wodę pitną i użytkową. Zakład mieścił się przy ob. ul. Miraszewskiego z wieżą ciśnień przy ul. Sienkiewicza. W 1921 r. uruchomiono elektrownię miejską z rozdzielnią, która mieściła się przy ob. ul. Pocztowej 12. Elektrownia ciepła zasilana w energię także okoliczne miejscowości.

Gazownia miejska, ul. Pocztowa 6

Gazownia Paczkowska została wybudowana w latach 1898 - 1901. Gaz produkowano wówczas głównie do oświetlenia ulic w rynku, napędu pomp wodociągowych oraz przygotowania posiłków. Na początku czynny był tylko jeden piec pięcioretortowy. W kolejnych latach sukcesywnie układano w Paczkowie żeliwną sieć gazową.

W czasie działań wojennych Paczków niewiele ucierpiał i już w połowie 1945 roku działała gazownia dostarczająca gaz do odbiorców.

W czasach największego rozkwitu, czyli w latach 20 XX w. funkcjonowało w Paczkowie ponad sto zakładów, które zatrudniały 1143 mieszkańców. Około 1890 r. wzniesiono, a następnie (około 1920 r.) przebudowano na elektryczny młyn wodny przy ul. Młyńskiej 6 w Paczkowie. Energię potrzebną do pracy młyna uzyskano dzięki doprowadzeniu wody kanałem energetycznym z rzeki Nysa Kłodzka. Kanał energetyczny łączy się z rzeką kamienna. Lokalizacja młyna w tym miejscu stabilna jest od XV wieku.

W 1839 r. została założona Fabryka Świec przy ul. Pocztovej 4. Około 1900 r. zakład został znacznie rozbudowany. Po II wojnie światowej mieściła się tu Fabryka Świec i Mydła „Silesia” a od lat 80 tych XX w. Paczkowskie Zakłady Chemii Gospodarczej „Pollena”. Istotną rolę w procesie industrializacji miasta pełniła także fabryka sprzętu pożarowego przy ul. Pocztovej zbudowana w 1868 r. Produkowała ona m.in. konne wozy strażackie i drabiny strażackie a od 1882 również maszyny rolnicze.

W 1850 r. - przy Bönischstrasse (ul. Kopernika) powstaje fabryka „Chemiczne Wyroby Płonące” (fabryka zapalek) Juliusza Hucha. Od 1917 roku zatrudnionych jest tam 50 pracowników. Świerkowe drewno na zapalki pochodziło z Paczkowskiego lasu, na pudełka używano drewna z topoli.

W 1908 r. założono słynną fabrykę ram złożonych i linijek przy ul. Kolejowej 9. Początkowo produkowano tu meble, linijki drewniane i inne materiały biurowe z drewna, następnie poszerzono produkcję o ramy złożone. Energię potrzebną do pracy maszyn uzyskano dzięki stacjonarnej maszynie parowej, ok. 1950 r. zakład zelektryfikowano.

W mieście działały też mniejsze zakłady z branży przetwórstwa rolno-spożywczego m.in. rzeźnia miejska przy ul. Armii Krajowej 40 wzniesiona w latach 1893-1894 o architekturze ceglanej utrzymanej w duchu historyzmu czy mleczarnia przy ul. Składowej 3 zbudowana około 1900 r.

W obszarze wsi gminy Paczków z dziedziny zabytków techniki charakterystyczne są obiekty należące do przetwórstwa rolno spożywczego. Reprezentują je głównie spichlerze i remizy strażackie świadczące, że dominującą gałęzią gospodarki było rolnictwo. Na wyszczególnienie zasługują spichlerze w Dziewiętlicach 12, Starym Paczkowie 25, 32, 79, oraz we Frydrychowie, Trzeboszowicach i Ujeźdźcu. Ten ostatni wpisany do rejestru zabytków pod nr 1027/65 z dnia 09.06.1965 r. zbudowany został w pierwszej połowie XIX w. Jest to potężny, dwukondygnacyjny, murowany spichlerz nakryty dachem siodłowym z dwoma poziomami okienek strychowych. Dawne remizy strażackie znajdują się w Paczkowie i Trzeboszowicach.

Na osobną uwagę zasługują zabytki hydrotechniczne takie jak zespół wodno – retencyjny „Jezioro Otmuchowskie” w Ścibórze oraz tama i most na rzece w Trzeboszowicach.

• **Cmentarze i mogiły**

W mieście Paczków znajdują się dwa cmentarze:

- cmentarz komunalny przy ul. Zawadzkiego
- cmentarz parafialny przy ul. Wojska Polskiego 18 a

W krajobrazie wiejskim bardzo często cmentarze lokalizowane były wokół kościoła parafialnego, bądź filialnego. Takie rozwiązania reprezentują:

- cmentarz parafialny w Dziewiętlicach
- cmentarz parafialny w Gościcach
- cmentarz parafialny w Kamienicy
- cmentarz parafialny w Starym Paczkowie
- cmentarz parafialny w Trzeboszowicach
- cmentarz parafialny w Ujeźdźcu
- cmentarz parafialny w Wilamowej

Z uwagi na ograniczoną przestrzeń wokół kościoła lub brak kościoła we wsi istnieją cmentarze wiejskie np. we wsi Kozielno. Tego typu rozwiązanie znajduje się w Unikowicach, gdzie cmentarz znajduje się za wsią przy drodze krajowej nr 46. Obecnie znajduje się on w złym stanie wymagającym szybkiej interwencji oraz przeprowadzenia prac porządkujących i zabezpieczających.

Styk kulturowy pomiędzy ludnością napływową, a autochtoniczną obliuguje również do uszanowania istniejących relikwów kultury tj. pomników poświęconych ludności miejscowej poległej na frontach wojen światowych, płyt nagrobnych sprzed 1945 r., a niejednokrotnie z końca XIX wieku, usytuowanych na cmentarzach przykościelnych lub wydzielonych.

- **Parki**

Paczków – Planty miejskie, nr rejestru 283/91 z dnia 10.01.1991 r.

Funkcję parku miejskiego w Paczkowie pełnią planty, których początek sięga roku 1839, w którym Rada Miejska zatwierdziła rozebranie murów miejskich i zasypanie fosy od bramy Górnej (Kłodzkiej) do bramy Dolnej (Wrocławskiej) i założenie w jej miejscu promenady.

W 1846 r. zburzono pozostałości muru zewnętrznego, a rok później rozebrano budynki i mosty bramne oraz zasypano fosę tworząc na jej miejscu planty.

Paczków – park przy willi, ul. Jagiellońska 6, nr rejestru 2122/86 z dnia 15.05.86 r.

Paczków – park przy willi, ul. Pocztowa 19, nr rejestru 2323/93 z dnia 07.09.1993 r.

W gminie Paczków, na terenach wiejskich zachowały się cztery parki związane z rezydencjami w Ściborzu, Ujeźdźcu, Trzeboszowicach i Frydrychowie. Trzy z nich są wpisane do rejestru zabytków.

lp	Miejscowość - park	Nr rejestru
1	Ścibórz – park dworski	2346/95 z dnia 15.02.1995 r.
2	Ujeździec – park dworski	96/84 z dnia 28.01.1984 r.
3	Frydrychów – park dworski	95/84 z dnia 28.01.1984 r.

II Zabytki ruchome

Za zabytek ruchomy uznaje się rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość artystyczną, historyczną lub naukową.

Do zabytków ruchomych zalicza się: dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, dzieła sztuki ludowej i rękodzieła, a także inne obiekty etnograficzne, instrumenty muzyczne, przedmioty zgromadzone w kolekcjach, numizmaty, pieczęcie, medale i ordery, militaria, pamiątki historyczne, przedmioty związane z wybitnymi osobistościami lub instytucjami, jak również wystrój architektoniczny: stała dekoracja budynków (wewnętrzna i zewnętrzna), obiekty małej architektury o cechach indywidualnych, niepowtarzalnych wytworów artystycznych – rzeźby, płaskorzeźby, malowidła ścienne, mozaiki, sztukaterie, detal, w tym gzyms, obramowanie otworów okiennych i drzwiowych; rzeźby ogrodowe, fontanny, pomniki, kapliczki przydrożne, drogowaskazy kamienne, nagrobki itp.

Dotychczas rozpoznane i poddane ochronie konserwatorskiej zabytki ruchome z terenu gminy Paczków podzielić można na dwie zasadnicze grupy: zabytki stanowiące wyposażenie kościołów oraz obiekty związane z kultem religijnym, pozostające integralną częścią krajobrazu kulturowego gminy.

Do najcenniejszych zalicza się:

- późnogotycką część środkową tryptyku ołtarza głównego (1494 r.) ze sceną Koronacji NPM z kościoła parafialnego pw. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie;
- gotycką i późnogotycką kamieniarkę architektoniczną (portale, zworniki, wsporniki, kapitele) oraz późnorenesansowe stalle z XVII w kościele parafialnym pw. św. Jana Ewangelisty w Paczkowie, tamże kamienny, renesansowy ołtarz (1588 r.) w kaplicy Maltitzów oraz barokowy ołtarz w kaplicy św. Rocha (ok. 1701 r.), kamienne tablice herbowe, polichromie z XV i XVI w.
- późnobarokowy ołtarz z rzeźbami świętych Piotra i Pawła (ok.1700 r.) i obrazem Chrystusa Ogrodnika ze Świętą Marią Magdaleną (ok. poł. XIX w.) z kościoła pw. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- ołtarz renesansowy z przełomu XVI/XVII w. w obramieniu zdobionym groteską, oraz dwie barokowe rzeźby (XVIII w.) św. Jana Nepomucena i św. Antoniego w kościele pw. św. Trójcy w Unikowicach;
- obraz św. Jadwigi (XVIII/XIX w.), rzeźba Chrystusa u słupa (XVIII w.), pająk mosiężny (XVIII w.) w kościele parafialnym pw. św. Jadwigi w Trzeboszowicach;

W pozostałych kościołach zachowane jest bogate wyposażenie niejednorodne stylowo barokowe, rokokowe, neogotyckie, neobarokowe, np.:

- kościół parafialny pw. św. Marii Magdaleny w Ujeźdźcu (ołtarz główny św. Katarzyny, architektoniczny z około poł. XIX w. i ołtarz boczny (prawy) z około poł. XIX w. w tradycjach barokowych, krzyż ołtarzowy i cztery lichtarze cynowe z około połowy XIX w, Stacje drogi krzyżowej neogotyckie, przyścienne figury na konsolach (eklektyczne), oprawa architektoniczna łoża kolatorskiej w prezbiterium, w stylu neogotyckim
- kościół parafialny pw. św. Jerzego w Kamienicy (ołtarz główny p.w. św. Jerzego, z 1824 r. ołtarz boczny lewy „Zwiastowanie NMP” – rokokowy, ołtarz boczny prawy – „Najświętszej Marii Panny” – barokowy, ambona, drewniana – rokokowa z rzeźbami 4 ewangelistów na parapecie oraz 4 ojców kościoła i Chrystusa Błogosławiącego na baldachimie, szafa organowa regencyjna, chrzcielnica marmurowa z 1825 r. pokrywa drewniana z rzeźbioną grupą Chrztu w Jordanie, obraz św. Jerzego z 1 poł. XVIII w. obrazy Matki Bożej z Dzieciątkiem, XVIII w., Wniebowstąpienia Pana Jezusa, XIX w., Zwiastowania NMP, XVIII w., NMP Nieustającej Pomocy pocz. XX w. , witraże – z ok. 1914 r. (szkło malowane) warsztat Adolfa Seilera z Wrocławia z przedstawieniami figuralnymi:

W skład wyposażenia wchodzi przedmioty związane z obrzędkiem mszalnym, jak: monstrancje, kielichy mszalne, relikwiarze, lichtarze, świeczniki ołtarzowe, kropielnice, paschały, puszki, tace i pucharki. Do grupy tej zaliczane są również takie elementy wyposażenia kościołów, jak tabernakula, ołtarze, antepedia, kazalnice, chrzcielnice, krucyfiksy, krzyże, grupy rzeźbiarskie, figury, obrazy, prospekty organowe, epitafia, nagrobki, płyty nagrobne, tablice herbowe, drzwi, ławy kolatorskie, komody zakrystyjne, a także elementy wystroju: plafony, polichromie oraz detale architektoniczne: zworniki i wsporniki sklepienne.

Oprócz zabytków znajdujących się we wnętrzach kościelnych do zabytków ruchomych zalicza się liczne kapliczki, krzyże przydrożne i wolnostojące figury świętych. Na terenie gminy występują one w dużej ilości i datowane są na XVIII, XIX i początek XX w.

Nieliczną grupę rozpoznanych obiektów ruchomych związanych z tradycjami świeckimi stanowi również zachowane wyposażenie dawnego dworu w Ściborzu.

Główne zadania programu ochrony zabytków dla gminy Paczków w zakresie zabytków ruchomych:

1. Wspieranie właścicieli ruchomych obiektów z terenu gminy Paczków w pozyskiwaniu dotacji na prace konserwatorskie, między innymi poprzez wskazywanie źródeł finansowania w zakresie konserwacji zabytków.
2. pomimo prowadzonych sukcesywnie działań inwentaryzacyjnych, uzyskanie pełnego obrazu zasobów zabytków ruchomych z terenu gminy Paczków, wymaga faktycznego rozpoznania w zakresie takich obiektów jak kapliczki przydrożne i licznie wzniesione na przestrzeni XIX wieku, nie ujęte w ewidencji krzyże kamienne Stąd koniecznym jest wskazywanie właścicielom tych obiektów, możliwości wnioskowania do Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu o założenie dla nich kart ewidencyjnych.
3. mając na uwadze fakt, iż liczba zabytków objętych wpisem do rejestru, stanowi ok. 50% aktualnych zasobów ewidencyjnych z terenu gminy, należy zaktywizować właścicieli tych obiektów o występowania do Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o dokonanie ich wpisu do rejestru.

W archiwum zakładowym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu znajduje się 200 kart ewidencyjnych zabytków ruchomych z terenu gminy Paczków:

- Ołtarz główny w kościele p.w. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- Obraz Chrystusa Ogrodnika ze świętą Marią Magdaleną w ołtarzu głównym w kościele pw. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- Ołtarz boczny pw. Matki Boskiej w kościele p.w. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- Ołtarz boczny pw. Serca Jezusa w kościele p.w. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- Kazalnica w kościele pw. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- Chrzcielnica w kościele p.w. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- Pokrywa chrzcielniczy w kościele p.w. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- Krucyfiks (XIX w.) w kościele p.w. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- Krucyfiks (2 poł. XVIII w.) w kościele p.w. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- Grupa rzeźbiarska: Archanioł Michał i dwa anioły w kościele p.w. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- Obraz św. Trójcy w kościele p.w. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- Obraz św. Stanisława Biskupa w kościele pw. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- Obraz Opłakiwanie Chrystusa w kościele pw. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- Obraz Ukrzyżowanie w kościele pw. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- Monstrancja (XIX w.) w kościele pw. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- Monstrancja (ok. poł. XIX w.) w kościele pw. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- Kielich mszalny (po 1740 r.) w kościele pw. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- Kielich mszalny (2 ćw. XVIII w.) w kościele pw. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- Relikwiarzyk w kościele pw. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- Lichtarz na paschał (XVIII w.) w kościele pw. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- Lichtarze (XVIII w.) w kościele pw. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- Lichtarze (XVIII/XIX w.) w kościele pw. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- Monstrancja (1719 r.) w kościele pw. św. Mikołaja w Gościcach;

- Kielich (ok. 1500 r.) w kościele pw. św. Mikołaja w Gościcach;
- Obraz wnetki (ok. 1600 r.) w kościele pw. św. Mikołaja w Gościcach;
- Figura św. Jana Nepomucena w kościele pw. św. Mikołaja w Gościcach;
- Rzeźba Matki Boskiej z Dzieciątkiem w kościele pw. św. Jerzego w Kamienicy;
- Krzyż przy kościele pw. św. Jerzego w Kamienicy;
- Ołtarz boczny pw. Zwiastowania NMP w kościele pw. św. Jerzego w Kamienicy;
- Tabernakulum w kościele p.w. św. Jerzego w Kamienicy;
- Ołtarz główny: obraz św. Jerzego w kościele pw. św. Jerzego w Kamienicy;
- Kazalnica w kościele pw. św. Jerzego w Kamienicy;
- Chrzcielnica w kościele pw. św. Jerzego w Kamienicy;
- Pokrywa chrzcielniczy w kościele pw. św. Jerzego w Kamienicy;
- Prospekt organowy w kościele pw. św. Jerzego w Kamienicy;
- Obraz Chrystus przy słupie w kościele pw. św. Jerzego w Kamienicy;
- Figura Chrystusa Zmartwychwstałego w kościele pw. św. Jerzego w Kamienicy;
- Krucyfik w kościele pw. św. Jerzego w Kamienicy;
- Relikwiarzyk św. Krzyża (1770 r.) w kościele pw. św. Jerzego w Kamienicy;
- Relikwiarzyk (2 poł. XVIII w.) w kościele pw. św. Jerzego w Kamienicy;
- Monstrancja (ok. 1700 r.) w kościele pw. św. Jerzego w Kamienicy;
- Monstrancja (przed 1687 r.) w kościele pw. św. Jerzego w Kamienicy;
- Kielich mszalny (2 poł. XVIII w.) w kościele pw. św. Jerzego w Kamienicy;
- Ampułki na wino i wodę w kościele pw. św. Jerzego w Kamienicy;
- Figura św. Jana Nepomucena przed kościołem pw. św. Jerzego w Kamienicy;
- Kielich (1693 r.) w kościele pw. św. Jerzego w Kamienicy;
- Obraz św. Jerzego (XIX w.) w kościele pw. św. Jerzego w Kamienicy;
- Ława kolatorska w kościele pw. św. Jerzego w Kamienicy;
- Rzeźba św. Mikołaja przy domu nr 8 w Kamienicy;
- Figura Matki Boskiej przy domu nr 62 przy domu nr 8 w Kamienicy;
- Ołtarz z obrazem Matki Boskiej Częstochowskiej w kaplicy św. Rocha w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Ołtarz w kaplicy Maltitzów w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Antependium ołtarza w kaplicy Maltitzów w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Chrzcielnica w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Wsporniki i zworniki sklepienia w kaplicy Matlitzów (I) w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Wspornik gurtu w I przęśle wschodnim między nawą główną i południową (I) w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Wspornik (I) w kaplicy Maltitzów w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Wspornik (II) w kaplicy Maltitzów w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Wspornik (III) w kaplicy Maltitzów w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Zwornik (IV) w kaplicy Maltitzów w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Zwornik (V) w kaplicy Maltitzów w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Zwornik (VI) w kaplicy Maltitzów w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Zwornik (VII) w kaplicy Maltitzów w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Zwornik (VIII) w kaplicy Maltitzów w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Zwornik (IX) w kaplicy Maltitzów w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Zwornik (X) w kaplicy Maltitzów w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Zwornik (XI) w kaplicy Maltitzów w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;

- Zwornik (XII) w kaplicy Maltitzów w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Zwornik (XIII) w kaplicy Maltitzów w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Zwornik (XIV) w kaplicy Maltitzów w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Zwornik (XV) w kaplicy Maltitzów w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Zwornik (XVI) w kaplicy Maltitzów w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Zwornik (XVII) w kaplicy Maltitzów w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Zwornik (XVIII) w kaplicy Maltitzów w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Obraz św. Otylia w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Obraz św. Jan Nepomucen przed Marią z Dzieciątkiem w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Obraz św. Alojzy Gonzagi w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Rama obrazu św. Alojzy Gonzagi w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Obraz św. Maria Magdalena przed krzyżem w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Epitafium ks. Franciszka Primera proboszcza paczkowskiego w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Obraz św. Rocha w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Obraz Wniebowzięcie Marii w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Figura Chrystusa jako Salvatora Mundi w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Figura aniołka na filarze nawy północnej w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Rzeźba św. Wawrzyńca w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Rzeźba Najświętszej Marii Panny z Dzieciątkiem w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Figura św. Anny koło ołtarza w kaplicy św. Rocha w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Figura św. Marii Magdaleny w kaplicy św. Rocha w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Figura św. Jana Nepomucena w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Nagrobek Jana Krzysztofa von Hohndorf (+1689) w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Nagrobek Rycerza Jana (zm.1613) w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Nagrobek Frantza von Maltitz (zm.1728) w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Płyta nagrobna rycerza z rodziny von Maltitz w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Tablica herbowa biskupa Andrzeja von Jerin w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Kartusz herbowy biskupa Andrzeja von Jerin w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Płyta z herbem biskupa Marcina Gertsmana w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Epitafium A.P. Fischera (zm.1653) w kościele p.w. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Epitafium Łazarza Hempla (zm.1549) i żony Doroty (zm.1564) w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;

- Płyty nagrobne pary małżeńskiej Kremerów w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Taca w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Monstrancja w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Lichtarze w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Lichtarze (I) w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Lichtarze (II) w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Lichtarze (III) w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Lichtarze (IV) w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Lichtarze (V) w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Kielich mszalny w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Kielich mszalny w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Kielich mszalny w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Kielich mszalny w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Puszka na komunikanty w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Paschał w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Komoda zakrystyjna - zamek w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Zamki i antaba w drzwiach do zakrystii w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Krata w kaplicy Maltitzów w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Portal do kaplicy św. Rocha w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Portal południowy kościoła pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Lavabo w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Kropielnice przyścienne w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Studnia w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Portal zachodni kościoła pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Drzwi do zakrystii w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Drzwi do skarbcza w zakrystii w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Komoda zakrystyjna w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Komoda zakrystyjna w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Taca w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Pucharki w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Pucharki w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Relikwiarze w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Polichromia dekoracyjna z inskrypcją na filarze nawy głównej w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Figura św. Jana Nepomucena (1724 r.) w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Empora Maltitzów (nieistniejąca) w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Medalion: płaskorzeźba - zrucenie św. Jana Nepomucena z mostu w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty w Paczkowie;
- Rzeźba św. Jana Nepomucena w niszy narożnika domu nr 11 w Rynku w Paczkowie;
- Rzeźba św. Jana Nepomucena na terenie plant miejskich u wylotu ul. Wojska Polskiego w Paczkowie;
- Rzeźba św. Jana Nepomucena w Paczkowie;
- Obraz wotywny z Chrystusem w Tłoczni Mistycznej w kościele pw. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie;
- Krucyfiks (XIX w.) w kościele pw. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie;

- Obraz Trójcy Świętej ze świętymi w kościele pw. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie;
- Obraz wotywny ze św. Rochem w kościele pw. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie;
- Obraz św. Tekla w kościele pw. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie;
- Chrzcielnica w kościele pw. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie;
- Obraz główny i fragmenty ołtarza gotyckiego w kościele pw. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie;
- Rzeźba głowa Chrystusa w kościele pw. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie;
- Lawaterz w kościele pw. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie;
- Lichtarze (koń. XVIII w.) w kościele pw. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie;
- Lichtarze (koń. XVIII w.) w kościele pw. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie;
- Lichtarz na paschał w kościele pw. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie;
- Pacyfikał (pocz. XIX w.) w kościele pw. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie;
- Pacyfikał (pocz. XIX w.) w kościele pw. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie;
- Monstrancja w kościele pw. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie;
- Puszka w kościele pw. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie;
- Kielich mszalny (XVIII w.) w kościele pw. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie;
- Kielich mszalny (ok. 1711 r.) w kościele pw. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie;
- Kielich (1501 r.) w kościele p.w. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie;
- Drzwi do skarbcza (do d. zakrystii) w kościele pw. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie;
- Rzeźba św. Jan Nepomucen we wnęce kapliczki przy domu nr 15 (ob. nr 16) w Ścibórzcu;
- Kapliczka przy domu nr 16 w Ścibórzcu;
- Bramka schodów w sieni w d. dworze w Ścibórzcu;
- Dekoracja sztukatorska w d. dworze w Ścibórzcu;
- Figura św. Katarzyny w kapliczce przy domu nr 101 w Trzeboszowicach;
- Figura św. Barbary w kapliczce przy domu nr 101 w Trzeboszowicach;
- Obraz św. Jadwigi w kościele pw. św. Jadwigi w Trzeboszowicach;
- Lichtarze (1 poł. XIX w.) w kościele pw. św. Jadwigi w Trzeboszowicach;
- Lichtarze (2 poł. XVIII w.) w kościele pw. św. Jadwigi w Trzeboszowicach;
- Lichtarze (XVIII/XIX w.) w kościele pw. św. Jadwigi w Trzeboszowicach;
- Figura Chrystusa u słupa w kościele pw. św. Jadwigi w Trzeboszowicach;
- Pająk w kościele pw. św. Jadwigi w Trzeboszowicach;
- Obraz Trójca Święta w ołtarzu głównym w kaplicy pw. św. Trójcy w Unikowicach;
- Obraz Opłakiwanie Chrystusa w ołtarzu głównym w kaplicy pw. św. Trójcy w Unikowicach;
- Obraz Wskreszenie Łazarza w kaplicy pw. św. Trójcy w Unikowicach;
- Plafon Koronacja NMP (koń. XVIII w.) w kaplicy pw. św. Trójcy w Unikowicach;
- Rzeźba św. Jan Chrzciciel w kaplicy pw. św. Trójcy w Unikowicach;
- Rzeźba Matka Boska w kaplicy pw. św. Trójcy w Unikowicach;
- Rzeźba św. Jan Nepomucen w kaplicy pw. św. Trójcy w Unikowicach;
- Rzeźba św. Antoni Padewski w kaplicy pw. św. Trójcy w Unikowicach;
- Obrazy: Droga Krzyżowa w kaplicy pw. św. Trójcy w Unikowicach;
- Świecznik ołtarzowy w kaplicy pw. św. Trójcy w Unikowicach;
- Plafon koronacja NMP (koń. XIX w.) w kaplicy pw. św. Trójcy w Unikowicach;
- Ołtarz główny w kaplicy pw. św. Trójcy w Unikowicach;
- Ołtarz główny Matki Boskiej w kościele pw. Matki Boskiej w Wilamowej;
- Ołtarz boczny św. Rodziny w kościele pw. Matki Boskiej w Wilamowej;
- Obraz św. Rodziny w ołtarzu bocznym św. Rodziny w kościele pw. Matki Boskiej w Wilamowej;
- Ołtarz boczny Matki Boskiej Bolesnej w kościele pw. Matki Boskiej w Wilamowej;
- Obraz Madonny z Dzieciątkiem w kościele pw. Matki Boskiej w Wilamowej;

- Kazalnica w kościele pw. Matki Boskiej w Wilamowej;
- Chrzcielnica w kościele pw. Matki Boskiej w Wilamowej;
- Pokrywa chrzcielniczy w kościele pw. Matki Boskiej w Wilamowej;
- Figura św. Rocha w kościele pw. Matki Boskiej w Wilamowej;
- Figura św. Zakonnika w kościele pw. Matki Boskiej w Wilamowej;
- Obraz Matki Boskiej (po 1846 r.) w kościele pw. Matki Boskiej w Wilamowej;
- Obraz Matka Boska ze świętymi w kościele pw. Matki Boskiej w Wilamowej;
- Obraz Złożenie do Grobu w kościele pw. Matki Boskiej w Wilamowej;
- Obraz św. Elżbieta w kościele pw. Matki Boskiej w Wilamowej;
- Krzyż ołtarzowy w kościele pw. Matki Boskiej w Wilamowej;
- Krucyfiks (XIX w.) w kościele pw. Matki Boskiej w Wilamowej;
- Krucyfiks (XIX w.) w kościele pw. Matki Boskiej w Wilamowej;
- Kapliczka przy drodze głównej Nysa – Paczków w granicach wsi Wilamowa;

III Zabytki archeologiczne

Na obszarze gminy występują najstarsze stanowiska z epoki kamienia w tym najwięcej 32 z okresu neolitu, prawdopodobnie 2 z mezolitu oraz 4 określone jako epoka kamienia. Tylko jedno z nich wpisane jest do rejestru zabytków. Siedem stanowisk określonych jest ogólnie jako pochodzące z epoki brązu i 12 o nieokreślonym okresie i epoce jako stanowiska pradziejowe.

W archeologii stosuje się często chronologię względną ustalającą kolejność występowania po sobie zjawisk kulturowych. I tak rozpoznano na obszarze gminy Paczków 10 stanowisk kultury łużyckiej (1200 p.n.e. – 400 p.n.e.), 39 kultury przeworskiej (150 p.n.e.-500 n.e.) oraz starsze z epoki neolitu w tym z okresu wczesnego 6 stanowisk kultury ceramiki wstęgowej rytej (5600 p.n.e.-4900 p.n.e.) i 2 osady kultury lendzielskiej z (5000 p.n.e.- 4000 p.n.e.), a także 3 stanowiska pucharów lejkowatych z okresu środkowego neolitu (3700 p.n.e.-3200 p.n.e.). Pozostałe stanowiska pochodzą z okresu wczesnego i późnego średniowiecza oraz z czasów nowożytnych.

Teren gminy Paczków został w całości przebadany w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). W archiwum zakładowym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu przechowywane są wyniki badań AZP z terenu gminy Paczków w postaci kart ewidencji stanowisk archeologicznych.

Program badawczo – konserwatorski Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP) realizowany jest od lat końca 70. XX w celu rozpoznania metodą badań powierzchniowych oraz za pomocą kwerend źródłowych stanowisk archeologicznych na terenie całego kraju oraz stworzenia bazy informacji o rozpoznanych stanowiskach archeologicznych.

Wyniki całościowo zrealizowanych badań stanowią podstawową bazę informacji o zasobach archeologicznych gminy Paczków, a więc liczbie, funkcji, wielkości oraz chronologii stanowisk archeologicznych i jest podstawą dla dalszych etapów badań – prac wykopaliskowych.

Wyniki badań AZP są podstawowym źródłem dla WUOZ w precyzowaniu wytycznych dla władz gminnych w zakresie ustalania stref ochrony konserwatorskich w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Ponadto są wyjściową dla wnioskowania o przeprowadzenie badań ratowniczych oraz nadzoru konserwatorskiego w przypadku planowanej inwestycji.

IV Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Na terenie gminy Paczków istnieje jedna placówka muzealna, poświęcona tematyce gazownictwa. Niezbędne jest stworzenie placówki związanej z historią i kulturą Paczkowa oraz regionu.

Muzea i Izby Pamięci są jednymi z najważniejszych elementów ochrony zabytków i kształtowania świadomości kulturowej społeczeństwa.

Zadaniem muzeów jest ochrona dziedzictwa, rozumiana jako inicjowanie i realizowanie badań naukowych, działań popularyzatorskich i edukacyjnych. Muzea powoływane są także m.in. do gromadzenia zbioru materiałów źródłowych do badań dziejów i kultury np. regionu bądź miasta. Prezentują dzieje kultury materialnej i artystycznej, jak również służą budowaniu lokalnej tożsamości i identyfikacji z regionem.

Utworzenie dużego muzeum prawdopodobnie przerasta obecnie finansowe możliwości gminy Paczków, jednak wskazane jest w niedalekiej przyszłości stworzenie miejsca, w którym pamiątki związane z historią mogłyby być gromadzone i prezentowane.

V Dziedzictwo niematerialne.

Dziedzictwo niematerialne odgrywa istotną rolę w jednoczeniu i określaniu kulturowej tożsamości grup społecznych. Odzwierciedla jej oczekiwania, które są wyrażane m.in. w formie języka, literatury, muzyki, tańca, obyczajów, ubioru. Wsie gminy Paczków zamieszkuje przede wszystkim ludność napływowa, istnieją jednak silne tradycje stanowiące o jej spójności kulturowej. Spośród wielu obrzędów do dnia dzisiejszego świętuje się ukończenie żniw- dożynki, topienie marzanny symbolizujące żegnanie zimy, czy andrzejki. Poza obrzędowością religijną istnieje współczesna forma trwania tradycji lokalnej, która wyraża się poprzez prezentowanie folkloru lokalnego na imprezach masowych, festiwalach i przeglądach. We wsiach gminy funkcjonują Koła Gospodyń Wiejskich, które za cel stawiają sobie kultywowanie tradycji, folkloru i wartości kultury ludowej, jaką jest muzyka i śpiew. Swoistym niematerialnym dziedzictwem kulturowym jest aktywny zespół śpiewaczy „Dziewiętliczanki”, kultywujący pieśni folkloru wiejskiego we wsi Dziewiętlice, analogiczne działania występują także we wsi Trzeboszowice, która podtrzymuje tradycje na różnych uroczystościach poprzez śpiew. Zwyczaje związane są przede wszystkim z obchodami świąt religijnych tj. Wielki Tydzień, majówki, Boże Ciało, Boże Narodzenie. Obowiązuje wtedy specjalny jadłospis i obrzędy. Wyjątkowy jadłospis obowiązuje także w okresie zabaw odpustowych i kiermaszy. Żywą tradycją są dożynki. Po zakończeniu prac polowych każda wieś, co roku organizuje swoje Święto Plonów. Wówczas w specyficzny sposób dekorowane są domostwa, płoty i ulice, głównie słomianymi kukłami i maszynami rolniczymi. Barwne korowody przedstawicieli poszczególnych podpaczkowskich sołectw prezentują efekty swojej kilkutygodniowej pracy - potężne wieńce dożynkowe. Organizowany jest konkurs na najpiękniejszy wieniec dożynkowy Gminy Paczków.

Zwyczaje te tworzą specyficzną przestrzeń kulturową, są niematerialnym dziedzictwem łączącym wspólnotę gminną.

źródło: <http://paczkow24.pl/fotorelacja-dozynki-gminne-2015>

5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Rejestr zabytków z terenu danego województwa prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków, a więc obiekty z terenu gminy Paczków ujęte są rejestrem zabytków woj. opolskiego prowadzonym przez Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. W rejestrze zabytków woj. opolskiego ujęto zarówno obiekty nieruchome, ruchome, jak i archeologiczne z terenu gminy Paczków. Obiekty, zespoły i założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków podlegają rygorom ochrony konserwatorskiej, wynikającym z *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz.U. z 2014 r. poz. 1446 ze zm.).

Zabytki te objęte są pełną ochroną konserwatorską. Oznacza to, iż wszelkie działania przy nich, a więc zarówno prace konserwatorskie, jak i badania naukowe, wymagają uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków (*Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, art. 36, p. 1 – 12).

Efektom objęcia obiektu ochroną konserwatorską w postaci wpisu do rejestru są skutki prawne. Wpis do rejestru jest m.in. podstawą do ubiegania się o dotację na prace konserwatorskie, restauratorskie czy budowlane przy zabytku ze środków publicznych, (*Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, art. 73 – 78).

Sposób i tryb wydawania pozwoleń na prace w zabytku reguluje Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 października 2015 r. sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych, a także innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. 2015, poz. 1789).

5.3.1. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

- Zabytkiem nieruchomym, w brzmieniu *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz.U. z 2014 r., poz. 1446 ze zm.), art. 3, poz. 1 – 2, określa się nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, będącą wytworem człowieka lub związaną z jego działalnością i stanowiącą świadectwo minionej epoki lub zdarzenia, której zachowanie ze względu na wartość historyczną, artystyczną bądź naukową leży w interesie społecznym.
- Rejestr zabytków nieruchomych z terenu woj. opolskiego prowadzi Opolski Wojewódzki Konserwator Zabytków.

Zabytek nieruchomy wpisywany jest do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy.

- W trybie określonym w w/w ustawie do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru zabytków, jak również nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku.
- Wpis do rejestru historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego lub historycznego zespołu budowlanego nie wyłącza możliwości wpisania do rejestru zabytków nieruchomych poszczególnych elementów wchodzących w skład tych układów lub zespołów.
- Wpisanie do rejestru zabytków ujawnia się w księdze wieczystej danej nieruchomości na wniosek Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, na podstawie decyzji o wpisie tego zabytku do rejestru.

W odniesieniu do zabytków nieruchomych ujętych w rejestrze ochronie podlega forma architektoniczna tego typu obiektów, w tym: bryła, kubatura, forma dachu, kompozycja elewacji wraz z detalem architektonicznym i stolarką oraz materiał budowlany, jak również funkcja obiektu, a wszelkie zmiany zależne są od pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Warunki ochrony:

1. zachowanie formy architektonicznej i oryginalnej substancji obiektu wpisanego do rejestru zabytków zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz obiektu;
2. zachowanie otoczenia obiektu zabytkowego zgodnie z historycznym przeznaczeniem. Obecnie rejestr zabytków nieruchomych woj. opolskiego obejmuje 95 obiekty zabytkowe oraz zespoły obiektów zabytkowych z terenu gminy Paczków (**patrz załącznik nr 1**), w tym:

- kościoły – 6
- ruiny kościołów – 1
- kaplice – 2
- układy urbanistyczne – 1
- architektura obronna - 1
- zespoły pałacowo - dworsko – parkowe - 5
- folwarki - 3
- parki - 3
- planty miejskie - 1
- budynki mieszkalne (kamienice, domy) – 64
- budynki użyteczności publicznej etc. - 3

5.3.2 Zabytki archeologiczne

Zabytkiem archeologicznym w brzmieniu w/w *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz.U. z 2014 r., poz. 1446 ze zm.), art. 3, poz. 4, określa się zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów. Na 121 stanowisk archeologicznych gminy Paczków jedynie 7 jest wpisanych do rejestru zabytków. Ponadto do rejestru zabytków nieruchomych woj. opolskiego wpisane zostały zespoły obiektów nieruchomych z elementami archeologicznymi – średniowieczny układ urbanistyczny, mury miejskie z basztami oraz planty miejskie w Paczkowie.

W myśl przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochroną konserwatorską objęte są wszystkie stanowiska archeologiczne zlokalizowane na obszarze gminy Paczków, tj. zarówno stanowiska rejestrowe jak i ewidencyjne.

Ponadto w celu ochrony stanowisk archeologicznych wyznaczono w mpzp strefy ochrony konserwatorskiej:

Strefa A ochrony konserwatorskiej.

W obrębie Gminy Paczków strefa A obejmuje miasto Paczków tj. obszar zabudowy miejskiej obejmujący średniowieczny układ urbanistyczny zamknięty murami miejskimi, wpisany do rejestru zabytków woj. opolskiego pod nr 37/49 z dnia 10.06.1949 r.. Jednocześnie jest to obszar stanowiska archeologicznego nr 1 – Stare miasto, na który składają się pradziejowe i średniowieczne nawarstwienia kulturowe. W całej tej strefie należy prowadzić wszelką działalność inwestycyjną, której konsekwencją są roboty ziemne, po uzgodnieniu z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i na podstawie wydanych pozwoleń konserwatorskich.

Strefa W i OW – ochrony archeologicznej

Wszelkie prace ziemne w obrębie wszystkich stanowisk archeologicznych muszą być powiązane z badaniami archeologicznymi prowadzonymi przez uprawnionych archeologów na koszt inwestora. O terminie rozpoczęcia i ich zakończenia a także o wyborze wykonawcy tych badań należy powiadomić Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we wniosku o wydanie pozwolenia konserwatorskiego na prace w zabytku i jego otoczeniu.

Na inwestorze ciąży ponadto obowiązek każdorazowego powiadamiania Opolskiego Konserwatora Zabytków o wszelkich nowych znaleziskach archeologicznych zgodnie z art. 32 ust. 1 oraz art. 33 ust. 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. W każdym takim przypadku należy niezwłocznie zabezpieczyć znalezisko a następnie przeprowadzić na koszt inwestora ratownicze badania archeologiczne celem zabezpieczenia i udokumentowania znalezisk.

Stanowiska naziemne – takie jak grodziska, cmentarzyska kurhanowe, pojedyncze kopce, czyli trwałe elementy krajobrazowe, nie mogą być zabudowywane, przeobrażane, niwelowane a wszelkie roboty ziemne prowadzone w ich strefach ochronnych są dopuszczalne po uzyskaniu pozwolenia konserwatorskiego. Również wszelkie prace porządkowe prowadzone w ich obrębie, tj. wycinka samosiejek, krzewów, usuwanie wiatrołomów może się odbywać tylko za pozwoleniem konserwatorskim.

Wszelkie pozostałe tzw. stanowiska płaskie mogą być objęte różnorodnymi pracami. Dotyczy to głównie terenów rolnych ,na których zlokalizowana jest zdecydowana większość tych stanowisk. Na tak zlokalizowanych stanowiskach archeologicznych użytkowanie rolnicze może być prowadzone bez przeszkód z wyłączeniem bardzo głębokiej orki.

Dla ochrony zabytków archeologicznych wytyczne wyróżniają 2 następujące strefy

- strefa „W” – ochrony archeologicznej
- strefa „OW” – obserwacji archeologicznej

Strefa „W” – ochrony archeologicznej

Jest obszar występowania pradziejowych i historycznych zwartych nawarstwień kulturowych oraz obiektów archeologicznych. Pokrywa się więc ta strefa ze zlokalizowanymi a więc i już znanymi stanowiskami archeologicznymi i ich strefami ochronnymi.

Strefa „OW”- obserwacji archeologicznej

Są to tereny i miejsca o dużym prawdopodobieństwie występowania dotąd jeszcze nie odkrytych znalezisk i stanowisk archeologicznych. W obrębie tej strefy wszelkie roboty ziemne winny być prowadzone pod nadzorem archeologicznym na koszt inwestora.

Stanowiska archeologiczne w gminie Paczków:

l.p.	Miejscowość	Nr obszaru AZP	Nr stanowiska	Funkcja	Kultura	Chronologia	Nr rejestru zabytków
1.	Dziewiętlice	95-29	1	śląd osadnictwa	-	neolit	
2.	Dziewiętlice	95-29	2	śląd osadnictwa punkt osadniczy	łużycka -	epoka brązu XIV-XV w.	
3.	Dziewiętlice	95-29	3	punkt osadniczy	-	późne średniowiecze	
4.	Dziewiętlice	95-29	4	śląd osadnictwa śląd osadnictwa punkt osadniczy	- przeworska ? -	późny okres lateński okres wpływów rzymskich ? XIII-XIV w.	
5.	Dziewiętlice	95-29	5	śląd osadnictwa	-	XIII-XIV w.	
6.	Dziewiętlice	95-29	6	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.	
7.	Dziewiętlice	95-29	7	śląd osadnictwa punkt osadniczy	- -	XIII w. XIV-XV w.	
8.	Dziewiętlice	95-29	8	skarb ?	-	IV-V w. n.e. ?	
9.	Dziewiętlice	95-29	9	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	- nowożytna -nowożytna	późne średniowiecze XVI w. XVII w.	
10.	Gościce	94-28	1	grodzisko	-	średniowiecze ?	
11.	Kamienica	94-28	1	śląd osadnictwa	-	neolit	
12.	Kamienica	94-28	2	śląd osadnictwa	-	późne średniowiecze	
13.	Kamienica	94-28	3	śląd osadnictwa	przeworska	III-IV w. n.e.	
14.	Kamienica	94-28	4	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	- - -	XI-XII w. późne średniowiecze XVI, XVII/XVIII w.	
15.	Kamienica	94-28	5	śląd osadnictwa	-	neolit	
16.	Kamienica	94-28	6	śląd osadnictwa	-	mezolit ?	
17.	Kamienica	94-28	7	śląd osadnictwa	-	neolit	
18.	Kamienica	94-28	8	punkt osadniczy	-	późne średniowiecze	
19.	Kamienica	94-28	9	śląd osadnictwa	-	pradzieje	
20.	Kamienica	94-28	10	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia	
21.	Kamienica	94-28	11	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	- -	neolit późne średn./ okres nowożytny	
22.	Kozielno	93-28	1	punkt osadniczy	przeworska	okres wpływów rzymskich	
23.	Kozielno	93-28	2	śląd osadnictwa punkt osadniczy	- -	pradzieje XV w.	
24.	Kozielno	93-28	3	punkt osadniczy osada	kult. puch. Lejkowatych	neolit faza C3-D	

				punkt osadniczy	przeworska -	XIV-XV w.	
25.	Kozielno	93-28	4	osada punkt osadniczy	przeworska -	faza C3-D XIV-XV w.	
26.	Kozielno	93-28	5	śląd osadnictwa - śląd osadnictwa punkt osadniczy	- - -	epoka kamienia pradzieje XI- XII w. XIV-XV w.	
27.	Kozielno	93-28	6	psada punkt osadniczy	przeworska -	faza C3-D XIV-XV w.	
28.	Kozielno	93-28	7	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	- -	pradzieje XIV-XV w.	
29.	Kozielno	93-28	8	osada śląd osadnictwa śląd osadnictwa	przeworska - -	faza C3-D XI- XII w. XIV-XV w.	
30.	Kozielno	93-28	9	śląd osadnictwa	przeworska		
31.	Paczków	93-28	1	stare miasto	-	późne średniowiecze i okres nowożytny	
32.	Paczków	93-28	2	grodzisko? lub zamek	-	średniowiecze	
33.	Paczków	93-28	3	śląd osadnictwa	-	neolit	
34.	Paczków	93-28	4	śląd osadnictwa	łużycka	III okres epoki brązu, późne średniowiecze XIV-XV w	
35.	Paczków	93-28	5	śląd osadnictwa	przeworska	okres wpływów. rzymskich	
36.	Paczków	93-28	6	śląd osadnictwa		neolit, późne średniowiecze	
37.	Paczków	93-28	7	grób	-	-	
38.	Paczków	93-28	8	osada, punkt osadniczy	wczes. śred, późne śred.	IX-X w. XIV-XV w.	
39.	Paczków	93-28	9	śląd osadnictwa punkt osadniczy	-	IX-X w. XIV-XV w.	
40.	Paczków	93-28	10	punkt osadniczy osada punkt osadniczy punkt osadniczy	łużycka, przeworska wczes. śred. późne śred.	halsztat faza C3-D IX-X w. XIV-XV w.	
41.	Paczków	93-28	11	punkt osadniczy osada punkt osadniczy	przeworska późne śred.	neolit, faza C3-D, XIV-XV w.	
42.	Paczków	93-28	12	śląd osadnictwa	-	neolit	
43.	Stary Paczków	94-28	1	punkt osadniczy cmentarzysko punkt osadniczy punkt osadniczy	kult. puch.lejk. łużycka przeworska -	neolit, - faza C3-D późne średniowiecze	
44.	Stary Paczków	94-28	2	grodzisko stożkowate	-	XIII(?)-XIV-XV w.	A-390/75
45.	Stary Paczków	94-28	3	punkt osadniczy	łużycka	V okres epoki brązu	
46.	Stary Paczków	94-28	4	śląd osadnictwa	-	neolit	
47.	Stary Paczków	94-28	5	punkt osadniczy	przeworska	okres wpływów rzymskich	
48.	Stary Paczków	94-28	6	punkt osadniczy osada punkt osadniczy	ceramiki wstęgowej rytej łużycka -	neolit III-V okres epoki brązu późne średniowiecze	
49.	Stary Paczków	94-28	7	punkt osadniczy	kult. cer. wstg. ryt.	neolit	

				punkt osadniczy osada punkt osadniczy	kultura lendzielska łużycka	neolit III-V okres epoki brązu późny okres wpływów rzymskich	
50.	Stary Paczków	94-28	8	punkt osadniczy śląd osadnictwa	kult. cer. wstg. ryt. przeworska	neolit późny okres wpływów rzymskich	
51.	Stary Paczków	94-28	9	punkt osadniczy punkt osadniczy	przeworska	późny okres wpływów rzymskich XIV-XV w.	
52.	Stary Paczków	94-28	10	punkt osadniczy	-	późne średniowiecze	
53.	Stary Paczków	94-28	11	śląd osadnictwa punkt osadniczy	- -	pradzieje późne średniowiecze	
54.	Stary Paczków	94-28	12	osada śląd osadnictwa	przeworska -	faza C3-D późne średniowiecze	
55.	Stary Paczków	94-28	13	śląd osadnictwa	-	neolit	
56.	Stary Paczków	94-28	14	śląd osadnictwa	-	XIV-XV w.	
57.	Stary Paczków	94-28	15	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	przeworska -	faza C3-D XIV-XV w.	
58.	Stary Paczków	94-28	16	osada	przeworska -	faza C3-D	
59.	Stary Paczków	94-28	17	osada śląd osadnictwa	przeworska -	faza C3-D okres nowożytny	
60.	Stary Paczków	94-28	18	osada	przeworska	faza C3-D	
61.	Stary Paczków	94-28	19	śląd osadnictwa osada punkt osadniczy	- - -	XII-1 poł. XIII w. XIV-XV w. XVI-XVII w.	
62.	Stary Paczków	94-28	20	punkt osadniczy	przeworska	faza C3-D	
63.	Ścibórz	94-29	1	osada punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy	kult. ceramiki wstęgowej kłutej łużycka	neolit, VI okres epoki brązu wczesne średniowiecze XIV-XV w.	
64.	Ścibórz	94-29	2	punkt osadniczy osada	-	mezolit późne średniowiecze	
65.	Ścibórz	94-29	3	grodzisko	-	XIII w.	
66.	Ścibórz	94-29	4	punkt osadniczy punkt osadniczy	kult. pucharów lejkowatych , przeworska	Neolit okres wpływ. Rzym.	
67.	Ścibórz	94-29	5	śląd osadnictwa punkt osadniczy punkt osadniczy	-	epoka kamienia XI-XIII w. XVI w.	
68.	Ścibórz	94-29	6	punkt osadniczy	-	późne średniowiecze	
69.	Ścibórz	94-29	7	punkt osadniczy punkt osadniczy	przeworska	późny okres wpływów rzymskich późne średniowiecze	
70.	Ścibórz	94-29	8	punkt osadniczy śląd osadnictwa	przeworska	okres wpływów rzymskich późne średniowiecze	
71.	Ścibórz	94-29	9	osada punkt osadniczy punkt osadniczy	lendzielska łużycka ?	neolit późne średniow.	A- 154/2013
72.	Ścibórz	94-29	10	śląd osadnictwa śląd osadnictwa śląd osadnictwa	- - -	pradzieje X- XII w. XIV-XV w.	
73.	Ścibórz	94-29	11	punkt osadniczy	- ceramiki	neolit	A-

				osada śląd osadnictwa	wstęgowej rytej przeworska -	późny okres wpływów rzymskich późne średniowiecze	155/2013
74.	Ścibórz	94-29	12	śląd osadnictwa punkt osadniczy punkt osadniczy	przeworska	okres wpływów rzymskich wczesne średniowiecze późne średniowiecze	
75.	Ścibórz	94-29	13	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	-	pradzieje późne średniowiecze	
76.	Ścibórz	94-29	14	punkt osadniczy	-	wczesne średniowiecze	
77.	Trzeboszowice			grodzisko ?	-	XV w. (?)	
78.	Trzeboszowice			śląd osadnictwa	-	neolit	
79.	Trzeboszowice			osada	-	neolit	
80.	Trzeboszowice			punkt osadniczy	przeworska	okres wpływów rzymskich	
81.	Trzeboszowice			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.	
82.	Trzeboszowice			śląd osadnictwa	-	XIV-XV w.	A- 157/2013
83.	Trzeboszowice			punkt osadniczy	-	epoka kamienia	A- 157/2013
84.	Trzeboszowice			osada	przeworska	późny okres wpływów rzymskich	A- 157/2013
85.	Trzeboszowice			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.	
86.	Trzeboszowice			punkt osadniczy	przeworska	faza C3-D	
87.	Trzeboszowice			-	-	pradzieje	
88.	Trzeboszowice			osada	przeworska	późny okres wpływów rzymskich	A- 158/2013
89.	Trzeboszowice			śląd osadnictwa	-	pradzieje	
90.	Trzeboszowice			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.	
91.	Trzeboszowice			osada	przeworska	wczesny okres wędrówek ludów	
92.	Trzeboszowice			śląd osadnictwa	-	XIV-XV w.	
93.	Trzeboszowice			punkt osadniczy	ceramiki wstęgowej rytej	neolit	
94.	Trzeboszowice			punkt osadniczy	-	IX-X w.	
95.	Trzeboszowice			śląd osadnictwa	-	XIV-XV w.	
96.	Trzeboszowice			punkt osadniczy	przeworska	faza C3-D	
97.	Trzeboszowice			śląd osadnictwa	-	XIV-XV w.	
98.	Trzeboszowice			śląd osadnictwa	-	X- XII w.	
99.	Trzeboszowice			punkt osadniczy	przeworska	późny okres wpływów rzymskich	
100.	Trzeboszowice			-	-	pradzieje	
101.	Trzeboszowice			punkt osadniczy	pucharów lejkowatych	neolit	
102.	Trzeboszowice			punkt osadniczy	przeworska	późny okres wpływów rzymskich	
103.	Trzeboszowice			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.	
104.	Trzeboszowice			-	-	pradzieje	
105.	Trzeboszowice			punkt osadniczy	-	XIV-XV w.	
106.	Trzeboszowice			punkt osadniczy	ceramiki wstęgowej kłutej	neolit	
107.	Trzeboszowice			śląd osadnictwa	przeworska	faza C3-D	
108.	Ujeździec	94-28	1	grodzisko domniemane	-	późne średniowiecze ?	
109.	Ujeździec	94-28	2	śląd osadnictwa	-	neolit	

110	Ujeździec	94-28	3	śląd osadnictwa osada punkt osadniczy śląd osadnictwa	-	neolit czes. średniowiecze późn. średniowiecze nowożytność	
111	Unikowice	94-28	1	śląd osadnictwa	-	neolit	
112	Unikowice	94-28	2	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.	
113	Unikowice	94-28	3	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.	
114	Wilamowa	94-29	1	punkt osadniczy osada	przeworska	neolit faza C3-D	
115	Wilamowa	94-29	2	osada śląd osadnictwa	przeworska	późny okres wpływów rzymskich-wcze. okr. węd. lud. , XIV-XV w.	
116	Wilamowa	94-29	3	osada	przeworska	późny okres wpływów rzymskich	
117	Wilamowa	94-29	4	punkt osadniczy punkt osadniczy	łużycka	neolit epoka brązu	
118	Wilamowa	94-29	5	śląd osadnictwa punkt osadniczy	przeworska wczes. średn.	faza C3-D X- XII w.	
119	Wilamowa	94-29	6	śląd osadnictwa punkt osadniczy	ceramiki wstęgowej rytej późn. średn.	neolit XIV-XV w.	
120	Wilamowa	94-29	7	śląd osadnictwa śląd osadnictwa	-	pradzieje XIV-XV w.	
121	Wilamowa	94-29	8	śląd osadnictwa	przeworska	faza C3-D	

5.3.3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków – załącznik nr 1.

Zabytkiem ruchomym w brzmieniu w/w *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz.U. z 2014 r., poz. 1446 ze zm.), art. 3, poz. 1 i 3, określa się rzecz ruchomą, jej część lub zespół nieruchomości, będącą wytworem człowieka lub związaną z jego działalnością i stanowiącą świadectwo minionej epoki lub zdarzenia, której zachowanie ze względu na wartość historyczną, artystyczną bądź naukową leży w interesie społecznym

Rejestr zabytków ruchomych z terenu woj. opolskiego prowadzi Opolski Wojewódzki Konserwator Zabytków.

Do rejestru zabytków ruchomych nie wpisuje się obiektów wpisanych do inwentarza muzeum oraz obiektów wchodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego.

Obecnie rejestr zabytków ruchomych woj. opolskiego obejmuje 18 obiektów ruchomych oraz zespołów obiektów ruchomych z terenu gminy Paczków wpisanych na podstawie 21 decyzji

Zasady prawne opieki i ochrony zabytków ruchomych.

Zabytki ruchome podlegają przepisom prawnym, zawartym w Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2014 r., poz.1446 ze zm.), zwaną dalej „ustawą”. Zasady ochrony i opieki nad zabytkami ruchomymi oraz finansowania prac konserwatorskich, określają w szczególności niżej wymienione przepisy ustawy:

- art. 5 dotyczy opieki nad zabytkiem sprawowanej przez jego właściciela lub posiadacza, polegającej między innymi na zapewnieniu warunków:

- 1) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 2) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 3) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

- na podstawie art. 28 ustawy, niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w art. 5 ustawy, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków, zawiadamia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
- 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
- 3) zmianie miejsca przechowywania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
- 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

- art. 22 ust. 3 ustawy określa zasady włączenia karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru zabytków do wojewódzkiej ewidencji, które może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

- zgodnie z art. 10 ustawy wpis do rejestru zabytków ruchomych może nastąpić na wniosek właściciela. Wojewódzki Konserwator Zabytków może wydać decyzję o wpisie zabytku do rejestru, z urzędu, w przypadku uzasadnionej obawy jego zniszczenia, uszkodzenia lub wywiezienia za granicę.

- na podstawie art. 36 ust. 1 pkt. 1 w/w Ustawy podejmowanie działań przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków wymaga uzyskania **pozwolenia** Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

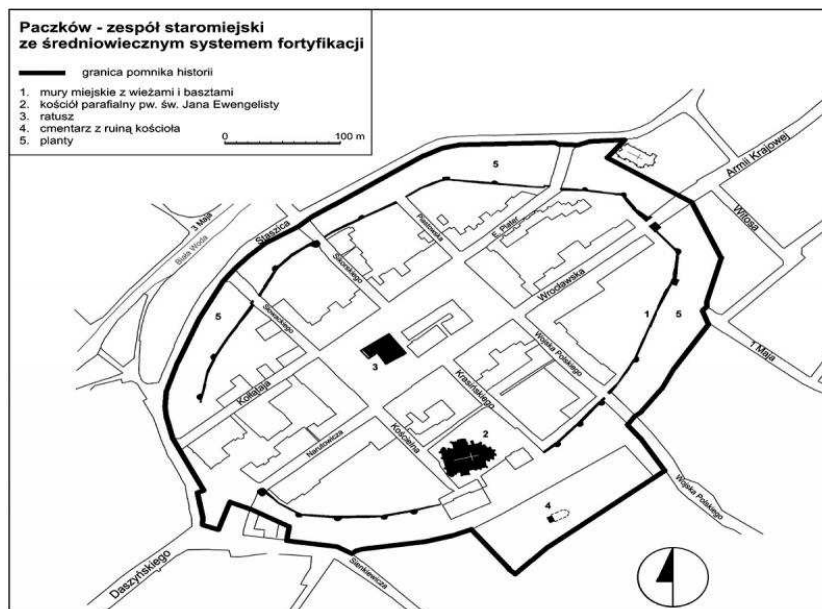
Pracami konserwatorskimi zgodnie z art. 37 ust. 3 cyt. ustawy oraz z § 13 ust. 1 Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 października 2015 r. sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych, a także innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. 2015, poz. 1789) mogą kierować dyplomowani konserwatorzy dzieł sztuki.

Zasady finansowania zabytków ruchomych.

W świetle obowiązujących przepisów Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami warunkiem uzyskania dotacji celowej na dofinansowanie prac konserwatorskich przy zabytku ruchomym jest jego wpis do rejestru zabytków. Dofinansowanie prac konserwatorskich przy zabytkach ruchomych wpisanych do rejestru, odbywa się w oparciu o kryteria wyszczególnione w Rozdziale 7 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie z nimi osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich przy tym zabytku. Ponadto art. 78 w/w rozdziału ustawy określa do jakiej wysokości może być dotacja celowa udzielona. Wniosek o dofinansowanie prac przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków należy złożyć w terminie do **28 lutego** roku, w którym mają być przeprowadzone prace, w oparciu o jego wzór, określony w Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 399).

5.3.4. Zabytki uznane za Pomnik Historii

Rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 22 października 2012 r. (Dz. U. 2012, poz. 1240) wpisano na listę pomników historii – Paczków – zespół staromiejski ze średniowiecznym systemem fortyfikacji.

Załącznik graficzny do Rozporządzenia Prezydenta RP z określeniem granic Pomnika Historii.

Pomnik historii jest szczególną, elitarną formą ochrony zabytków, którą objęte mogą zostać zarówno zabytki nieruchome wpisane do rejestru, jak i parki kulturowe, charakteryzujące się wyjątkowymi w skali kraju wartościami historycznymi, artystycznymi i naukowymi dla dziedzictwa kulturowego.

Zabytek wnioskowany o uznanie za Pomnik Historii powinien spełniać następujące kryteria:

- posiadać zachowaną pierwotną kompozycję przestrzenną bądź kompozycję nieznacznie przekształconą;
- być obiektem jednorodnym stylowo bądź obiektem o czytelnych i zharmonizowanych ze sobą nawarstwieniach;
- być obiektem odpowiednio wyeksponowanym w przestrzeni miejskiej lub krajobrazie oraz posiadać pierwotne relacje z otoczeniem;
- być dziełem wybitnych twórców;
- być obiektem dobrze zachowanym.

Rozporządzenie o uznaniu zabytku na Pomnik Historii wydaje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i dziedzictwa naukowego, po uzyskaniu opinii Rady Ochrony Zabytków. W treści rozporządzenia określa się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, jak również jego precyzyjne granice, a także zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

W uzasadnieniu uznano, że „mury Paczkowa należą do najlepiej zachowanych średniowiecznych obwarowań miejskich w Polsce. Mają niemalże pełny przebieg z wyjątkiem dwóch przerw i bogaty system elementów pionowych: wież bramnych i baszt. Unikalnym i wyróżniającym się elementem

umocnień miejskich Paczkowa jest inkastelowany kościół pod wezwaniem św. Jana Ewangelisty, jedna z najciekawszych świątyń obronnych w tej części Europy. Oprócz fortyfikacji Paczkowa, na szczególną uwagę zasługuje zachowany średniowieczny układ przestrzenny miasta wraz z historyczną parcelacją. Położenie Paczkowa oraz rola obronna, do jakiej miasto zostało powołane, sprawiły, że rozwój tego ośrodka na przestrzeni wieków przebiegał zdecydowanie wolniej niż innych śląskich miast. Wszelkie inne, oprócz obronnego, aspekty miastotwórcze nie okazały się na tyle silne, by zatrzeć cechy średniowiecznej twierdzy. Dzięki tej swoistej wielowiekowej stagnacji, Paczków jest jedynym zachowanym w takim stopniu organizmem miejskim na Śląsku.”

5.3.5 Zabytki objęte ochroną na mocy ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami ustalana jest, na podstawie w/w *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz.U. z 2014 r., poz. 1446 ze zm.), art. 18–2, przy sporządzaniu i aktualizowaniu koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego gmin oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, a także w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się przede wszystkim ochronę:

- zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków wraz z otoczeniem;
- zabytków nieruchomych ujętych w gminnej ewidencji zabytków;
- parków kulturowych.

W studium i planie określa się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej, wyznaczone zgodnie z metodą ustalania obszarów pod ochronę konserwatorską, opracowaną w przez Zespół Ekspertów Międzynarodowej Komisji d/s Rewaloryzacji Miast i Zespołów Staromiejskich w 1990 roku. Wyróżnia się następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

"A" - strefa pełnej ochrony, do bezwzględnego zachowania, obejmująca obszary o dobrze zachowanej historycznej strukturze przestrzennej.

"B" - strefa obejmująca obszar podlegający rygorom w zakresie utrzymania zasadniczych elementów rozplanowania oraz charakteru i skali zabudowy.

"K" - strefa ochrony krajobrazu związanego z zespołem zabytkowym.

"W" - strefa ochrony archeologicznej.

"E" - strefa ochrony ekspozycji, głównie przez wyznaczenie terenów wyłączonych spod zabudowy.

"OW" - strefa obserwacji archeologicznych

Obecnie brak jest obowiązującego całościowego planu zagospodarowania przestrzennego dla gminy Paczków. Obowiązuje natomiast jedynie miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Paczków (Uchwała nr XXX/181/04 z dnia 30 grudnia 2004 r.).

Zgodnie z wymogami ochrony zabytków w mpzp miasta Paczków ustalone zostały strefy ochrony konserwatorskiej:

„A” – strefa obejmująca ścisły obszar miejski wraz z otaczającymi go plantami miejskimi;

„B” – strefa obejmująca obszary przedmieść staromiejskich i obszary intensywnego rozwoju miasta w XIX w.;

„K” – strefa obejmująca obszar terenów zielonych przy ul. Jagiellońskiej wraz z parkiem, ul. Spacerową, teren cmentarza starego przy ul. Wojska Polskiego oraz teren cmentarza komunalnego przy ul. Zawadzkiego;

„W” – strefa obejmująca obszar domniemanego zamku;

„OW” – strefa obejmująca obszar staromiejski w granicach przyległych do obwarowań staromiejskich, pokrywający się ze strefą „A”.

„E” – strefa obejmująca ekspozycję panoramy zabytkowego układu miasta.

Dla stref tych wprowadzono odpowiednie obostrzenia, zgodne z brzmieniem Ustawy (art.18, p.2): określono rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywrócenia do jak najlepszego stanu, jak również ustalono ich przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniając opiekę nad zabytkami.

Ochrona zabytków w mpzp dla miasta Paczków zakłada również ochronę indywidualną obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów poddanych ochronie w mpzp, wpisanych jednocześnie do gminnej ewidencji zabytków.

W wykazie obiektów wpisanych do rejestru zabytków woj. opolskiego z terenu gminy Paczków załączonym do mpzp pominięto kilka następujących obiektów widniejących w rejestrze wg danych WUOZ Opole - stan na listopad 2009 r. (**porównaj załącznik nr 2**):

- planty miejskie (nr rej. 283/91 z dnia 10.01.1991 r.);
- park przy ul. Jagiellońskiej (nr rej. 2122/86 z dn.15.05.1986 r.; 179/88 z dn. 26.07.1988 r.);
- kamienica przy ul. Narutowicza 2 (nr rej. 1566/66 z dnia 17.08.1966 r.);
- kamienica przy ul. Narutowicza 8 (nr rej. 1565/66 z dnia 17.08.1966 r.);
- kamienica przy ul. Narutowicza 10 (nr rej. 1567/66 z dnia 17.08.1966 r.);
- kamienica przy ul. Narutowicza 16 (nr rej. 2361/96 z dnia 7.10.1996 r.);
- willa z parkiem przy ul. Pocztowej 19 (nr rej. 2323/93 z dnia 7.09.1993 r.);
- kamienica przy Rynku 50 (nr rej. 1560/66 z dnia 16.08.1966 r.);
- kamienica przy Rynku 52 (nr rej. 1561/66 z dnia 16.08.1966 r.);
- kamienica przy Rynku 55 (nr rej. 2197/89 z dnia 29.08.1989 r.).

Wykaz obiektów w rejestrze zabytków z terenu gm. Paczków powinien zostać uzupełniony w aktualizowanym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego o w/w obiekty (**wg załącznika nr 2**).

Dla obiektów tych wprowadzono obostrzenia, zgodne z brzmieniem ww. *Ustawy* (art. 18, p.2), polegające na wymogu uzyskiwania pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na wszelkie projektowane i realizowane działania przy zabytkach.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków – załącznik 3

Ewidencja zabytków, w brzmieniu w/w *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz.U. z 2014 r., poz. 1446 ze zm.), art. 21, jest podstawą dla sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Ewidencja zabytków jest uporządkowanym zbiorem opracowań, wykonywanym wg jednorodnych wzorców, stanowiącym podstawowe informacje o obiektach zabytkowych. Krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków prowadzi Generalny Konserwator Zabytków. Wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Natomiast gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków prowadzi wójt (burmistrz, prezydent miasta) danej gminy.

Zasady prowadzenia gminnej ewidencji zabytków (GEZ) określa *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz.U. z 2014 r., poz. 1446 ze zm.), art. 21; art. 22, poz. 4 oraz *Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem* (Dz. U. Nr 113, poz. 661)

Obecna gminna ewidencja zabytków gminy Paczków sporządzona została równoległe z Programem Opieki nad Zabytkami gminy Paczków na lata 2010 – 2013 jesienią 2009 roku. W zasób GEZ włączono obiekty nieruchome znajdujące się w rejestrze zabytków woj. opolskiego z terenu gminy Paczków, w dotychczasowej, wymagającej weryfikacji i znacznego rozszerzenia wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz obiekty nieruchome, nie ujęte dotąd żadną formą ochrony, a charakteryzujące się wartościami historycznymi, artystycznymi czy naukowymi, zasługującymi na ujęcie w ewidencji.

Na potrzeby GEZ gminy Paczków włączono również zewidencjonowane stanowiska archeologiczne z terenu gminy Paczków.

Na terenie gminy Paczków ewidencją objęto 594 zabytków nieruchomości oraz 121 stanowisk archeologicznych. Gminna Ewidencja Zabytków – w formie kart adresowych (również w wersji elektronicznej) przechowywana jest w Urzędzie Gminy Paczków.

Za kryteria decydujące o wpisie obiektu do ewidencji przyjęto:

- czas powstania – nie później niż lata 50 XX w.;
- stopień zachowania walorów zabytkowych;
- funkcję obiektu i wpływ jego formy na ogólny charakter zabudowy miejscowości;
- wartość historyczną, artystyczną i naukową.

Wizja terenowa prowadzona w październiku i listopadzie 2009 r. zweryfikowała zasób dotychczasowej wojewódzkiej ewidencji zabytków z terenu gminy Paczków, do której fiszki adresowe i karty ewidencyjne dostępne są w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Opolu.

W efekcie weryfikacji ustalono, iż rozbiórce bądź utracie wartości zabytkowych uległy następujące obiekty widniejące nadal w rejestrze zabytków woj. opolskiego:

1. Kamienica, Rynek 45 w Paczkowie;
2. Kamienica, ul. Słowackiego 1 w Paczkowie;
3. Kamienica, ul. Słowackiego 8 w Paczkowie;
4. Dawny zajazd, nr 10 w Ściborzu (utrata wartości).

Powyższe obiekty z powodu utraty wartości zabytkowych nie zostały włączone do gminnej ewidencji zabytków. Gmina winna ubiegać się o wykreślenie w/w obiektów z rejestru zabytków woj. opolskiego. Zadanie to określone w poprzednim Programie Opieki nad Zabytkami Gminy Paczków na lata 2010-2013 nie zostało zrealizowane i powinno być wykonane na obecnym etapie.

Ustalono również, iż rozbiórce bądź utracie wartości uległa część zabytków znajdujących się w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków. W związku z powyższym Gmina Paczków powinna zweryfikować obecną gminną ewidencję zabytków nieruchomości i ubiegać się o wykreślenie nieistniejących lub przekształconych z utratą wartości zabytkowych obiektów z wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Jednocześnie w trakcie weryfikacji terenowej wytypowano ponad 350 kolejnych obiektów i zespołów obiektów charakteryzujących się wartościami historycznymi, naukowymi lub artystycznymi, zasługujących na włączenie do aktualnego GEZ.

Gminna ewidencja zabytków nie jest dokumentem zamkniętym, winna być uzupełniana i weryfikowana. Jej zmiany nie wpływają na nieważność ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz gminnego programu opieki nad zabytkami. Ponadto powinna podlegać okresowej aktualizacji, polegającej m.in. na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących i gruntownie przebudowanych. Uzupełnienia wymagają również zmiany statusu prawnego: wpis do rejestru zabytków, ustanowienie parku kulturowego czy pomnika historii.

5.4. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Omówiony w pkt. 5.2 stan dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Paczków pozwala na wyłonienie najistotniejszych zabytków kształtujących krajobraz kulturowy gminy. O charakterze gminy i postrzeganiu jej przez turystów decyduje głównie oblicze kulturowe miasta. Jednakże w gminie Paczków tereny wiejskie posiadają wysokie walory krajobrazowe i cenne zabytki. Są to zarówno zabytki sakralne (kościół, kapliczki) jak i rezydencjonalne oraz ciekawe budownictwo zagrodowe i zabytki techniki.

Oblicze kulturowe Paczkowa określa głównie architektura zespołu staromiejskiego. Wyróżnikiem miasta jest obronna architektura średniowieczna z zachowanym pierścieniem murów miejskich z wieżami bramnymi i basztami łupinowymi oraz górującym nad nim, unikalnym kościołem obronnym. W uznaniu wysokiej wartości i wyjątkowości paczkowskiego zespołu staromiejskiego został wpisany na listę Pomników Historii.

Obiekty i obszary o najważniejszym znaczeniu dla gminy to:

- kościół parafialny pw. św. Jana Ewangelisty w Paczkowie
- zespół murów obronnych Paczkowa
- planty miejskie
- ratusz z wieżą
- zespół zabudowy rynku w Paczkowie
- zabudowa willowo-rezydencjonalna Paczkowa
- kościół pw. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie
- zespół dworsko-parkowy w Ujeźdźcu

- zespół dworsko-parkowy w Ściborzu
- zespół dworsko-folwarczny w Frydrychowie
- zespół dworsko-folwarczny w Lisich Kątach
- dom gminny w Starym Paczkowie
- układy ruralistyczne wsi Stary Paczków, Kamienica, Trzeboszowice z zabudową
- budownictwo przemysłowe

Opieka i pomoc gminy winna być ukierunkowana na wspieranie wszystkich działań związanych z konserwacją i promocją tych obiektów.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ.

Analiza SWOT – to diagnoza aktualnego stanu gminy poprzez wskazanie mocnych i słabych stron celem identyfikacji szans i zagrożeń (wyzwań), eliminacji nieprawidłowości i błędów.

Analiza ochrony dziedzictwa kulturowego na poziomie gminy obejmuje rozpoznanie jej mocnych i słabych stron (analiza wewnętrzna) oraz obecnych i przyszłych zmian w jej otoczeniu, czyli szans i zagrożeń (analiza zewnętrzna). Prezentowana poniżej procedura SWOT jest syntezą stanu dziedzictwa kulturowego oraz dających się zaobserwować tendencji w dziedzinie jego ochrony.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • ujęcie zespołu staromiejskiego Paczkowa wraz ze średniowiecznym systemem fortyfikacji na liście Pomników Historii • zróżnicowany i bogaty zasób dziedzictwa kulturowego • cenne zabytki architektury i sztuki • korzystna drogowa dostępność komunikacyjna • atrakcyjne położenie geograficzne na Przedgórzu Sudeckim, w sąsiedztwie ciekawych turystycznie miast (Nysa, Kłodzko, Ząbkowice Śląskie, Jawornik, Jesenik), położenie przygraniczne • walory przyrodnicze gminy • zwiększająca się świadomość ważności zasobów dziedzictwa kulturowego w promocji regionu • duża ilość zespołów dworsko parkowych • dobrze utrzymane zabytki sakralne • duża ilość tras turystycznych • możliwości rozwojowe wsi w oparciu walory zabytkowe, rolnictwo i agroturystykę • wzrost roli samorządu terytorialnego w działaniach na rzecz opieki nad zabytkami 	<ul style="list-style-type: none"> • zły stan architektury zabytkowej miasta Paczków, szczególnie kamienic • zły stan architektury rezydencjonalnej małe szanse otrzymania pomocy finansowej ze środków publicznych przez właścicieli prywatnych na utrzymanie zabytków • niewystarczające zainwestowanie środków (w tym unijnych i państwowych) w działania na rzecz poprawy stanu dziedzictwa kulturowego • brak planów zagospodarowania przestrzennego sołectw, doraźność planowania przestrzennego na poziomie gmin – plany tworzone dla wybranych terenów (zwłaszcza inwestycyjnych), • niewystarczająca ilość studiów wartości kulturowych gminy Paczków, • słaba estetyka wsi, • nieskuteczne działania promocyjne, • brak możliwości aktywnego rozwoju mieszkańców w dziedzinie kultury, • brak zaangażowania społeczeństwa w życie wsi • słaba świadomość ekologiczna

<ul style="list-style-type: none"> • środowisko naukowe i konserwatorskie zapewniające od strony kadrowej i technologicznej prawidłową realizację procesów konserwacji zabytków (nieodległa Nysa) • obecność w gminie ośrodka miejskiego (Paczków) 	<ul style="list-style-type: none"> • brak powiązania wysokości środków finansowych przeznaczanych na opiekę nad zabytkami z wielkością i wartością zasobu zabytkowego.
<p style="text-align: center;">SZANSE</p> <ul style="list-style-type: none"> • współpraca transgraniczna, • współfinansowanie z budżetu gminy prac przy obiektach zabytkowych, • fundusze Unii Europejskiej na poprawę zabytków i ich ochronę, • wzrost roli zabytku jako obiektu turystycznego, • uporządkowanie estetyki miejscowości, • rosnąca wiedza i świadomość władz lokalnych o wartości dziedzictwa kulturowego, • uporządkowanie polityki planistycznej • poprawa edukacji w dziedzinie zarządzania dziedzictwem kulturowym, • potencjał dziedzictwa kulturowego jako czynnika stymulującego rozwój turystyczny, • wzrost roli inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych w ochronie zabytków 	<p style="text-align: center;">ZAGROŻENIA</p> <ul style="list-style-type: none"> • niewykorzystanie potencjału regionu • brak planów zagospodarowania przestrzennego • brak dostatecznego oznakowania zabytków • bezrobocie • brak zaangażowania mieszkańców w sprawy wsi • niedostateczne zaangażowanie społeczne w opiekę nad zabytkami, • niedostatecznie rozwinięta edukacja na rzecz dziedzictwa kulturowego, • presja inwestycyjna na tereny o walorach kulturowych i przyrodniczo-kulturowych, • niewystarczająca promocja działań na rzecz ochrony, konserwacji i rewaloryzacji zabytków, • brak powszechnego zrozumienia potencjału społeczno-ekonomicznego dziedzictwa kulturowego • niskie wykształcenie • klęski żywiołowe

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Realizacja ustaleń i celów dotyczących ochrony zabytków z terenu gminy Paczków, zawartych w niniejszym programie, uzależniona jest od włączenia problematyki ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych gminy. W celu wypełnienia poniższych zadań należy:

- uznać wartość i znaczenie dziedzictwa kulturowego dla gminy;
- konsekwentnie planować i realizować działania samorządowe w zakresie ochrony zabytków;
- uwzględniać problematykę ochrony obiektów zabytkowych i dziedzictwa kulturowego w koncepcjach zagospodarowania przestrzennego gminy;
- uwzględniać uwarunkowania ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego, zabytków archeologicznych oraz uwarunkowania ochrony przyrody w planach rozwoju gminy;
- uwzględniać w planach zagospodarowania przestrzennego ochrony krajobrazu naturalnego związanej przestrzenią z założeniami urbanistycznymi, ruralistycznymi i architektonicznymi;

- wspierać projekty związane z opieką nad zabytkami i zagospodarowaniem obiektów zabytkowych;
- racjonalnie wykorzystywać gminne fundusze na prace ratownicze, konserwatorskie i dokumentacyjne oraz działania związane z opieką nad zabytkami.

7.1. Priorytety i kierunki działań gminnego programu opieki

Priorytet I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy:

- zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne;
- podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami;

Priorytet II: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego:

- zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego;
- rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy;
- ochrona układów ruralistycznych na obszarach wiejskich;

Priorytet III: Promocja, edukacja i dokumentacja walorów gminnego dziedzictwa kulturowego oraz badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego gminy:

- szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy;
- edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym;
- specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym;
- promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej;

7.2. Zadania gminnego programu opieki

Priorytet I Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy

1. Rewaloryzacja starego miasta w ramach średniowiecznych założeń w Paczkowie.

Stare miasto, ze względu na zachowanie średniowiecznego, niezmiennego układu urbanistycznego w obrębie pasu oryginalnych murów średniowiecznych, stanowi obecnie jeden z najbardziej wartościowych zespołów miejskich w skali całego historycznego Śląska, a także kraju. Sam zespół murów miejskich wraz z basztami łupinowymi oraz wieżami bramnymi jest obecnie jedynym zachowanym całościowo tego typu obiektem w skali regionu.

Wydarzenia historyczne oraz przewroty dotyczące miasto na przestrzeni wieków nie wpłynęły negatywnie na zachowanie substancji zabytkowej miasta. Zachowane jest średniowieczne rozplanowanie miasta wraz z układem komunikacyjnym w postaci przejazdów bramnych

(poszerzonym w XIX w. o wyloty ul. Wojska Polskiego oraz Słowackiego), zabudowa w obrębie historycznych kwartałów, dominanty i główne punkty miasta w postaci ratusza oraz kościoła p.w. św. Jana Ewangelisty, a także charakter historycznej zabudowy o określonych gabarytach.

Zwartość i spójność zabudowy starówki zakłócona jest jednak poprzez niezabudowane przestrzenie, szczególnie w obrębie ulic Słowackiego, Sikorskiego, Piastowskiej, Krasińskiego oraz Rynku. Elementem dysharmonizującym przestrzeń starego miasta są również zrealizowane po wojnie budynki, m.in. blok przy ul. Wrocławskiej czy niewielkie kubaturowo obiekty przy ul. Krasińskiego oraz Kościelnej, a także prowizoryczne stragany przy ul. Słowackiego i Kołłątaja czy „dziki” parking przy ul. Sikorskiego. Negatywne, z punktu ochrony zabytków oraz zachowania charakteru zabytkowego krajobrazu kulturowego, jest dopuszczanie do nieograniczonego ruchu samochodowego w obrębie staromiejskiego założenia.

Długofalowe działania przy rewitalizacji założenia przewidują:

- wykonanie badań archeologiczno – konserwatorskich;
- opracowanie koncepcji rewaloryzacji założenia starego miasta;
- eliminacja obiektów dysharmonizujących układ, wyburzenie zabudowy o niewielkiej wartości technicznej (w pierzei wschodniej ul. Wrocławskiej, w pierzei północnej ul. Krasińskiego, w pierzei południowej ul. Sikorskiego) oraz zagospodarowanie na skwery zieleni bądź wprowadzenie nowej zabudowy (o formach współczesnych, dostosowanej do charakteru miejsca i otaczającej zabudowy) wg wytycznych Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków;
- prace konserwatorskie przy ratuszu staromiejskim;
- rewaloryzacja płyty Rynku;
- prace konserwatorskie i restauratorskie przy najcenniejszych kamienicach w obrębie starego miasta, w pierwszej kolejności przy obiektach renesansowych;
- renowacja elewacji kamienic w obrębie starego miasta (przywrócenie oryginalnej kolorystyki tynków, prace konserwatorskie przy detalu architektonicznym, prace konserwatorskie przy zniszczonych stolarkach okiennych i drzwiowych, odtworzenie oryginalnych pokryć dachowych);
- ustalenie wytycznych dla nowej zabudowy oraz zabudowy pustych działek (przy ul. Kościelnej, Piastowskiej, Sikorskiego, Słowackiego, Kołłątaja, Krasińskiego i Rynku);
- określenie i ujednoczenie zasad w zakresie umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych;
- remont i ujednoczenie nawierzchni ulic, placów i chodników (kostka brukowa) oraz remont oświetlenia;
- wprowadzenie iluminacji najważniejszych obiektów – m.in. ratusza, kościoła p.w. św. Jana Ewangelisty, najcenniejszych kamienic (np. kamienic szczytowych nr 25, 35 i 36 przy Rynku) oraz murów miejskich wraz z wieżami bramnymi;
- uporządkowanie skwerów wokół murów miejskich wraz ze zmianą nawierzchni ścieżek wzdłuż murów;
- wprowadzenie funkcji związanych z obsługą ruchu turystycznego do obiektów należących do gminy, w tym m.in. do wież bramnych;
- wprowadzenie ograniczeń lub stopniowe wyeliminowanie ruchu samochodowego w obrębie starego miasta;
- wyeliminowanie parkingów z obszaru starego miasta i stworzenie miejsc postojowych w niewielkim oddaleniu od centrum.

2. Rewaloryzacja zespołu murów miejskich wraz z wieżami bramnymi w Paczkowie (połączona z rewaloryzacją starego miasta).

Zespół murów miejskich wraz z basztami łupinowymi oraz wieżami bramnymi jest obecnie jedynym zachowanym całościowo tego typu obiektem w skali regionu i stanowi jeden z najcenniejszych i najbardziej charakterystycznych elementów zabytkowych na terenie gminy. Walory zabytkowe i turystyczne tak murów z basztami, jak i przede wszystkich wież bramnych nie są jednak w tej chwili wystarczająco wykorzystywane, dodatkowo stan zachowania wież pogarsza się.

Działania przy rewitalizacji zespołu murów wraz z basztami i wieżami przewidują:

- przeprowadzenie badań archeologicznych w otoczeniu murów miejskich od strony plant miejskich w celu zbadania reliktywów zewnętrznego pierścienia murów, rozebranego w 1 poł. XIX w.)
- prace konserwatorskie przy murach miejskich, basztach oraz wieżach bramnych,
- wprowadzenie funkcji związanych z obsługą ruchu turystycznego do wież bramnych: informacji turystycznej wraz z muzeum miasta w wieży Wrocławskiej (jako najbliższej od strony miasta), punktów widokowych na wieży Kłodzkiej i Ząbkowickiej oraz galerii rzemiosła lub sztuki, sklepów z pamiątkami itp.

3. Ukończenie prac konserwatorskich przy ratuszu w Paczkowie.

Zgodnie z zaplanowanymi w *Lokalnym Programie Rewitalizacji* wytycznymi, należy ukończyć rozpoczęte prace konserwatorskie przy ratuszu, stanowiącym jeden z symboli miasta.

Działania konserwatorskie powinny skupiać wokół:

- oczyszczenia i zabezpieczenia kamiennego detalu architektonicznego elewacji;
- odnowy i zabezpieczenia tynków zewnętrznych z jednoczesnym odtworzeniem oryginalnej kolorystyki obiektu z XVI w.;
- zabezpieczenia i odnowy stolarki okiennej i drzwiowej.

4. Działania ochronne na terenie plant miejskich oraz parku przy ul. Jagiellońskiej w Paczkowie.

- prowadzenie bieżących prac pielęgnacyjnych roślinności w obrębie plant miejskich i parku;
- opracowanie ewidencji parków.

5. Rewaloryzacja cmentarza starego oraz ruiny kościoła cmentarnego.

- zabezpieczenie cmentarza przed możliwością dewastacji przez osoby postronne;
- usunięcie samosiewów i przeprowadzenie prac pielęgnacyjnych przy zieleni;
- przeprowadzenie prac konserwatorskich przy ruinach kościoła cmentarnego;
- podjęcie prac konserwatorskich przy pozostałościach płyt nagrobnych;
- włączenie miejscowej młodzieży szkolnej w akcję związaną z rewitalizacją cmentarza np. poprzez program „Ślady Przeszłości” w celu kreowania wrażliwości historycznej i zabytkowej oraz rozbudzania zainteresowania otaczającym krajobrazem kulturowym.

6. Podjęcie działań ochronnych oraz prac konserwatorskich przy przydrożnych i przydomowych kapliczkach, figurach i krzyżach z terenu gm. Paczków.

Na terenie gminy Paczków znajdują się liczne kapliczki, krzyże oraz figury świętych, pozostające świadectwem wielowiekowych tradycji kulturowych oraz religijnych dawnych i obecnych mieszkańców tutejszych miejscowości.

Część spośród kapliczek, będących obiektami kubaturowymi i zabytkami nieruchomymi, ujęta została ochroną w formie wpisu do rejestru zabytków nieruchomych lub gminnej ewidencji zabytków i włączona jest bądź niebawem zostanie do aktualizowanych i tworzonych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Część obiektów niekubaturowych podlega już ochronie na mocy wpisu do rejestru zabytków ruchomych. Pozostaje natomiast grupa obiektów nie ujęta dotąd żadną formą ochrony, a wykazująca wartości, których zachowanie leży w interesie społecznym.

Gmina winna:

- rozpoznać własność tego typu obiektów na terenie gminy;
- uwzględnić ochronę obiektów w aktualizowanych i tworzonych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego;
- pozyskać fundusze na odnowę tego typu obiektów

7. Rewaloryzacja zespołów dworsko-parkowych i folwarcznych w Ujeźdźcu, Ścibórze, Frydrychowie.

Należy wszcząć procedurę o wpisanie na *Listę preferencyjną parków i ogrodów zabytkowych dla Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej* parków w Ujeźdźcu, Frydrychowie i Ścibórze ujętych w rejestrze zabytków woj. opolskiego.

Ewentualne umieszczenie danego założenia parkowego lub ogrodowego na *Liście* stwarza możliwość ubiegania się o dofinansowanie z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW). Wniosek opiniowany przez WKZ w Opolu poprzedzony musi być opracowaniem i złożeniem przez właścicieli danego obiektu całościowego planu działań związanych z ratowaniem i odtworzeniem historycznego układu parku/ogrodu.

8. Zachowanie i ochrona zabytkowego układu i zabudowy wsi Stary Paczków.

Gmina Paczków winna podejmować starania o zachowanie i ochronę zabytkowego układu i charakterystycznej, zagrodowej zabudowy Starego Paczkowa, a także wspomóc prywatne inicjatywy dążące do tego samego celu.

Priorytetem powinno być dążenie do zachowania XIX-wiecznego wyglądu oraz ukształtowania poszczególnych zagród z charakterystycznymi domami szczytowymi i bramami wjazdowymi. Pracom budowlanym konserwatorskim należy poddać budynek dawnego zajazdu w Starym Paczkowie, szczególnie w zakresie remontu dachu.

9. Rewitalizacja obiektów przemysłowych na terenie Paczkowa.

Na terenie Paczkowa znajdują się ujęte w gminnej ewidencji zabytków zespoły obiektów przemysłowych, nieużytkowane a charakteryzujące się walorami zabytkowymi i cenne z punktu widzenia miejscowego krajobrazu kulturowego miasta np.:

- zespół stacji kolejowej w Paczkowie
- zespół zakładów Pollena przy ul. Pocztovej 4;
- młyny zbożowe przy ul. Młyńskiej 6, Moniuszki 4
- stacja uzdatniania wody, ul. Miraszewskiego 3 i Sienkiewicza
- zespół gazowni, ul. Pocztovej 6

- zespół dawnej fabryki przyrządów drewnianych, ul. Daszyńskiego 12-14
- zakłady mięsne, ul. Armii Krajowej 40

Gmina, mimo, iż nie jest właścicielem wymienionych obiektów winna włączyć się w działania mające znalezienie nowej funkcji użytkowej (kulturalna, turystyczna, edukacyjna, gospodarcza etc.), wprowadzonej z poszanowaniem zabytkowego charakteru zespołów.

10. Montaż zabezpieczeń antypożarowych i antywłamaniowych kościołów z terenu gminy.

Proponowane obiekty:

- kościół p.w. Jana Ewangelisty w Paczkowie;
- kościół p.w. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy w Paczkowie;
- kościół p.w. św. Jadwigi w Trzeboszowicach;
- kaplica w Unikowicach;
- kościół p.w. św. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach;
- kościół p.w. św. Mikołaja w Gościcach;
- kościół p.w. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie.

11. Utrzymanie w dobrym stanie zabytków stanowiących własność gminy Paczków (wpisanych do rejestru zabytków i ewidencji zabytków).

Gmina Paczków jest właścicielem bądź współwłaścicielem obiektów zabytkowych z terenu gminy ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Prowadzenie prac remontowych przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy powinno przebiegać zgodnie z zaleceniami konserwatorskimi. W pierwszej kolejności należy:

- stworzyć harmonogram niezbędnych prac przy obiektach zagrożonych i wymagających interwencji konserwatorskiej;
- przeprowadzać prace remontowe i konserwatorskie przy obiektach znajdujących się w złym stanie, a prezentujących znaczne wartości zabytkowe lub historyczne i walory architektoniczne.

12. Ochrona obiektów zabytkowych – nieużytkowanych z terenu gminy.

Na terenie gminy znajdują się obiekty zabytkowe, nie będące obecnie użytkowane. Brak użytkownika wiąże się z nieuchronnym pogorszeniem stanu technicznego obiektów, wynikającym z niepodejmowania bieżących prac remontowych i konserwatorskich, niebezpieczeństwem zawilgocenia czy dewastacji, a w konsekwencji z często nieodwracalnym ubytkiem lub całkowitą utratą wartości zabytkowych.

Gmina winna stworzyć listę takich obiektów oraz udostępniać tego typu informacje na ten temat np. na stronie internetowej w celu znalezienia użytkowników lub właścicieli dla zdegradowanych obiektów.

13. Tworzenie miejsc pracy związanych z zagospodarowywaniem i popularyzacją dziedzictwa kulturowego, szkolenie rzemieślników reprezentujących tzw „ginące zawody”.

14. Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach budownictwa wiejskiego i dworskiego oferujących wypoczynek oraz rozrywkę, związane z miejscową tradycją i kulturą.

Gmina powinna włączyć się w pomoc i propagowanie pozytywnych przykładów adaptacji obiektów zabytkowych, wykonywanych z poszanowaniem ich substancji zabytkowej. Tego typu działania stwarzają szansę na zabezpieczenie i uratowanie zaniedbanych lub zagrożonych obiektów o niewielkich walorach artystycznych, lecz charakterystycznych dla krajobrazu kulturowego gminy. Każdorazowe działania związane z odnową danego obiektu powinny być realizowane w poszanowaniu wartości substancji zabytkowej obiektu oraz wzorców i miejscowej tradycji budowlanej. Oznacza to, iż zachowany powinien być m.in. wygląd zewnętrzny obiektu, tj bryła, fasady wraz z podziałami, detalem architektonicznym, forma przekrycia dachu, jak również charakter ewentualnych budynków gospodarczych. Jednocześnie wskazane jest znalezienie nowych funkcji dla obiektów nieużytkowanych, jak stodoły, obory, chlewnie itp., co zabezpieczy je przed degradacją oraz podniesie walory estetyczne i użytkowe. Jednocześnie wpłynie to pozytywnie na społeczność lokalną oraz rozwój turystyki.

15. Utworzenie bądź pomoc w stworzeniu placówki muzealnej.

Na terenie gminy Paczków znajduje się obecnie zaledwie jedna placówka muzealna (Muzeum Gazownictwa). Niezbyt popularna, choć wartościowa tematyka, wokół której obraca się działalność wspomnianej instytucji, nie jest związana ściśle z dziedzictwem kulturowym gminy Paczków czy regionu.

Gmina winna zainicjować i zaangażować się w stworzenie placówki muzealnej, której działalność oraz projekty badawcze byłyby nieodłącznie związane z tematyką historii, kultury i tradycji Paczkowa i okolic. Proponowany zakres tematyki ewentualnej placówki:

- muzeum historii i kultury Paczkowa;
- muzeum dawnego biskupstwa wrocławskiego;
- muzeum cechów;
- warsztaty ginącego rzemiosła.

16. Stworzenie profesjonalnego Punktu Informacji Turystycznej.

Priorytet II Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego:

1. Wspieranie właścicieli obiektów ujętych w projektach *Lokalnego Programu Rewitalizacji* (m.in. Rewitalizacja Historycznego Centrum Miasta, Renowacja Zabytkowej Struktury Mieszkalno - Użytkowej).

Możliwość zrealizowania projektów ujętych w „Lokalnym Programie Rewitalizacji” zależna jest w znacznej części od właścicieli prywatnych, w posiadaniu których znajdują się tak poszczególne nieruchomości na terenie historycznego układu urbanistycznego Paczkowa od ich świadomości wartości krajobrazu kulturowego i sytuacji finansowej. Zadaniem Gminy, oprócz pomocy finansowej, jest wsparcie w zakresie fachowego poradnictwa, promocji i proponowaniu właściwych rozwiązań. Gmina, chcąc zapobiec masowej degradacji krajobrazu kulturowego, powinna zachęcać właścicieli poszczególnych obiektów zabytkowych do systematycznego przeprowadzania prac konserwatorskich i remontowych np. poprzez samorządowy system preferencji finansowych dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytków polegający na stworzeniu systemu ulg i zwolnień podatkowych lub dofinansowaniu do tego typu prac.

2. Organizacja systematycznych szkoleń urzędników w gminie w zakresie opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego.
3. Wpis do rejestru obiektów nieruchomych.

Gminna winna współpracować oraz uświadamiać właścicieli obiektów zabytkowych odnośnie wartości kulturowej ich własności. Należy również informować właścicieli o korzyściach i możliwościach płynących z objęcia obiektów zabytkowych ochroną prawną. Obiekty proponowane do wpisania do rejestru zabytków:

- Kamienica, Rynek 11 w Paczkowie;
- Wieża ciśnielnia, ul. Sienkiewicza 20 w Paczkowie;
- Stacja uzdatniania wody, ul. Miraszewskiego 3 w Paczkowie;
- Gmach szkoły, ul. Sienkiewicza 20 w Paczkowie;
- Kamienica, ul. Staszica 10 w Paczkowie;
- Kamienica, ul. Staszica 11 w Paczkowie;
- Gmach dawnego biskupiego domu starców, ul. Wojska Polskiego 21 w Paczkowie;
- Gmach ob. urzędu miasta i przedszkola, ul. Wojska Polskiego 43 w Paczkowie;
- Gmach szkoły, ul. Wojska Polskiego 45 w Paczkowie;
- Dawne prewentorium, ul. Chrobrego 1 w Paczkowie;
- Gmach szkoły, ul. Kołłątaja 9 w Paczkowie;
- Układ ruralistyczny Starego Paczkowa
- Zespół dworca kolejowego

4. Wykreślenie obiektów z rejestru zabytków.

Gmina winna zwrócić się do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z prośbą o wykreślenie z rejestru zabytków woj. opolskiego następujących nieistniejących obiektów:

1. Kamienica, Rynek 45 w Paczkowie (rozebrany);
2. Kamienica, ul. Słowackiego 1 w Paczkowie (rozebrany);
3. Kamienica, ul. Słowackiego 8 w Paczkowie (rozebrany);
4. Dawny zajazd, nr 10 w Ścibórze (utrata wartości).

5. Wykonanie kart ewidencyjnych (tzw kart białych) zabytków

Tego typu karty stanowią podstawową dokumentację danego zabytku, obejmującą takie zagadnienia, jak dane administracyjne i adresowe, rys historyczny, opis obiektu, fotografie oraz plany. Docelowo wykonane powinny zostać *Karty Ewidencyjne* dla wszystkich obiektów ujętych w rejestrze zabytków woj. opolskiego z terenu gminy Paczków oraz obiekty proponowane do wpisu do rejestru.

6. Sporządzenie i uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów wiejskich.

Sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów wiejskich jest niezbędne dla ochrony tak poszczególnych obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków, jak i dla ochrony całościowego krajobrazu kulturowego, a także kształtowania ładu przestrzennego.

Proponuje się uwzględnienie ochrony zabytkowych układów ulicznych wraz z zielenią wzdłuż osiowo przebiegających ciągów wodnych w Dziewiętlicach, Gościcach, Trzeboszowicach, Ujeźdźcu i Wilamowej.

8. Okresowe przeglądy stanu zachowania i zabezpieczeń obiektów zabytkowych zgodnie z *Gminnym planem ochrony zabytków Gminy Paczków na wypadek konfliktu*

9. Aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków oraz Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Paczków.

Gmina, po dwóch latach od sporządzenia Programu Opieki nad Zabytkami winna przedstawić sprawozdanie z realizacji programu. Przede wszystkim zaktualizować gminną ewidencję zabytków. Aktualizacja ta polegając ma na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących i gruntowanie przebudowanych (zmiana bryły budynku, układu i wielkości otworów okiennych, skucie wystroju elewacji itp.) oraz wprowadzeniu, w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, nowych obiektów, dotąd nie objętych ewidencją, a posiadających wartości zabytkowe, ważne dla kulturowej tożsamości regionu.

10 Współpraca z placówkami oświatowymi, stowarzyszeniami, organizacjami społecznymi, fundacjami, kościołami i innymi instytucjami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

11 Opracowanie studium widokowo – krajobrazowego obszaru gminy.

Tego typu studium ma na celu wskazanie obszarów wyłączonych z lokalizacji inwestycji agresywnych tj. wielkokubaturowych obiektów usługowych, przemysłowych, elektrowni wiatrowych etc.

12 Opracowanie katalogu form budownictwa regionalnego.

Tego typu opracowanie służyć powinno m.in. przy nowych realizacjach inwestorskich w strefach ochrony konserwatorskiej i historycznie ukształtowanych układach przestrzennych, jak również stanowić dokumentację badawczą na potrzeby wiedzy i ochrony tego typu zabudowy.

Priorytet III Promocja, edukacja i dokumentacja walorów gminnego dziedzictwa kulturowego oraz badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego gminy:

1. Rozpowszechnianie informacji o obiektach ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Udostępnienie i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków na oficjalnej stronie internetowej Urzędu Miejskiego.

2. Promocja dziedzictwa kulturowego z terenu gminy Paczków.

Gminna powinna aktywnie wspierać:

- tworzenie wydawnictw i informatorów propagujących zagadnienia związane z historią gminy oraz ochroną dóbr kultury;
- zamieszczanie i rozbudowywanie na oficjalnej stronie internetowej gminy informacji dotyczących historii poszczególnych miejscowości oraz dziejów ważniejszych obiektów zabytkowych, w tym przede wszystkim chronionych prawnie poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego;

- opracowanie mapy zabytków gminy, będącej przystępną i czytelną formą informacji wizualnej przeznaczonej dla mieszkańców i potencjalnych turystów;
- ulepszenie istniejących już szlaków turystycznych: „Poznać Gminę”, „Cyklotrasa L-J-O”, „Trasa krajowa nr 60”, „Trasa międzynarodowa nr R9”, „Dookoła Jeziora Otmuchowskiego”, „Dookoła Zalewu Paczkowskiego”, „Po Obniżeniu Otmuchowskim”, „Wzdłuż granicy polsko – czeskiej”, trasy rowerowej „Paczków - Złoty Stok - Kłodzko - Łądek Zdrój - Javornik – Paczków”, polegające na stworzeniu ujednoczonego systemu tablic informacyjnych dotyczących historii obiektów zabytkowych położonych na trasie szlaków oraz informacji na temat wartościowych obiektów zabytkowych mieszczących się w okolicy;
- wytyczenie i opracowanie nowych, tematycznych szlaków turystycznych, promujących historię i bogactwo kulturowe gminy, np.:

- szlak turystyczny/edukacyjny „Paczków – miasto średniowieczne” związany z początkami historii i powstawaniem miasta; szlak ten obejmowałby przede wszystkim obszar staromiejskiego układu miasta z murami obronnymi, basztami łupinowymi oraz wieżami bramnymi, kościołem p.w. św. Jana Ewangelisty oraz przestrzenią starówki z rynkiem; na trasie szlaku powinno znaleźć się również Muzeum Historii Miasta bądź lokalna Izba Pamięci oraz punkt informacji turystycznej; należy również rozważyć włączenie ewentualnie odkrytych i wyeksponowanych stanowisk archeologicznych związanych z początkami miasta;
- szlak turystyczny/edukacyjny „Paczków - miasto średniowieczne” związany z rozwojem miasta w okresie nowożytnym; trasa ta obejmowałaby przede wszystkim obszar staromiejskiego układu miasta i prowadziłaby szlakiem renesansowych kamienic z włączeniem ratusza, kościoła p.w. św. Jana Ewangelisty, murów obronnych z wieżą Kłodzką oraz ruiny kościoła cmentarnego; na trasie szlaku powinno znaleźć się również Muzeum Historii Miasta bądź lokalna Izba Pamięci oraz punkt informacji turystycznej;
- szlak najważniejszych obiektów zabytkowych z terenu Paczkowa;
- szlak turystyczny „Dawne Biskupstwo Wrocławskie”, stworzony np. z miastem Otmuchów i Nysą;
- szlak kapliczek, figur i krzyży przydrożnych oraz przydomowych z terenu gminy (obejmujący obiekty w Paczkowie, Dziewiętlicach, Gościcach, Kamienicy, Kozielnie, Lisich Kątach, Ścibórze, Starym Paczkowie, Trzeboszowicach, Ujeźdźcu, Unikowicach i Wilamowej).

3. Propagowanie wiedzy o dziedzictwie kulturowym wśród dzieci i młodzieży.

Gmina winna wspierać działania takie jak:

- propagowanie uczestnictwa szkół w ogólnopolskim projekcie „Ślady przeszłości. Młodzież adoptuje zabytki”, nadzorowanym przez Centrum Edukacji Obywatelskiej, jak również w innych konkursach związanych z wiedzą o zabytkach, organizowanych przez CEO oraz Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków.
- dofinansowanie szkolnych konkursów wiedzy o zabytkach gminy oraz wycieczek szkolnych, których celem jest poznawanie zabytków gminy;
- zachęcać szkoły do upowszechniania wiedzy i problematyki zabytków i dziedzictwa archeologicznego;
- włączyć się w organizację projektów edukacyjnych z zakresu ochrony zabytków i zabytkoznawstwa, w tym wolontariackich obozów archeologicznych czy praktyk studenckich związanych z konserwacją zabytków.

4. Propagowanie pośród lokalnej społeczności wiedzy na temat potrzeby ochrony dziedzictwa kulturowego, tradycji lokalnych i idei małych ojczyzn.

Gmina winna wspierać działania takie jak:

- propagowanie wiedzy na temat lokalnej specyfiki budowlanej i zachowania ciągłości tradycji oraz idei jej poszanowania;
- organizowanie spotkań pracowników służb konserwatorskich z miejscową społecznością;
- tworzenie ścieżek edukacyjnych w celu uświadomienia roli zabytków w krajobrazie kulturowym;
- współorganizowanie wszelkiego rodzaju wystaw poświęconych historii regionu oraz ochronie obiektów zabytkowych;
- ochrona i promocja lokalnej tradycji oraz poszanowanie dla technicznego i przemysłowego dziedzictwa gminy;
- organizowanie pikników rodzinnych z elementami tradycji lokalnej połączonych z wycieczkami turystycznymi z przewodnikiem w celu umożliwienia zapoznania się przez uczestników z zabytkami na co dzień niezauważanymi.
- powołanie lokalnego Muzeum bądź Izby Pamięci w celu edukacji na rzecz ochrony miejscowego dziedzictwa kulturowego.

5. Współpraca ze społecznością lokalną w zakresie promocji zabytków.

Gmina winna włączyć się w następujące działania:

- pozyskanie wśród mieszkańców gminy Społecznych Opiekunów Zabytków;
- pozyskiwanie wolontariuszy i osób chętnych do współpracy w zakresie promocji zabytków;
- wspieranie działalności lokalnych fundacji i stowarzyszeń pracujących na rzecz ochrony zabytków oraz pielęgnowania miejscowej tradycji i dziedzictwa kulturowego.

6. Promowanie tzw. dobrych praktyk

Gmina powinna włączyć się w realizowanie następujących działań:

- wspieranie organizacji szkoleń, warsztatów i konferencji poświęconych tematyce dziedzictwa kulturowego gminy i regionu oraz jej ochronie;
- organizacji szkoleń dla właścicieli oraz użytkowników obiektów zabytkowych w celu upowszechniania wiedzy o zabytkach oraz propagowania standardów w zakresie ochrony dziedzictwa, konkretnych rozwiązań konserwatorskich oraz możliwościach pozyskiwania funduszy na tego typu cele;
- promowanie wzorcowych realizacji z zakresu ochrony obiektów zabytkowych oraz zagospodarowania terenów i obszarów o cennych wartościach kulturowych;
- organizacji konkursów na najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego oraz najlepsze realizacje przy obiektach zabytkowych na terenie gminy.

7. Współdziałanie w imprezach ogólnopolskich i regionalnych promujących zabytki.

- uczestnictwo w obchodach Europejskich Dni Dziedzictwa, których koordynatorem w Polsce jest narodowy Instytut Dziedzictwa,
- włączenie się w obchody Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków.

8. Promocja wartości materialnych oraz niematerialnych dziedzictwa kulturowego, oraz zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości;
9. Ochrona i promocja odrębnych cech lokalnych, pielęgnacja tradycji oraz poszanowanie dla technicznego i przemysłowego dziedzictwa gminy.
10. Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych oraz miejsc związanych z kulturą i turystyką organizowanych w obiektach zabytkowych.
  - propagowanie pozytywnych przykładów adaptacji, wykonanych z poszanowaniem dla substancji zabytkowej;
  - propagowanie odnawiania zabytkowych obiektów zgodnie z wytycznymi konserwatorskimi i poszanowaniem substancji oryginalnej.
11. Budowa i promocja produktów turystycznych w oparciu o dziedzictwo kulturowe.

Na terenie gminy Paczków znajduje się jedno z najbardziej wyjątkowych i najlepiej zachowanych w skali regionu i kraju miast otoczonych niemal kompletnym zespołem murów obronnych z basztami i wieżami bramnymi. Wartość gminy podnoszą również wysokiej klasy zabytki tj. gotycki kościół p.w. św. Jana Ewangelisty, renesansowy ratusz paczkowski, zespół staromiejskich kamienic powstałych od XVI w., kościół p.w. Marii Magdaleny w Dziewiętlicach o średniowiecznej genezie, XV-wieczny kościół p.w. Wszystkich Świętych w Starym Paczkowie, ruina kościoła cmentarnego w Paczkowie, późnobarokowa kaplica w Unikowicach, założenie pałacowo – parkowe przy ul. Pocztowej 19 w Paczkowie, zespoły dworskie w Trzeboszowicach (XIX w.), Ujeźdźcu (XVI, XX w.), Lisich Kątach (XVI/XVII, XIX w.), Ścibórze (XIX w.), Ścibórze – przysiółek Frydrychów (XIX w.), XIX-wieczne folwarki w Paczkowie i Kozielnie, a także XIX-wieczne zabudowy wsi Stary Paczków, Wilamowa, Kamienica i Trzeboszowicach, jak również liczne przydrożne kapliczki i krzyże.

Wymienione obiekty i zespoły obiektów zabytkowych stanowić mogą, w połączeniu z naturalnymi walorami turystycznymi, jak bliskość gór oraz zbiorników wodnych, dużą atrakcję turystyczną nie tylko dla pasjonatów dziedzictwa kulturowego i zabytków.

Gmina powinna dążyć do dalszej promocji i upowszechniania pozytywnego i interesującego wizerunku swojego terenu i zasobów dziedzictwa kulturowego pod używanym, lecz niekoniecznie kojarzonym jeszcze z Paczkowem hasłem *Paczków – polskie Carcassonne*.

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zakłada się, że zadania określone w *Gminnym Programie* będą realizowane w wyniku następujących działań:

1. Wspólne działanie władz Gminy Paczków z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków oraz z właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych, przedstawicielami kościoła, organizacjami pozarządowymi i stowarzyszeniami regionalnymi, ośrodkami naukowymi;
2. Działania własne władz samorządowych:
  - a) prawne - np. uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów, które powinny być objęte ochroną konserwatorską;
  - b) finansowe - należyte utrzymywanie, wykonanie remontów i prac konserwatorskich przy obiektach

zabytkowych będących własnością gminy oraz poprzez dotacje, system ulg finansowych, nagrody, zachęty dla właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych;

c) programowe - realizacja projektów i programów regionalnych;

d) inne - działania stymulujące, promocyjne, edukacyjne itp.

3. Działania w ramach programów dofinansowywanych z funduszy Unii Europejskiej.

9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami, po zaopiniowaniu przez Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zostanie przedstawiony Radzie Gminy Paczków, w celu przyjęcia go uchwałą. Program został opracowany na okres czterech lat i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych aktów planowania. Z realizacji zadań *Gminnego Programu* co dwa lata Burmistrz Gminy zobowiązany jest do sporządzenia sprawozdań i przedstawienia ich Radzie Gminy. Następnie sprawozdania przekazywane powinny być do Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Ich wyniki powinny być wykorzystywane przy opracowywaniu, aktualizacji i realizacji wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami. Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio powinna odczuć efekty jego wdrażania. Dotyczy to nie tylko właścicieli i użytkowników obszarów i obiektów zabytkowych, ale również wszystkich mieszkańców, gdyż zachowane i należycie pielęgnowane dziedzictwo kulturowe wyróżnia obszar gminy i przesądza o jej atrakcyjności. Przyjęty przez Radę Gminy w formie uchwały *Gminny Program Opieki nad Zabytkami* jest elementem polityki samorządowej. Powinien służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących: inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Program wykorzystywany może być przez inne jednostki samorządu terytorialnego, środowiska badawcze i naukowe, właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, a także osoby zainteresowane kulturą i dziedzictwem kulturowym. Opracowanie i uchwalenie *Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami* nie powinno być traktowane jedynie jako realizacja przez gminę ustawowego zadania. Program służyć ma bowiem rozwojowi gminy poprzez dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, gospodarczych i edukacyjnych. Inne ważne cele *Gminnego Programu* wskazane przez ustawodawcę, jak określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe, czy tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, sprawiają, że program ten może pełnić ważną rolę społeczną, a jego konsekwentna realizacja stać się istotnym czynnikiem rozwoju gminy. Program powinien pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy. Współpraca środowisk samorządowych, konserwatorskich i lokalnych przy realizacji *Gminnego Programu* przynieść powinna wszystkim stronom wymierne korzyści: zachowanie dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń, polepszenie stanu obiektów zabytkowych, zwiększenie atrakcyjności przestrzeni publicznych i rozwój społeczno - gospodarczy. Kolejne sporządzane programy opieki winny uwzględniać pojawiające się nowe uwarunkowania prawne i administracyjne, zmieniające się warunki społeczne, gospodarcze i kulturowe, nowe kryteria oceny i aktualny stan zachowania zasobu oraz prowadzone okresowo oceny efektów wdrażania obowiązującego programu.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest zbiorem celów i zadań dla gminy jako terytorium administracyjnego, a nie wyłącznie dla władz samorządowych, a źródła finansowania nie odnoszą się wyłącznie do środków, którymi dysponować może samorząd.

Kwestie dofinansowania prac przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków reguluje *Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielenia dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków* (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 399).

Istnieje możliwość dofinansowania zadań z zakresu ochrony zabytków m.in. z budżetu państwa. Wsparcie finansowe pochodzi ze środków:

krajowych:

- dotacje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- dotacje wojewódzkie, powiatowe, gminne
- inne źródła m.in.: programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

zagranicznych:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych
- źródła poza unijne - Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG
- inne źródła

• Fundacji:

- Wspomaganie Wsi;
- Europejski Fundusz Rozwoju Wsi;
- Lokalne Projekty Kulturalne- program polsko- holenderski;
- European Cultural Foundation;

11. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTKÓW

Zgodnie z przywoływaną już wielokrotnie *Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, główny obowiązek dbania o stan zabytków, a tym samym ponoszenia nakładów na prace konserwatorskie, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych. Na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, określone w art. 5 powyższej ustawy, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. W art. 28 wskazano również dodatkowe obowiązki właścicieli i posiadaczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Na mocy art. 29 ust. 1 na wszystkich właścicielach i posiadaczach zabytków oraz przedmiotów o cechach zabytkowych spoczywa obowiązek udostępniania ich organom ochrony zabytków w celu przeprowadzenia badań. W ustawie z 2003 r. utrzymano także obowiązującą dotychczas zasadę, że obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zdaniem własnym (art. 71 ust.2). W corocznie uchwalanych budżetach Gminy Paczków uwzględniane są wydatki na ochronę dziedzictwa narodowego.

Na ochronę i konserwację zabytków wydano w latach **2012-2014** przeznaczono w sumie:
170 000,00 zł:

W roku **2012** udzielono dotacji na kwotę **70 000,00 zł**

1. Paczków Rynek 27-28 remont dachu	15 000,00
2. Paczków Rynek 31 remont dachu	25 000,00
3. Paczków Rynek 40 remont dachu i elewacji	10 000,00
4. Paczków Rynek 50 remont dachu	10 000,00
5. Paczków ul. Daszyńskiego 5 remont elewacji	10 000,00

W roku **2013** udzielono dotacji na kwotę **40 000,00 zł**

1. Paczków Rynek 29-30 remont dachu	9 000,00
2. Paczków Rynek 36 remont dachu i elewacji	22 000,00
3. Stary Paczków kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych remont części południowej elewacji kościoła	4 000,00
4. Ścibórz Pałac remont więźby dachowej i stropu	5 000,00

W roku **2014** udzielono dotacji na kwotę **60 000,00 zł**

1. Paczków Rynek 4 remont dachu i elewacji	11 700,00
2. Paczków Rynek 22-23remont dachu	15 000,00
3. Paczków kościół parafialny pw. Św. Jana Ewangelisty konserwacja ołtarza z kaplicy Maltitzów	20 000,00
4. Satry Paczków kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych konserwacja ołtarza	10 000,00
5. Kamienica kościół parafialny pw. Św. Jerzego konserwacja monstrancji	3 300,00

Bibliografia

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.;
2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
3. Ustawa z dnia 27 marca 2003 o planowaniu przestrzennym;
4. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane;
5. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 – Prawo ochrony środowiska;
6. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody;
7. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami;
8. Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej;
9. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie;
10. Ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach;
11. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach;
12. Ustawa z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej;
13. Ustawa z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych;
14. Ustawa z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym;
15. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 października 2015 r. sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych, a także innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. 2015, poz. 1789).
16. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661)
17. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (t.j. Dz. U. z 2014 r., poz. 399).
18. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153).
19. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1304)
20. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 19 kwietnia 2004 r. w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r. Nr 89, poz. 510).
21. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259).
22. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650).
23. Krajowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017
24. Katalog Zabytków Sztuki w Polsce, t. VII, z. 9.
25. T. Chrzanowski, M. Kornecki, Sztuka Śląska Opolskiego, Kraków 1975
26. T. Kozaczewski, Wiejskie kościoły parafialne XIII na Śląsku, Wrocław 1994
27. E. Molak, I. Raclawicki, Zapomniane zabytki, t.I, Opole 2008
28. Miasta Polskie w Tysiącleciu, Ossolineum 1967
29. Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, Warszawa 1883 r.
30. M. Jerczyński, S.Koziarski, 150 lat kolei na Śląsku, 1992

31. K. Dąbrowski, Paczków – szkice z dziejów miasta, Opole 1996
32. K. Dąbrowski, T. Chróścicki, Paczków, Przewodnik, Kraków 1967
33. R. Sękowski Zarys dziejów miasta Paczkowa, 1958
34. Triest, *Topographisches Handbuch von Oberschlesien*, Breslau 1865
- 35.J.G. Knie, *Alphabetisch-statistisch-topographische Uebersicht der Dörfer, Flecken, Städte und anderen Orte der Königl. Preuss. Provinz Schlesien*, Breslau 1845
36. <http://www.zabytek.gov.pl/Zabytek/szczegoly.php?ID=209>
36. <http://www.archiwum.paczkow.pl/o-paczkowie/historia-miasta>
37. <http://opolskie.regiopedia.pl/wiki/paczkow-historia-w-przedmiotach>

\

Wykaz obiektów zabytkowych z gminy Paczków
wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych woj. opolskiego

1.	Paczków	Gościce	kościół pw. św. Mikołaja		XVII, 1853	18/50 z 20.02.1950	wyciąg, potwierdzenie odbioru
2.	Paczków	Gościce	dom gminny		XIX	1667/66 z 23.09.1966	
3.	Paczków	Kamienica	kościół parafialny pw. św. Jerzego		1914	86/2009 z 24.03.2009	
4.	Paczków	Kamienica	mur kościelny z bramami		XVI	1680/66 z 26.09.1966	
5.	Paczków	Kamienica	dom nr 7	zagroda nr 7	XIX	1682/66 z 26.09.1966	
6.	Paczków	Kamienica	dom nr 27	zagroda nr 27	XIX	1683/66 z 26.09.1966	
7.	Paczków	Kamienica	dom nr 82	zagroda nr 82	XIX	1684/66 z 26.09.1966	
	Paczków	Kamienica	dom gminny nr 93, ob. poczta	dom gminny nr 93	XIX	1681/66 z 26.09.1966	
9.	Paczków	Kozielno	folwark nr 27		XIX	1687/66 z 26.09.1966	
10.	Paczków	Kozielno	dom nr 35		XIX	1688/66 z 26.09.1966	
11.	Paczków	Lisie Kąty	dwór i baszta z zabudowaniami (kaplica, gołębnik)		1600, 2 poł. XIX	935/64 z 3.06.1964	
12.	Paczków	Paczków	stare miasto w ramach średniowiecznych założeń			37/49 z 10.06.1949	wyciąg, potwierdzenie odbioru wyciągu
13.	Paczków	Paczków	kościół parafialny pw. św. Jana Ewangelisty	kościół pw. św. Jana Ewangelisty	1361-89, XV, XVI	17/50 z 22.05.1950	wyciąg, potwierdzenie odbioru decyzji
14.	Paczków	Paczków	ruina kościoła cmentarnego pw. św. Jana Ewangelisty	ruina kościoła cmentarnego	1604-1606	1116/66 z 5.02.1966	
15.	Paczków	Paczków	kaplica pw. św. Mikołaja		XIX	1536/66 z 12.08.1966	
16.	Paczków	Paczków	kościół zakonny Zgromadzenia Najświętszego Odkupiciela pw. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy		1902-1903	83/2009 z 28.02.2009	

17.	Paczków	Paczków	zespół murów miejskich z basztami: wieża Wrocławska, wieża Ząbkowicka, wieża Kłodzka		XIV-XVI, XIX	923/64 z 1.06.1964	
18.	Paczków	Paczków	planty miejskie		po 1846	283/91 z 10.01.1991	
19.	Paczków	Paczków	dom, ul. Armii Krajowej 3	dom, Armii Czerwonej 3	XIX	1562/66 z 16.08.1966	
20.	Paczków	Paczków	dom mieszkalny, ul. Daszyńskiego 5		4 ćw. XIX	2401/2000 z 27.11.2000	
21.	Paczków	Paczków	dom, ul. Daszyńskiego 36		XIX	1563/66 z 16.08.1966	
22.	Paczków	Paczków	willa, ul. Jagiellońska 6		ok. 1890	2122/86 z 15.05.1986	
23.	Paczków	Paczków	park, ul. Jagiellońska		ok. poł. XIX	2122/86 z 15.05.1986 179/88 z 26.07.1988	
24.	Paczków	Paczków	dom mieszkalny, ul. Kołłątaja 8		XIX/XX	2362/96 z 20.12.1996	
25.	Paczków	Paczków	dom, ul. Kościelna 11		XIX	1564/66 z 16.08.1966	
26.	Paczków	Paczków	dom, ul. Kościuszki 4		XIX	1571/66 z 17.08.1966	
27.	Paczków	Paczków	dom, ul. Narutowicza 2		XVII, XIX	1566/66 z 17.08.1966	
28.	Paczków	Paczków	dom, ul. Narutowicza 8		XVII, XIX	1565/66 z 16.08.1966	
29.	Paczków	Paczków	dom, ul. Narutowicza 10		XVIII-XIX	1567/66 z 17.08.1966	
30.	Paczków	Paczków	budynek mieszkalny, ul. Narutowicza 16			A-2361 z 7.10.1996	
31.	Paczków	Paczków	dom-kamienica, ul. Plater 2		XVIII	139/2010 z 29.12.2010	
32.	Paczków	Paczków	willa, ul. Pocztowa 19 z parkiem		XIX/XX	2323/93 z 7.09.1993	
33.	Paczków	Paczków	ratusz z wieżą ratuszową, Rynek 1		1550, 1821-2	924/64 z 2.06.1964	
34.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 3		XVII	1190/66 z 10.03.1966	
35.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 4		XVII, XIX	1537/66 z 12.08.1966	
36.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 5		XVII, XIX	1538/66 z 12.08.1966	

37.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 6		XVIII	431/58 z 8.10.1958	wyciąg, potwierdzenie odbioru wyciągu
38.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 7		XVIII - XIX	1539/66 z 12.08.1966	
39.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 8		XIX	1540/66 z 13.08.1966	
40.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 9			1541/66 z 13.08.1966	
41.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 10		XIX	1542/66 z 13.08.1966	
42.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 14		I poł. XIX	1543/66 z 13.08.1966	
43.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 15		XIX	1544/66 z 13.08.1966	
44.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 16		XIX	1545/66 z 13.08.1966	
45.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 17		XVIII/XIX	1546/66 z 13.08.1966	
46.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 18		XIX	1547/66 z 13.08.1966	
47.	Paczków	Paczków	budynek (kamienica), Rynek 19		pocz. XX	2404/2001 z 14.03.2001	
48.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 20		XVIII/XIX	741/64 z 17.03.1964	
49.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 22		XVIII	1191/66 z 10.03.1966	
50.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 23		XIX	1192/66 z 10.03.1966	
51.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 25		1600	925/64 z 2.06.1964	
52.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 27		XIX	1548/66 z 13.08.1966	
53.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 28		XIX	1549/66 z 13.08.1966	
54.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 29			1550/66 z 13.08.1966	
55.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 31		XIX	1551/66 z 13.08.1966	
56.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 33		XV/XVI, XIX	1552/66 z 13.08.1966	
57.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 35		1560	926/64 z 2.06.1964	
58.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 36		XVIII	1193/66 z 10.03.1966	
59.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 38		XIX	1553/66 z 16.08.1966	
60.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 39		XVI/XVII, XIX	1554/66 z 16.08.1966	
61.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 40		XVI/XVII, XIX	1555/66 z 16.08.1966	
62.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 43		XIX	1556/66 z 16.08.1966	

63.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 44		XIX	1557/66 z 16.08.1966	
64.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 48		XVIII	742/64 z 17.03.1964	
65.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 49		XVII, XIX	1559/66 z 16.08.1966	
66.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 50		XIX	1560/66 z 16.08.1966	
67.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 52		XIX	1561/66 z 16.08.1966	
68.	Paczków	Paczków	dom, Rynek 55		1870	2197/89 z 29.08.1989	
69.	Paczków	Paczków	dom, folwark (czworak, brama wjazdowa), ul. Sienkiewicza 6		XIX	1572/66 z 17.08.1966	
70.	Paczków	Paczków	dom, ul. Sienkiewicza 8		XIX	1568/66 z 17.08.1966	
71.	Paczków	Paczków	dom, ul. Słowackiego 1		XVIII/XIX	1569/66 z 17.08.1966	
72.	Paczków	Paczków	dom mieszkalny, ul. Słowackiego 8		XVIII	605/59 z 22.10.1959	Nie istnieje
73.	Paczków	Paczków	dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 4		I poł. XIX	1919/67 z 23.10.1967	
74.	Paczków	Paczków	dom mieszkalny, ul. Wojska Polskiego 17		I poł. XIX	1920/67 z 23.10.1967	
75.	Paczków	Paczków	dom, ul. Wojska Polskiego 23		XVIII	1194/66 z 10.03.1966	
76.	Paczków	Paczków	dom, ul. Wrocławska 6		XVIII/XIX	1570/66 z 17.08.1966	
77.	Paczków	Paczków	dom, ul. Wrocławska 10		poł. XIX	970/65 z 28.01.1966	
78.	Paczków	Paczków - Paczkówek	folwark		XIX	1701/66 z 27.09.1966	
79.	Paczków	Stary Paczków	kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych		XV, XIX	1123/66 z 8.02.1966	
80.	Paczków	Stary Paczków	dom gminy		XIX	1705/66 z 27.09.1966	
81.	Paczków	Ścibórz, przys. Frydrychów	dwór nr 68		1668	928/64 z 2.06.1964	
82.	Paczków	Ścibórz, przys. Frydrychów	zespół podworski: oficyna oraz pozostałości dawnego parku		pocz. XIX	2346/95 z 15.02.1995	

83.	Paczków	Ścibórz, przys. Frydrychów	zespół podworski: stajnia oraz pozostałości dawnego parku		pocz. XIX	2346/95 z 15.02.1995	
84.	Paczków	Ścibórz, przys. Frydrychów	park		XIX/XX	95/84 z 28.01.1984	
85.	Paczków	Ścibórz, przys. Frydrychów	dawny zajazd		XIX	1706/66 z 28.09.1966	
86.	Paczków	Trzeboszowice	Kościół pw. św. Jadwigi			235/2015 z 2015	
87.	Paczków	Trzeboszowice	dwór		1800	1026/65 z 21.05.1965	
88.	Paczków	Ujeździec	kościół parafialny pw. św. Katarzyny			112/2010 z 18.03.2010	
89.	Paczków	Ujeździec	dwór z zabudowaniami: dwór		XVI, XIX	1027/65 z 9.06.1965	
90.	Paczków	Ujeździec	Dwór z zabudowaniami: oficyna		pocz. XIX	1027/65 z 9.06.1965	
91.	Paczków	Ujeździec	dwór z zabudowaniami: spichlerz		1 poł. XIX	1027/65 z 9.06.1965	
92.	Paczków	Ujeździec	park		2 poł. XIX	96/84 z 28.01.1984	
93.	Paczków	Unikowice	kaplica		1774	1710/66 z 28.09.1966	
94.	Paczków	Unikowice	dom nr 39		XVIII/XIX	1711/66 z 28.09.1966	
95.	Paczków	Wilamowa	Kościół pw. MB Szkaplerznej			220/2014 z 16.09.2014	
96.	Paczków	Wilamowa	dom nr 12		XIX	1713/66 z 28.09.1966	
97.	Paczków	Wilamowa	dom nr 16/17 (dwa domy)		XIX	1714/66 z 28.09.1966	
98.	Paczków	Wilamowa	dom nr 36/37 (dwa domy)		XIX	1715/66 z 28.09.1966	
99.	Paczków	Wilamowa	dom nr 39		XIX	1716/66 z 28.09.1966	

Wykaz obiektów zabytkowych z gminy Paczków

ujętych w ewidencji zabytków

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Adres
1.	Paczków	układ urbanistyczny starego miasta w ramach założenia średniowiecznego	
2.	Paczków	zespół murów miejskich z basztami łupinowymi	
3.	Paczków	wieża bramna Wrocławska (d. Dolna) w obrębie murów miejskich	u wylotu ul. Wrocławskiej
4.	Paczków	wieża bramna Kłodzka (d. Górna) w zespole murów miejskich	u wylotu ul. Narutowicza
5.	Paczków	wieża bramna Ząbkowicka (d. Łazienna) w zespole murów miejskich	u wylotu ul. Sikorskiego
6.	Paczków	planty miejskie	wokół staromiejskiego układu urbanistycznego
7.	Paczków	park	ul. Jagiellońska
8.	Paczków	kościół parafialny pw. św. Jana Ewangelisty	ul. Kościelna
9.	Paczków	kościół pw. MB Nieustającej Pomocy (d. kościół ewangelicki)	ul. Staszica
10.	Paczków	ruina kościoła cmentarnego (d. kościoła parafialnego)	ul. Wojska Polskiego
11.	Paczków	kaplica pw. św. Mikołaja (ob. zbór)	ul. Armii Krajowej 23
12.	Paczków	kaplica - dzwonnica	ul. Robotnicza
13.	Paczków	kaplica	ul. Zawadzkiego
14.	Paczków	cmentarz komunalny	ul. Zawadzkiego
15.	Paczków	dawny cmentarz parafialny	Wojska Polskiego 18
16.	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Armii Krajowej 1
17.	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 2
18.	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 3
19.	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 5
20.	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 6
21.	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 7
22.	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 11
23.	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 12
24.	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 13
25.	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 14
26.	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 16
27.	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 17
28.	Paczków	kamienica	ul. Armii Krajowej 20
29.	Paczków	budynek mieszkalny	ul. Armii Krajowej 21
30.	Paczków	willa	ul. Armii Krajowej 28
31.	Paczków	willa	ul. Armii Krajowej 30
32.	Paczków	willa	ul. Armii Krajowej 32
33.	Paczków	budynek zakładu kamieniarskiego	ul. Armii Krajowej 31a
34.	Paczków	willa	ul. Armii Krajowej 34
35.	Paczków	dom	ul. Armii Krajowej 35
36.	Paczków	dom w zagrodzie	ul. Armii Krajowej 37
37.	Paczków	budynek mieszkalny (d. budynek biurowy zakładów)	ul. Armii Krajowej 40

38.	Paczków	budynek zakładów mięsnych	ul. Armii Krajowej 40
39.	Paczków	budynek pomocniczy przy zakładach mięsnych	ul. Armii Krajowej 40
40.	Paczków	dom	ul. Armii Krajowej 42
41.	Paczków	prewentorium	ul. Chrobrego 1
42.	Paczków	kamienica	ul. Daszyńskiego 1
43.	Paczków	kamienica	ul. Daszyńskiego 3
44.	Paczków	kamienica	ul. Daszyńskiego 4
45.	Paczków	kamienica	ul. Daszyńskiego 5
46.	Paczków	kamienica	ul. Daszyńskiego 6
47.	Paczków	zespół dawnych zakładów przemysłowych przyrządów drewnianych Augusta Schneidera	ul. Daszyńskiego 12/14
48.	Paczków	kamienica	ul. Daszyńskiego 16
49.	Paczków	dom	ul. Daszyńskiego 17
50.	Paczków	dom	ul. Daszyńskiego 20
51.	Paczków	dom z oborą	ul. Daszyńskiego 21
52.	Paczków	dom	ul. Daszyńskiego 22
53.	Paczków	dom	ul. Daszyńskiego 23
54.	Paczków	dom	ul. Daszyńskiego 24
55.	Paczków	dom w zagrodzie	ul. Daszyńskiego 26
56.	Paczków	obora w zespole zagrody	ul. Daszyńskiego 26
57.	Paczków	dom	ul. Daszyńskiego 28
58.	Paczków	dawna stodoła	ul. Daszyńskiego 32
59.	Paczków	dom	ul. Daszyńskiego 33
60.	Paczków	dom	ul. Daszyńskiego 36
61.	Paczków	kamienica	ul. Daszyńskiego 40
62.	Paczków	dom szeregowy	ul. Dąbrowskiego
63.	Paczków	dom	ul. Dąbrowskiego
64.	Paczków	dom	ul. Dąbrowskiego 22
65.	Paczków	dom	ul. Górską 2
66.	Paczków	willa	ul. Jagiellońska 2 (d.6)
67.	Paczków	dworzec PKP	ul. Dworcowa
68.	Paczków	dom	ul. Kolejowa 3
69.	Paczków	kamienica	ul. Kołtąja 2
70.	Paczków	kamienica	ul. Kołtąja 4
71.	Paczków	kamienica	ul. Kołtąja 8
72.	Paczków	gmach szkoły	ul. Kołtąja 9
73.	Paczków	kamienica	ul. Kołtąja 10/12
74.	Paczków	willa	ul. Kopernika 3
75.	Paczków	dom	ul. Kopernika 6
76.	Paczków	dom	ul. Kopernika 8
77.	Paczków	dom	ul. Kopernika 10
78.	Paczków	willa	ul. Kopernika 12
79.	Paczków	willa	ul. Kopernika 14
80.	Paczków	willa	ul. Kopernika 16
81.	Paczków	dom	ul. Kopernika 20
82.	Paczków	dom	ul. Kopernika 22
83.	Paczków	dom	ul. Kopernika 24
84.	Paczków	dom	ul. Kopernika 28
85.	Paczków	dom	ul. Kopernika 32
86.	Paczków	kamienica	ul. Kościelna 2
87.	Paczków	kamienica	ul. Kościelna 3
88.	Paczków	kamienica	ul. Kościelna 4
89.	Paczków	kamienica	ul. Kościelna 5
90.	Paczków	kamienica	ul. Kościelna 7
91.	Paczków	kamienica	ul. Kościelna 9

92.	Paczków	dom	ul. Kościelna 11
93.	Paczków	plebania	ul. Kościelna 13
94.	Paczków	dom	ul. Kościuszki 2
95.	Paczków	dom w zespole folwarku	ul. Kościuszki 4
96.	Paczków	dom	ul. Kościuszki 5
97.	Paczków	dom	ul. Kościuszki 7
98.	Paczków	dom	ul. Kościuszki 8
99.	Paczków	dom	ul. Kościuszki 10
100.	Paczków	dom	ul. Kościuszki 12/14/16
101.	Paczków	willa	ul. Kościuszki 18
102.	Paczków	dom (w d. zagrodzie)	ul. Kościuszki 19
103.	Paczków	dom w zagrodzie	ul. Kościuszki 26
104.	Paczków	kamienica	ul. Krasińskiego 1
105.	Paczków	kamienica	ul. Krasińskiego 2
106.	Paczków	kamienica	ul. Krasińskiego 3
107.	Paczków	willa	ul. 1 Maja 1
108.	Paczków	willa	ul. 1 Maja 3
109.	Paczków	willa	ul. 1 Maja 5
110.	Paczków	willa	ul. 1 Maja 12
111.	Paczków	dom	ul. Mickiewicza 2/4
112.	Paczków	dom	ul. Mickiewicza 6/8
113.	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 9
114.	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 14
115.	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 15
116.	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 17
117.	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 18
118.	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 19
119.	Paczków	dom	ul. Mickiewicza 20
120.	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 21
121.	Paczków	dom szeregowy	ul. Mickiewicza 23-37
122.	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 24
123.	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 26
124.	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 28
125.	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 30
126.	Paczków	kamienica	ul. Mickiewicza 32/34
127.	Paczków	willa	ul. Mickiewicza 36/38
128.	Paczków	dom szeregowy	ul. Mickiewicza 41-51
129.	Paczków	dom	ul. Mickiewicza 53/55
130.	Paczków	dom	ul. Mickiewicza 57
131.	Paczków	dom	ul. Miraszewskiego 2
132.	Paczków	stacja uzdatniania wody	ul. Miraszewskiego 3
133.	Paczków	dom w zagrodzie	ul. Młyńska 2
134.	Paczków	dom	ul. Młyńska 3
135.	Paczków	willa	ul. Młyńska 4
136.	Paczków	dawny młyn/pomieszczenia gospodarcze	ul. Młyńska 4
137.	Paczków	dom	ul. Młyńska 5
138.	Paczków	młyn zbożowy	ul. Młyńska 6
139.	Paczków	dom	ul. Młyńska 13
140.	Paczków	dom z zagrodą	ul. Młyńska 21
141.	Paczków	budynek przedszkola	ul. Młyńska 29
142.	Paczków	dom	ul. Moniuszki 2
143.	Paczków	dawny młyn	ul. Moniuszki 4
144.	Paczków	willa	ul. Moniuszki 9
145.	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 1
146.	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 2

147.	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 3
148.	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 4
149.	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 5
150.	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 6
151.	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 7
152.	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 8
153.	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 9
154.	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 10
155.	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 11
156.	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 12
157.	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 13
158.	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 14
159.	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 15
160.	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 16
161.	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 17
162.	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 18
163.	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 19
164.	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 20
165.	Paczków	kamienica	ul. Narutowicza 21
166.	Paczków	willa	ul. Okrzei 1
167.	Paczków	willa	ul. Okrzei 2
168.	Paczków	willa	ul. Okrzei 3
169.	Paczków	willa	ul. Okrzei 4
170.	Paczków	willa	ul. Okrzei 5
171.	Paczków	willa	ul. Okrzei 6/8
172.	Paczków	willa	ul. Okrzei 7-9
173.	Paczków	willa	ul. Okrzei 10
174.	Paczków	kamienica	ul. Piastowska 1
175.	Paczków	kamienica	ul. Piastowska 4
176.	Paczków	kamienica	ul. Plater 1
177.	Paczków	kamienica	ul. Plater 7
178.	Paczków	kamienica	ul. Plater 11
179.	Paczków	kamienica	ul. Plater 13
180.	Paczków	kamienica	ul. Plater 15
181.	Paczków	kamienica	ul. Pocztowa 1
182.	Paczków	dom	ul. Pocztowa 2
183.	Paczków	zespół zabudowań zakładów Pollena	ul. Pocztowa 4
184.	Paczków	budynek biurowy w ob. Muzeum Gazownictwa	ul. Pocztowa 6
185.	Paczków	budynek aparatuwni, piecowni i przedpiecowni w ob. Muzeum Gazownictwa	ul. Pocztowa 6
186.	Paczków	willa	ul. Pocztowa 9
187.	Paczków	willa	ul. Pocztowa 11
188.	Paczków	willa	ul. Pocztowa 13
189.	Paczków	willa	ul. Pocztowa 15
190.	Paczków	willa z parkiem	ul. Pocztowa 19
191.	Paczków	willa	ul. Polna 13
192.	Paczków	dom	ul. Poniatowskiego 1
193.	Paczków	dom	ul. Poniatowskiego 8
194.	Paczków	dom	ul. Poniatowskiego 10
195.	Kamienica (d. Paczków)	dom w zespole folwarku	ul. (d. Robotnicza 1) 1a
196.	Kamienica (d. Paczków)	dawne wozownie - stodoły w zespole folwarku	ul. (d. Robotnicza 1) 1a
197.	Kamienica (d. Paczków)	gołębnik	ul. (d. Robotnicza 1) 1b

198.	Kamienica (d. Paczków)	dawne obory - chlewnie w zespole folwarku	ul. (d. Robotnicza 1) 1c
199.	Kamienica (d. Paczków)	dawne stodoły	ul. (d. Robotnicza 1) 1b
200.	Paczków	willa	ul. Robotnicza 8
201.	Paczków	dom w zagrodzie	ul. Robotnicza 8a
202.	Paczków	obora w zespole zagrody	ul. Robotnicza 8a
203.	Paczków	dom	ul. Robotnicza 10
204.	Paczków	dom	ul. Robotnicza 12
205.	Paczków	dom	ul. Robotnicza 14
206.	Paczków	dom (d. zajazd)	ul. Robotnicza 21
207.	Paczków	ratusz	Rynek 1
208.	Paczków	kamienica	Rynek 2
209.	Paczków	kamienica	Rynek 3
210.	Paczków	kamienica	Rynek 4
211.	Paczków	kamienica	Rynek 5
212.	Paczków	kamienica	Rynek 6
213.	Paczków	kamienica	Rynek 7
214.	Paczków	kamienica	Rynek 8
215.	Paczków	kamienica	Rynek 9
216.	Paczków	kamienica	Rynek 10
217.	Paczków	kamienica	Rynek 11
218.	Paczków	kamienica	Rynek 12
219.	Paczków	kamienica	Rynek 13
220.	Paczków	kamienica	Rynek 14
221.	Paczków	kamienica	Rynek 15
222.	Paczków	kamienica	Rynek 16
223.	Paczków	kamienica	Rynek 17
224.	Paczków	kamienica	Rynek 18
225.	Paczków	kamienica	Rynek 19
226.	Paczków	kamienica	Rynek 20
227.	Paczków	kamienica	Rynek 21
228.	Paczków	kamienica	Rynek 22
229.	Paczków	kamienica	Rynek 23
230.	Paczków	kamienica	Rynek 24
231.	Paczków	kamienica	Rynek 25
232.	Paczków	kamienica	Rynek 26
233.	Paczków	kamienica	Rynek 27
234.	Paczków	kamienica	Rynek 28
235.	Paczków	kamienica	Rynek 29
236.	Paczków	kamienica	Rynek 30
237.	Paczków	kamienica	Rynek 31
238.	Paczków	kamienica	Rynek 32
239.	Paczków	kamienica	Rynek 33
240.	Paczków	kamienica	Rynek 34
241.	Paczków	kamienica	Rynek 35
242.	Paczków	kamienica	Rynek 36
243.	Paczków	kamienica	Rynek 38
244.	Paczków	kamienica	Rynek 39
245.	Paczków	kamienica	Rynek 40
246.	Paczków	kamienica	Rynek 41
247.	Paczków	kamienica	Rynek 42
248.	Paczków	kamienica	Rynek 43
249.	Paczków	kamienica	Rynek 44

250.	Paczków	kamienica	Rynek 47
251.	Paczków	kamienica	Rynek 48
252.	Paczków	kamienica	Rynek 49
253.	Paczków	kamienica	Rynek 50
254.	Paczków	kamienica	Rynek 51
255.	Paczków	kamienica	Rynek 52
256.	Paczków	kamienica	Rynek 53
257.	Paczków	kamienica	Rynek 54
258.	Paczków	kamienica	Rynek 55a-c
259.	Paczków	kamienica	ul. Sienkiewicza 1
260.	Paczków	dom	ul. Sienkiewicza 2
261.	Paczków	kamienica	ul. Sienkiewicza 2b
262.	Paczków	kamienica	ul. Sienkiewicza 2c
263.	Paczków	dom	ul. Sienkiewicza 3
264.	Paczków	dom w zespole folwarku (d. czworak?)	ul. Sienkiewicza 6
265.	Paczków	dom w zespole folwarku	ul. Sienkiewicza 6a
266.	Paczków	dom	ul. Sienkiewicza 7
267.	Paczków	dom	ul. Sienkiewicza 8
268.	Paczków	dom	ul. Sienkiewicza 10
269.	Paczków	willa	ul. Sienkiewicza 16
270.	Paczków	dom	ul. Sienkiewicza 17
271.	Paczków	budynek biurowy zakładów Pollena	ul. Sienkiewicza 18
272.	Paczków	wieża ciśnień	ul. Sienkiewicza 20
273.	Paczków	dom	ul. Sienkiewicza 19
274.	Paczków	dawna stodoła/budynek gospodarczy	ul. Sienkiewicza 19
275.	Paczków	gmach szkoły (d. Królewskie Preparandium)	ul. Sienkiewicza 22
276.	Paczków	willa	ul. Sienkiewicza 23
277.	Paczków	willa	ul. Sienkiewicza 25
278.	Paczków	dom	ul. Sienkiewicza 29
279.	Paczków	kamienica	ul. Sikorskiego 1
280.	Paczków	kamienica	ul. Sikorskiego 2
281.	Paczków	kamienica	ul. Sikorskiego 12
282.	Paczków	dawna remiza strażacka	ul. Sikorskiego 14
283.	Paczków	kamienica	ul. Słowackiego 2
284.	Paczków	kamienica	ul. Słowackiego 7
285.	Paczków	gmach szpitala	ul. Staszica 3
286.	Paczków	kamienica	ul. Staszica 4
287.	Paczków	kamienica	ul. Staszica 5
288.	Paczków	kamienica	ul. Staszica 6
289.	Paczków	dom	ul. Staszica 7
290.	Paczków	dom	ul. Staszica 8
291.	Paczków	dom	ul. Staszica 9
292.	Paczków	kamienica	ul. Staszica 10
293.	Paczków	kamienica	ul. Staszica 11
294.	Paczków	kamienica	ul. Staszica 12
295.	Paczków	kamienica	ul. Staszica 14
296.	Paczków	kamienica	ul. Staszica 15
297.	Paczków	kamienica	ul. Staszica 18
298.	Paczków	kamienica	ul. Staszica 19
299.	Paczków	kamienica	ul. Staszica 20
300.	Paczków	willa	ul. Staszica 21
301.	Paczków	kamienica	ul. Staszica 22
302.	Paczków	dom	ul. Staszica 23
303.	Paczków	willa	ul. Staszica 24
304.	Paczków	willa	ul. Staszica 25

305.	Paczków	dom	ul. Staszica 26
306.	Paczków	willa	ul. Staszica 27
307.	Paczków	dom w zagrodzie	ul. Staszica 29
308.	Paczków	dom w zagrodzie	ul. Staszica 29a
309.	Paczków	kamienica	ul. Staszica 30
310.	Paczków	willa	ul. Witosa 2
311.	Paczków	dom	ul. Witosa 4
312.	Paczków	dom	ul. Okrzei 13
313.	Paczków	kamienica	ul. Wojska Polskiego 4
314.	Paczków	kamienica	ul. Wojska Polskiego 17
315.	Paczków	kamienica	ul. Wojska Polskiego 20
316.	Paczków	d. biskupi dom starców	ul. Wojska Polskiego 21
317.	Paczków	dom (tzw. Dom Kata)	ul. Wojska Polskiego 23
318.	Paczków	dom	ul. Wojska Polskiego 25
319.	Paczków	dom	ul. Wojska Polskiego 29
320.	Paczków	willa	ul. Wojska Polskiego 31
321.	Paczków	willa	ul. Wojska Polskiego 32
322.	Paczków	willa	ul. Wojska Polskiego 32a
323.	Paczków	willa	ul. Wojska Polskiego 33
324.	Paczków	budynek Domu Dziecka	ul. Wojska Polskiego 34
325.	Paczków	willa	ul. Wojska Polskiego 35
326.	Paczków	willa	ul. Wojska Polskiego 37
327.	Paczków	willa	ul. Wojska Polskiego 39
328.	Paczków	gmach urzędu miasta	ul. Wojska Polskiego 43
329.	Paczków	gmach szkoły	ul. Wojska Polskiego 45
330.	Paczków	kamienica	ul. Wrocławska 6
331.	Paczków	kamienica	ul. Wrocławska 8
332.	Paczków	kamienica	ul. Wrocławska 9
333.	Paczków	kamienica	ul. Wrocławska 10
334.	Paczków	kamienica	ul. Wrocławska 12
335.	Paczków	willa	ul. Zawadzkiego 2
336.	Paczków	willa	ul. Zawadzkiego 4
337.	Paczków	willa	ul. Zawadzkiego 5
338.	Paczków	willa	ul. Zawadzkiego 9
339.	Paczków	willa	ul. Zawadzkiego 10
340.	Paczków	willa	ul. Zawadzkiego 12-14
341.	Paczków	dom	ul. Zawadzkiego 15
342.	Paczków	willa	ul. Zawadzkiego 17
343.	Paczków	willa	ul. Zawadzkiego 21
344.	Paczków	dom	ul. Żeromskiego 1
345.	Dziewiętlice	dom	26
346.	Dziewiętlice	kościół pw św. Marii Magdaleny	usytuowany w centralnej części wsi
347.	Dziewiętlice	kapliczka I	zlokalizowana przed kościołem pw. św. Marii Magdaleny
348.	Dziewiętlice	kapliczka II	zlokalizowana przed kościołem pw. św. Marii Magdaleny
349.	Dziewiętlice	kapliczka III	zlokalizowana przy kościele pw. św. Marii Magdaleny w obrębie cmentarza
350.	Dziewiętlice	kapliczka IV	zlokalizowana przy kościele pw. św. Marii Magdaleny w obrębie cmentarza
351.	Dziewiętlice	ogrodzenie z bramą	zlokalizowane przy kościele pw. św. Marii Magdaleny
352.	Dziewiętlice	dom w zagrodzie	12
353.	Dziewiętlice	stodoła	przy domu nr 12

354.	Dziewiętlice	spichlerz	zlokalizowana przy domu nr 12
355.	Dziewiętlice	dom	28
356.	Dziewiętlice	dom	94
357.	Dziewiętlice	dom	95
358.	Dziewiętlice	dom	96
359.	Dziewiętlice	dom	97
360.	Dziewiętlice	budynek użyteczności publicznej	usytuowany w centralnej części wsi
361.	Dziewiętlice	wieża ciśnień	zlokalizowana w niewielkiej odległości od domu nr 94
362.	Dziewiętlice	stodoła	zlokalizowana przy domu nr 56 i 56a
363.	Dziewiętlice	cmentarz rzymsko- katolicki p.w Marii Magdaleny	na terenie wokół kościoła pw. św. Marii Magdaleny
364.	Frydrychów	dom	1
365.	Frydrychów	obora	przy domu nr 1
366.	Frydrychów	budynek mieszkalny- w zespole dworskim	3 i 3a
367.	Frydrychów	budynek mieszkalny- w zespole dworskim	5
368.	Frydrychów	budynek mieszkalny	9
369.	Frydrychów	budynek mieszkalny	19
370.	Frydrychów	obora I	w zespole dworskim-w zach. części zabudowań folwarcznych
371.	Frydrychów	obora II	w zespole dworskim-w pd. części zabudowań folwarcznych
372.	Frydrychów	obora III	w zespole dworskim-w pd. części zabudowań folwarcznych
373.	Frydrychów	stodoła I	w zespole dworskim-w pd. części zabudowań folwarcznych
374.	Frydrychów	stodoła II	w zespole dworskim-w pn. części zabudowań folwarcznych
375.	Frydrychów	spichlerz	w zespole dworskim-we wsch. części zabudowań folwarcznych
376.	Frydrychów	hydroforownia	w zespole dworskim na południe od dworu
377.	Frydrychów	park przy dworze	zlokalizowany wokół dworu
378.	Frydrychów	dwór	7
379.	Frydrychów	stodoła w zagrodzie	przy domu nr 9
380.	Gościce	kościół pw. św Mikołaja	zlokalizowany w centralnej części wsi
381.	Gościce	ogrodzenie kościoła	przy kościele
382.	Gościce	brama kościelna	przy kościele
383.	Gościce	dom gminny	37
384.	Gościce	dom	29
385.	Gościce	cmentarz rzymsko- katolicki pw św. Jadwigi	przy kościele pw św. Mikołaja
386.	Kamienica	układ ruralistyczny wsi	
387.	Kamienica	dom w zagrodzie	7
388.	Kamienica	stodoła I	stodoła w zagrodzie nr 7
389.	Kamienica	stodoła II	przy zagrodzie nr 7
390.	Kamienica	dom	8
391.	Kamienica	dom w zagrodzie	27
392.	Kamienica	stodoła zagrodzie	przy zagrodzie nr 27
393.	Kamienica	dom w zagrodzie	82
394.	Kamienica	stodoła w zagrodzie	w zagrodzie nr 82
395.	Kamienica	kapliczka	przy domu nr 87 a
396.	Kamienica	dom	90
397.	Kamienica	dom gminny	93
398.	Kamienica	kościół pw. św. Jerzego	zlokalizowany w centralnej części wsi
399.	Kamienica	ogrodzenie kościoła	wokół kościoła

400.	Kamienica	brama ogrodzenia	ogrodzenie kościoła pw. św. Jerzego
401.	Kamienica	wieżyczka	część ogrodzenia kościoła pw. św. Jerzego
402.	Kamienica	cmentarz rzymsko- katolicki	wokół kościoła pw. św. Jerzego
403.	Kozielno	układ ruralistyczny wsi	
404.	Kozielno	dom w zagrodzie	26
405.	Kozielno	stodoła w zagrodzie	w zagrodzie przy domu nr 26,d.27
406.	Kozielno	obora	w zagrodzie nr 26, d.27
407.	Kozielno	dom w zagrodzie	35
408.	Kozielno	stodoła I	przy zagrodzie nr 35
409.	Kozielno	stodoła II	przy domu nr 35
410.	Kozielno	obora	przy domu nr 35
411.	Kozielno	dom w zagrodzie	55
412.	Kozielno	stodoła	przy domu nr 55
413.	Kozielno	obora	w zagrodzie nr 55
414.	Kozielno	dom w zagrodzie	57
415.	Kozielno	stodoła	przy domu nr 57
416.	Kozielno	cmentarz rzymsko- katolicki	w centralnej części wsi
417.	Kozielno	kaplica	w niewielkiej odległości od domu nr 45
418.	Lisie Kąty	dwór z basztą	centralna część wsi
419.	Lisie Kąty	kaplica	przy dworze
420.	Lisie Kąty	gołębnik	przy dworze w centralnej części założenia
421.	Lisie Kąty	budynek gospodarczy	
422.	Ścibórz	most- kanał ulgi	przy wyjeździe z wsi Ścibórz
423.	Ścibórz	dwór	42
424.	Ścibórz	oficyna w zespole dworskim	41
425.	Ścibórz	stajnia w zespole dworskim	39
426.	Ścibórz	park w zespole dworskim	przy dworze nr 42
427.	Ścibórz	dom	40
428.	Ścibórz	wieża ciśnień	w niedalekiej odległości od zajazdu nr 10
429.	Ścibórz	dom	32
430.	Ścibórz	stodoła	przy domu nr 32
431.	Ścibórz	dom	33
432.	Ścibórz	obora	przy domu nr 33
433.	Ścibórz	dom	6
434.	Ścibórz	dom	31
435.	Ścibórz	obora	przy domu nr 31
436.	Ścibórz	dom	34
437.	Ścibórz	stodoła	przy domu nr 34
438.	Ścibórz	dom	37
439.	Ścibórz	stodoła	przy domu nr 37
440.	Ścibórz	dom	38
441.	Ścibórz	stodoła	przy domu nr 38
442.	Stary Paczków	układ ruralistyczny wsi	
443.	Stary Paczków	kościół pw Wszystkich Świętych	
444.	Stary Paczków	cmentarz rzymsko- katolicki	przy kościele pw. Wszystkich Świętych
445.	Stary Paczków	dom gminny	82
446.	Stary Paczków	kapliczka	przy domu nr 84
447.	Stary Paczków	dom	10
448.	Stary Paczków	stodoła	przy domu nr 10
449.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	15
450.	Stary Paczków	stodoła	w zagrodzie nr 15
451.	Stary Paczków	obora	przy zagrodzie nr 15
452.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	17

453.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	25
454.	Stary Paczków	spichlerz	przy zagrodzie nr 25
455.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	27
456.	Stary Paczków	oficyna, ob. budynek mieszkalny	przy domu nr 27
457.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	29
458.	Stary Paczków	obora	w zagrodzie nr 29
459.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	32
460.	Stary Paczków	Spichlerz	w zagrodzie nr 32
461.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	41
462.	Stary Paczków	oficyna, ob. budynek mieszkalny	39
463.	Stary Paczków	oficyna, ob. dom	43
464.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	45
465.	Stary Paczków	stodoła	przy zagrodzie nr 45
466.	Stary Paczków	obora	w zagrodzie nr 45
467.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	46
468.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	47
469.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	48
470.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	49
471.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	54
472.	Stary Paczków	stodoła	w zagrodzie nr 54
473.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	54a
474.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	55
475.	Stary Paczków	oficyna, ob. dom	57
476.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	59
477.	Stary Paczków	oficyna, ob. dom	61
478.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	60
479.	Stary Paczków	budynek gospodarczy, ob. dom	drugi budynek mieszkalny w zagrodzie nr 60
480.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	62
481.	Stary Paczków	oficyna, ob. dom	drugi budynek mieszkalny w zagrodzie nr 62
482.	Stary Paczków	dom	66a
483.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	67
484.	Stary Paczków	stodoła	w zagrodzie nr 67
485.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	74
486.	Stary Paczków	oficyna, ob. dom	drugi budynek mieszkalny w zagrodzie nr 74
487.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	75
488.	Stary Paczków	stodoła	w zagrodzie nr 75
489.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	78
490.	Stary Paczków	oficyna, ob. dom	drugi budynek mieszkalny w zagrodzie nr 78
491.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	79
492.	Stary Paczków	spichlerz	w zagrodzie nr 79
493.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	83
494.	Stary Paczków	stodoła	w zagrodzie nr 83
495.	Stary Paczków	dom	88
496.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	85
497.	Stary Paczków	dom w zagrodzie	89
498.	Stary Paczków	stodoła I	w zagrodzie nr 89
499.	Stary Paczków	stodoła II	w zagrodzie nr 89
500.	Stary Paczków	willa	94
501.	Stary Paczków	dom	
502.	Trzeboszowice	kościół pw. św. Jadwigi	
503.	Trzeboszowice	cmentarz rzymskokatolicki pw. św. Jadwigi	
504.	Trzeboszowice	plebania	23
505.	Trzeboszowice	dwór	za domem nr 11
506.	Trzeboszowice	park	przy dworze

507.	Trzeboszowice	dawna remiza strażacka	przy domu nr 77
508.	Trzeboszowice	stodoła	za domem nr 11
509.	Trzeboszowice	chlewnia	przy domu nr 108
510.	Trzeboszowice	dom w zagrodzie	40
511.	Trzeboszowice	spichlerz	w zagrodzie nr 40
512.	Trzeboszowice	kapliczka	przy domu nr 40
513.	Trzeboszowice	dom w zagrodzie	52
514.	Trzeboszowice	obora	w zagrodzie nr 52
515.	Trzeboszowice	dom w zagrodzie	109
516.	Trzeboszowice	obora	przy domu nr 109
517.	Trzeboszowice	dom w zagrodzie	110
518.	Trzeboszowice	stodoła	w zagrodzie nr 110
519.	Trzeboszowice	dom w zagrodzie	113
520.	Trzeboszowice	dom	112b
521.	Trzeboszowice	dom	77
522.	Trzeboszowice	dom	9, 10
523.	Trzeboszowice	dom w zagrodzie	101
524.	Trzeboszowice	kapliczka	przy domu nr 101
525.	Trzeboszowice	dom	103
526.	Trzeboszowice	dom w zagrodzie	98
527.	Trzeboszowice	kapliczka	przy domu nr 92
528.	Trzeboszowice	most z tamą	przy kanale ulgi
529.	Ujeździec	dom w zagrodzie	4
530.	Ujeździec	stodoła	w zagrodzie nr 4
531.	Ujeździec	dwór/pałac	51
532.	Ujeździec	stodoła	przy zabudowaniach dworu
533.	Ujeździec	kuźnia	w niedalekiej odległości od pałacu
534.	Ujeździec	spichlerz	w niewielkiej odległości od pałacu
535.	Ujeździec	park	przy pałacu
536.	Ujeździec	stodoła I	w niewielkiej odległości od pałacu
537.	Ujeździec	kościół parafialny pw. św. Katarzyny	przy wyjeździe ze wsi w stronę Dzięwietlic
538.	Ujeździec	cmentarz rzymsko- katolicki	przy kościele pw. św Katarzyny
539.	Ujeździec	przedszkole	68
540.	Ujeździec	kapliczka	przy domu nr 10b
541.	Ujeździec	kapliczka	200 m od pałacu po drugiej stronie rzeki
542.	Unikowice	układ ruralistyczny wsi	
543.	Unikowice	kaplica	w centralnej części wsi
544.	Unikowice	dom	39
545.	Unikowice	cmentarz	przy drodze nr 382 w kierunku Paczkowa
546.	Unikowice	szkoła	65
547.	Unikowice	dom w zagrodzie	12a
548.	Unikowice	stodoła	w zagrodzie nr 12a
549.	Unikowice	dwór	24
550.	Unikowice	stajnia	przy domu nr 24
551.	Unikowice	stodoła	przy domu nr 24
552.	Unikowice	dom	15
553.	Unikowice	stodoła	przy domu nr 14a
554.	Unikowice	dom w zagrodzie	16
555.	Unikowice	stodoła	w zagrodzie nr 16
556.	Unikowice	obora	w zagrodzie nr 16
557.	Unikowice	dom w zagrodzie	40
558.	Unikowice	Stajnia	w zagrodzie nr 40
559.	Unikowice	kapliczka	przy drodze nr 382 w kierunku Paczkowa

560.	Wilamowa	dom	12
561.	Wilamowa	budynek gospodarczy	przy domu nr 12
562.	Wilamowa	dom	16
563.	Wilamowa	dom	17
564.	Wilamowa	dom	36/37
565.	Wilamowa	dom w zagrodzie	5
566.	Wilamowa	stodoła	w zagrodzie nr 5
567.	Wilamowa	obora	w zagrodzie nr 5
568.	Wilamowa	dom	6
569.	Wilamowa	stodoła	w zagrodzie nr 6
570.	Wilamowa	obora	w zagrodzie nr 6
571.	Wilamowa	kapliczka	przy domu nr 6
572.	Wilamowa	dom w zagrodzie	7
573.	Wilamowa	dom	8
574.	Wilamowa	dom w zagrodzie	10
575.	Wilamowa	dom	13
576.	Wilamowa	dom w zagrodzie	18
577.	Wilamowa	budynek gospodarczy	przy domu nr 18
578.	Wilamowa	dom w zagrodzie	22
579.	Wilamowa	dom	28a RSP
580.	Wilamowa	dom w zagrodzie	38
581.	Wilamowa	stodoła	w zagrodzie nr 36 i 37
582.	Wilamowa	dom	40
583.	Wilamowa	stodoła	w zagrodzie nr 40
584.	Wilamowa	obora	w zagrodzie nr 40
585.	Wilamowa	dom	41
586.	Wilamowa	dom w zagrodzie	42
587.	Wilamowa	obora	przy domu nr 42
588.	Wilamowa	dom	43
589.	Wilamowa	dom w zagrodzie	44
590.	Wilamowa	obora	w zagrodzie nr 44
591.	Wilamowa	kościół parafialny pw. św. MB Szkaplerznej	zlokalizowany w centralnej części wsi
592.	Wilamowa	cmentarz rzymskokatolicki pw. św. MB Szkaplerznej	
593.	Wilamowa	dom w zagrodzie	7
594.	Wilamowa	budynek wodociągów	

Wykaz zabytków ruchomych z gminy Paczków
wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych woj. opolskiego

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr	Data wpisu
1.	Dziewiętlice	wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Marii Magdaleny	918/93	14.12.1993
2.	Gościce	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Mikołaja	553/72	29.02.1972
3.	Kamienica	krzyż przy kościele parafialnym pw. św. Jerzego	847/90	14.12.1990
4.	Kamienica	wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Jerzego	545/1-2/71 848/1-16/90	18.12.1971 30.11.1990
5.	Kamienica	figura św. Jana Nepomucena przy kościele parafialnym pw. św. Jerzego	851/90	19.12.1990
6.	Kamienica	figura Matki Boskiej przy domu nr 62	542/1/71	6.12.1971
7.	Paczków	wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty	537/1-45/71 621/73	4.12.1971 28.09.1973
8.	Paczków	plyta herbowa w murze przy plebanii kościoła parafialnego pw. św. Jana Apostoła Ewangelisty	541/71	6.12.1971
9.	Paczków	prospekt organowy wraz z instrumentem w kościele pw. św. Jana Apostoła i Ewangelisty	88/07	10.01.2007
10.	Paczków	rzeźba św. Jana Nepomucena przy Rynku 11	180/59	28.10.1959
11.	Paczków	rzeźba św. Jana Nepomucena przy ul. Sienkiewicza	864/91	2.07.1991
12.	Paczków	rzeźba św. Jana Nepomucena przy ul. Staszica29a	905/93	5.03.1993
13.	Stary Paczków	wyposażenie kościoła parafialnego pw. Wszystkich Świętych	546/1-3/71 749/1-17/88	18.12.1971 12.09.1988
14.	Ścibórz	rzeźba św. Jana Nepomucena w kapliczce w pobliżu domu nr 16	909/93	26.03.1993
15.	Ścibórz	wyposażenie dawnego dworu	704/1-2/78	23.05.1978
16.	Trzeboszowice	2 figury w kapliczce przy domu nr 101	707/1-2/79	4.01.1979
17.	Trzeboszowice	wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Jadwigi	708/1-6/79	4.01.1979
18.	Unikowice	wyposażenie kaplicy parafialnej pw. św. Trójcy	927/1-7/94	11.04.1994